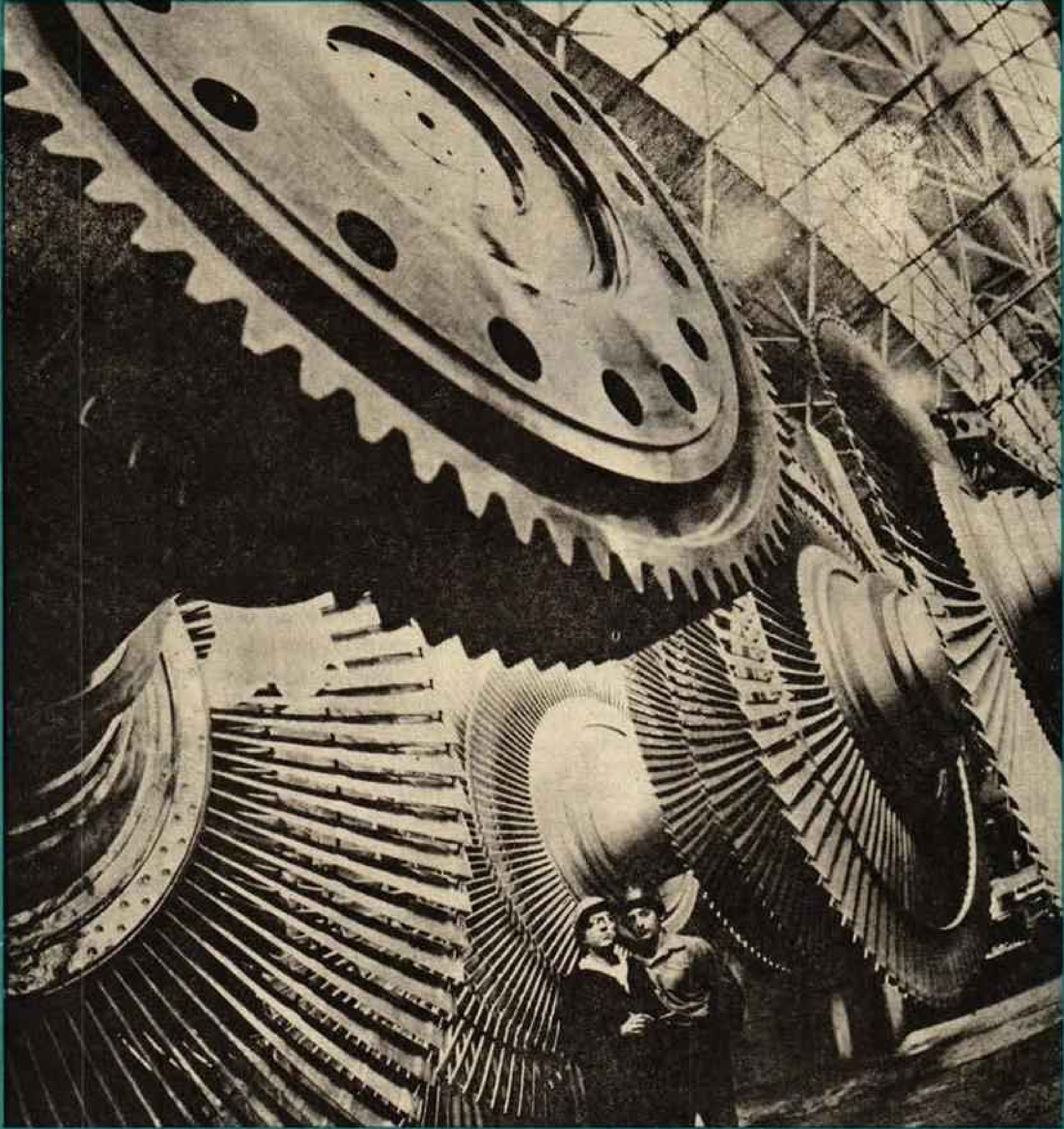
OKUL DEFTERİ

Mayıs 1980 Fiyatı 50 TL. Yıl: II - Sayı - 8

• "OSANOR" PROJESİ • POLİTEKNİK EĞİTİM • ÇIRAKLIK EĞİTİMİ •

İKİ AYLIK EĞİTİM DERGİSİ

OKUL DEFTERİ

BU SAYIDA

MAYIS • YIL: 2 SAYI: 8 • 1980

İki aylık eğitim dergisi*
Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Abdullah Kaya
Fiyatı 50 TL.*
Yıllık Abone (altı sayısı) :
250 TL.*
Yurtdışı abone bedeli
750 TL.
İlan: Tam sayfa arka kapak
30.000 TL.
İç sayfalar 20.000 TL.
*Yayın ilanları
% 50 indirimlidir.*
Adres:
Necatibey Caddesi 22/22
Yazışma Adresi:
P.K. 861 Kızılay - ANKARA

•

Abone bedelleri için :
İş Bankası Kızılay Şubesi
Hesap No : 1914

•

MAYA Matbaacılık
Yayıncılık Ltd. Şti.
Tel : 18 01 53 ANKARA

Baskı tarihi: 18.6.1980

OKURLARIMIZA

Elinizdeki 8. sayı ile kısa olmayan bir yayın yılını geride bırakmış oluyoruz. Bu süre içinde okurlarımızdan dergimize yönelik olumlu ve az da olsa olumsuz değerlendirme ve eleştiriler aldık. Bu eleştirilerden sürekli yararlandık. Eksiklerimizi aşabildiğimiz ölçüde aşarak yayınımızı sürdürdük. İlgi ve eleştirilerinizin bundan böyle de devamı giderek daha iyiyi bulmada dergimiz için en önemli katkıyı oluşturacaktır.

* * *

Birinci yayın dönemimiz beş bin'i aşkın abone ile kapandı. İkinci yayın dönemimiz son derece güç koşullarda yürüyor. İnsanların günlük yiyeceğinin kuru ekmeğe dönüştüğü, kamu personelinin hallaç pamuğu gibi atıldığı, Hukuk Devleti kavramının sözlükten silindiği, olağanüstü baskı, şiddet ve sömürü koşullarında yaşamağa çalışıyoruz. Töb-Der'in kapatıldığı, demokratik örgütlerin dağıtıldığı bir dönemde, gericiliğe karşı, grupcu eğilimlere fırsat vermeyen, birleştirici bir yayın politikası ana hedefimiz oldu. Amacımız hayatın her alanında olduğu gibi, eğitim alanında da kapitalizmin karşısında bilimi yani sosyalizmi bir anıt gibi yükseltmek. Bu onurlu görevi başarmak zorundayız. Bu azimle yayınımızı sürdüreceğiz.

* * *

Geçen bir buçuk yıllık süre içinde iyi işletmeci olamadık. Dergi gelirinin giderine ancak yetmesi büro işlerinin amatör çalışmalarla yürütülmesini zorunlu kıldı. Bu yüzden kimi aksamaları önleyemedik. Ancak büro çalışmalarının düzenli yürümesi için gerekli tüm önlemleri almış bulunuyoruz. Eline dergi ulaşmayan abonelerimiz, dergi postada kaybolmuş olsa bile, bize yazarlarsa mevcut eski sayılardan gönderebiliriz.

7. Sayımız tükenmek üzeredir. Abone sorumlusu arkadaşlarımız abonelerimizin dergisiz kalmaması için bir an önce abone bedellerini ve abone listelerini göndermelidir.

Önceki sayılarımızda uyarmıştık. Bir kez daha yineliyoruz. PTT ile gönderilen havaleler elimize ulaşmadan iade olmaktadır. Abone bedelleri, "İş Bankası Kızılay Şubesi 1914" numaralı hesaba yatırılmalı, dekont ve abone listesi "PK 861 Kızılay - Ankara" adresine postalanmalıdır.

* * *

Bu sayımızda "politeknik eğitim", "endüstri meslek liseleri" ve "çıraklık" konularına ilişkin inceleme ve araştırmalara yer veriyoruz, Niyazi Altunya'nın geçen sayı başladığımız "öğretmen yetiştiren okullar" adlı yazısı bu sayımızda sonuçlanıyor. Mehmet Dündar arkadaşımızın "okuma eğilimleri" adlı yazısının ikinci bölümünü ise gelecek sayılarımızda yayınlayacağız.

* * *

Tüm okurlarımıza dost selamlarımızla...

OKUL DEFTERİ

19 MAYIS, GENÇLİK VE DEMOKRATİK EĞİTİM...

Türkiye'de gençliğin konumunu değerlendirmede 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı önemli bir olay. Bu yılın 19 Mayıs gösterilerini izleyenler, bugünün gençliğini değerlendirmiş olmalıdırlar.

Ege'de Kurtuluş Savaşı başlangıcında çeteleri evrensel bir savaş yönünde örgütleyen, İstanbul mitinglerinde emperyalist güçlere karşı halkı ayaklandıran gençlik, Sivas ve Erzurum Kongrelerinde iri-kıyım MANDACI'lara karşı ulusal bağımsızlığı savunmuştur. Tıbbiye öğrencisi Hikmet Efendi gibi bilinçli gençler Mustafa Kemal'in tam bağımsızlıkçı tavrına katılmışlardır. Savaş yıllarında emperyalizmin ölüm kusan silahlarına karşı koyanlar Anadolu Bozkırının gençleridir. Bunların genç komutanları ise 1919'un yüksek okul ve lise gençliğidir. Gençler böyle bir günü kanları pahasına haketmişlerdir.

Türkiye burjuvazisi 19 Mayıs'ı kimi zaman bir eğlenti günü gibi görmüş, kimi zaman savulacak bir yasak saymıştır. Kimi zaman da sahte Atatürkçülerin şalı yapılmıştır. Buna karşın emekçiler ilericiler ve bilinçli gençlik, emperyalizme karşı Anadolu topraklarında başkaldırmanın bir simgesi olan 19 Mayıs'ı bir bayram olmasının yanında bir mücadele günü olarak değerlendirmiştir. Bu nedenledir ki, 19 Mayıs bilinçlenme çağındaki yüksek öğrenim gençliğinden ve emekçi gençlikten soyutlanmıştır. Televizyondan verilen 1980'in 19 Mayıs Ankara ve İstanbul programlarını izleyenler bunu açıkça görmüşlerdir. Biz kısaca gözlemlerimizi değerlendirip okurlarımıza sunmayı faydalı bulduk.

İstanbul programına katılan öğrencilerin ve izleyicilerin azlığı dikkati çeken ilk nokta. Terörden bezen İstanbul halkı bu önemli günü belki ilk kez izleyemedi. Bayram programı her yönüyle bir beceriksizlik örneği. Kız öğrenci son derece az ve karaçarşaflarla büründürülmüş. Tüm öğrencilerdeki somurtkanlık ve isteksizliğin nedenini anlamak güç değil. İlkel komutlarla yürütülmeye çalışılan düzensiz gösteriler, sanki çocukların yeteneksizliğini kanıtlamak için düzenlenmiş. Başta İstanbul Valisi ve eğitim yöneticileri olmak üzere tüm yöneticiler bu beceriksizliğin sorumlusudur. Öğretmen kadrosunun kıyımı ve dağıtılması etkenlerin başında geliyor.

Beri yanda Ankara gösterileri çok daha farklı. Hiçbir komut verilmeden bir senaryo bütünlüğü içinde süren gösteriler, düzenleyen kadronun bilincini yeteneğini ortaya koymaya yetiyor. Emperyalist kara bücürleri ve barış simgesi defne dalını teknik yetersizliğe karşın ayırmak mümkün oldu. İmbikten geçmiş Anadolu halk ezgilerinden Beethoven'a uzanan evrensel ses çizgiyi, Anadolu halk oyunlarının aynı eksen etrafında bütünleşmesini ve seste olduğu kadar gösterilerdeki çok sesliği izleyenler, gençlerin ve dolayısıyla halkın yaratıcı yeteneğinin kanıtlandığını farketmiş olmalıdır. Programın ufak-tefek teknik eksiklikleri anılmaya değmez. Bütünlüğü bozan tek davranış Spor Bakanı'nın yapmacık konuşmasıydı. Bir bütün olarak ele alındığında Üçüncü MC'nin düşmanlığına karşın gençlik halkçı özünü ortaya koydu.

Bu noktada **demokratik eğitim mücadelemiz** açısından çıkarılacak önemli dersler var.

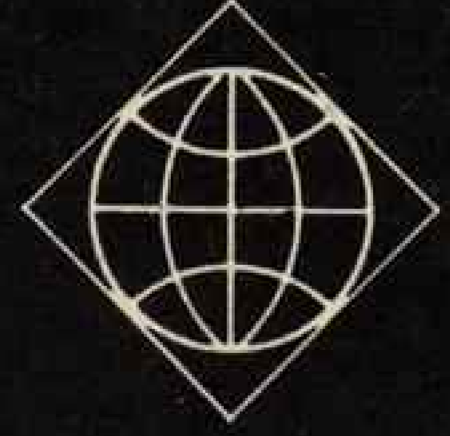
MC'nin gençlik ve halk düşmanlığı, en başta yüksek öğrenim gençliğinin programa alınmamasıyla somutlaştı. İzleyicinin gözleri sahada yıllarca izlediği Gazi Eğitim Enstitüsü gençlerini aradı. Boşa aradı, çünkü Gazi Eğitim MC'nin MHP'li ortaklarınca "kurtarılamayan bir bölge"ydi. Orada "hızlı öğretim" ve "anarşi" vardı. Ne yazık ki, MC sorumlularının eli Gazi Eğitimli kadrolara mahkumdu. Programı büyük bir ustalıkla müzikleyenler, 19 Mayıs hazırlıkları yapılırken Gazi Eğitim'den sürülen genç müzik öğretmenleri bu günlerde bekleyen kararnamelerini alıp Cebeci Ortaokulu'na depolanmaya gidecekler.

Senaryonun hazırlanmasını ve yürütülmesini üstlenen beden eğitimi öğretmenlerinin de tümü 1978 - 80 arasında **hızlandırılmış öğretim** dönemi mezunu. Bilinçli insanlar için öğretim süresi ikinci etken. Doğru bir planlama ile iş içinde eksiklerin giderilmesinin mümkün olduğu da böylece kanıtlanmış oldu.

Diğer önemli bir ders de İstanbul Eğitim Enstitüsü'nün durumu ile ilgili. CHP Milli Eğitim Bakanı Necdet Uğur, Resim, Müzik ve Beden Eğitimi Bölümleri de bulunan seksen yıllık İstanbul Eğitim Enstitüsünü kapatmasaydı belki, İstanbul'da gösteri yapan ekipler bu enstitünün **danışmanlığından** yararlanacaktı. Aynı mantıkla Gazi'yi de kapatmayı tasarlayan bu zihniyet zaman bulamadı. Umarız bu örneklerden ders alınır. Bu kurumları kurmak kapatmak kadar kolay değil. Birikimleri, gelenekleri ve özellikleriyle, halk kökeninden kaynaklanmalarıyla, köy enstitülerinden devraldıkları mirasla bu kurumlar halk üniversitesi konumundadırlar. Bu kurumlar demokratik eğitim mücadelemizin kaleleri olarak korunmalı ve geliştirilmelidir.

Okul Defteri

İKİ AYIN ARDINDAN

1

BORAN YARGILANIYOR

• TİP lideri BORAN'ın 39 yıl hapsi istendi. 14 Ekim seçim konuşmaları sırasında komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle hakkında dava açılan TİP Genel Başkanı Behice BORAN ile ilgili davada askeri savcı BORAN'ın TCK'nun 142/1-6 ve 142/3-6. maddelerine göre, 18 yıl ile 39 yıl arasında ağır hapis cezasıyla cezalandırılmasını istedi.

2

BASKI, KIYIM, SÜRGÜN VE MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI...

Baskı ve terör, yasa dışı uygulamalar, atamalar, kıyımlar, sürgünler, gün geçtikçe artan eksilmeyen ölümler... Ve bunlar da yetmiyor olacak ki, "Anayasa değişikliği", "olağanüstü hal yasası", "DGM'lerin yeniden kurulması" vb. tartışmaları sürdürülmek isteniyor. Yeni baskı yasaları gündeme getiriliyor. Bir baskı yasası hazırlanırken, bir diğerinin de tartışması başlatılır. binlerce kişi tutuklu ya da gözaltında. Sendikalar ve demokratik kitle örgütleri üzerinde çok ağır baskılar süregidiyor. TİSK (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu) sendikaların hükümet denetimi altına alınmasını istiyor. Zaten, varolan hükümet de başka türlüsünü düşünmüyor.

Emeğiyle çalışanların gün geçtikçe ekmeği küçülüyor, üzerlerindeki baskı artıyor. Her türlü hak arama mücadelesi "ideolojik" olarak niteleniyor. Bir farkla; kendi yaptıklarının da, ideolojik - politik olduğunu gizlemeye çalışarak.

Öğretmene "alçak" diyerek tarihe geçen Milli Eğitim Bakanı "çalışmalarına" devam ediyor. "Çalışma"nın ne olduğunu bilmeyen yok. Zaten bakanın bir tek işi var. Kıyım, sürgün, baskı, görevden alma... Milli Eğitim Bakanlığı silahlı militanların denetimi ve gözetimi altında açılıp kapanıyor. Normal işlemler için bile MEB herkesin gidebileceği, ulusa ait bir kuruluş olmaktan çıktı. Bakanlık binasında üslenen milislerin saldırıları, bakanlığa gelen sıkıyönetim görevlilerine de yanlışlıkla (!) yönelince Orta Öğretim Genel Müdür Başyardımcısı sıkıyönetim tarafından gözaltına alında. Ama bakan hiç oralı değil. Ortaçağ özlem, öneri ve uygulamalarıyla, hızla yaygınlaştırılan okul mescitleri ve hapishaneye dönüştürülen okullarıyla, kız - erkek öğrencileri ayrı okutma istekleri ve bir çift kara gözlüğü ile, sık sık televizyon ekranlarında boy gösteriyor. Artık öğretmen düşmanı olduğu belgelenen ve hemen her konuşmasında öğretmen düşmanlığı yapan Fersoy, kendi ölçülerine uygun "Cumhuriyet öğretmeni" tipini çizmekten de geri durmuyor. Kafası Fersoy'a uymayan öğretmenlerin işine son verileceğini her fırsatta tekrarlıyor. Bakan - öğretmen ilişkilerini, efendi - köle ilişkileri sanıyor.

3

ÖĞRETMENLER DANIŞTAY'DA...

Töb - Der'in nakil ve görevden alma nedeniyle açtığı dava sayısı, MC dönemlerine yaklaştı. Töb - Der Hukuk Bürosu'nun son Demirel Hükümeti döneminde görevden uzaklaştırma, işten el çektirme ve göreve son verme gibi işlemler nedeniyle Danıştay'a başvuru sayısının, 1. ve 2. MC hükümetleri döneminde aynı nedenlerle yapılan başvuru sayısına eşit olduğu saptanmıştır.

Töb - Der Hukuk Bürosu verilerinden elde edilen bilgilerde 1. ve 2. MC hükümetleri döneminde çeşitli nedenlerle Danıştay'da izlenen dava sayısı toplam 4 bin 359 olmasına karşılık, 1 Ocak 1980 tarihinden bu yana izlenen dava sayısının 2 bin 200'e tırmandığı görülmektedir.

Görevden uzaklaştırma, göreve son verme işlemlerinden ötürü 1. ve 2. MC hükümetleri döneminde açılan toplam dava sayısının 2 bin 478 olmasına karşılık, son Demirel hükümeti döneminde aynı nedenlerle Töb-Der Hukuk Bürosu Merkez Avukatları'nca açılan dava sayısının 2 bin 200 olduğu belirlenmiştir. Töb-Der'in kuruluş tarihi olan 3 Eylül 1971'den bu yana Danıştay'da açılan davalar bakımından öğretmenlerin ön sırayı aldıkları gözlenmektedir. Döb-Der Avukatları kuruluşundan 1. MC hükümetinin iş başına gelmesine kadarki dönemde Danıştay'a 742 kez başvurmuşlardır.

Görevden uzaklaştırma, işten el çektirme, göreve son verme gibi işlemler için 1990, nakil, idarecilik görevi gibi konularda ise 210 öğretmen, örgütleri Töb-Der aracılığı ile Danıştay'da hak arama yolunu seçmiştir. Bu arada Töb-Der üzerinde sürdürülen baskılar nedeniyle çok sayıda öğretmenin yerel avukatlar aracılığı ile Danıştay'a başvurdukları belirtilmektedir.

Öte yandan M.E. Bakanlığı Merkez Örgütünden 600 yöneticinin görevden alındığı belirlenmiştir. Bakanlık merkez örgütünde sürülen ve görevlerine son verilen memur sayısı ise 1500'e ulaşmıştır.

KUŞLAMA!...

Nihayet Milli Eğitim Bakanı "Cumhuriyet öğretmenine" yaraşır bir iş buldu. Fersoy, 'leyleği havada görmüş olacak ki, giderayak leylek yuvalarına merak sardı. Her türlü demokratik hakkın kuşa döndürüldüğü, öğretmen ve öğrencilerin, toplantı ve yürüyüşlere katılmaları son derece "zararlı" ve "yasak" "kuşlar" sayıldığı bir ülkede, milli eğitim'in de "kuşa döndürülmesi" garip değil.' Leylek gibi, ömür lâk-lâk ile geçecek değil ya... Biraz iş yapmalı. (!) Hem iş öyle olmalı ki devlet-tekel işbirliğine "kuş kondurmalı..."

Şimdi cumhuriyet öğretmenleri çocukları ile elele, amblemi leylek olan ve günün birinde sizin de "yuvanızı" yapacak olan bir bankanın MEB ile işbirliği adına, leylek yuvalarını sayacaklar. Bu işbirliğinden doğacak "özel teşebbüs çocukları" ise milli eğitimimize" en büyük katkıyı oluşturacak. Bu arada öğretmen uçurarak geçinen ve başına "devlet kuşu" konanlar, her kuşun etinin yenmediğini de öğrenirlerse ne alâ.

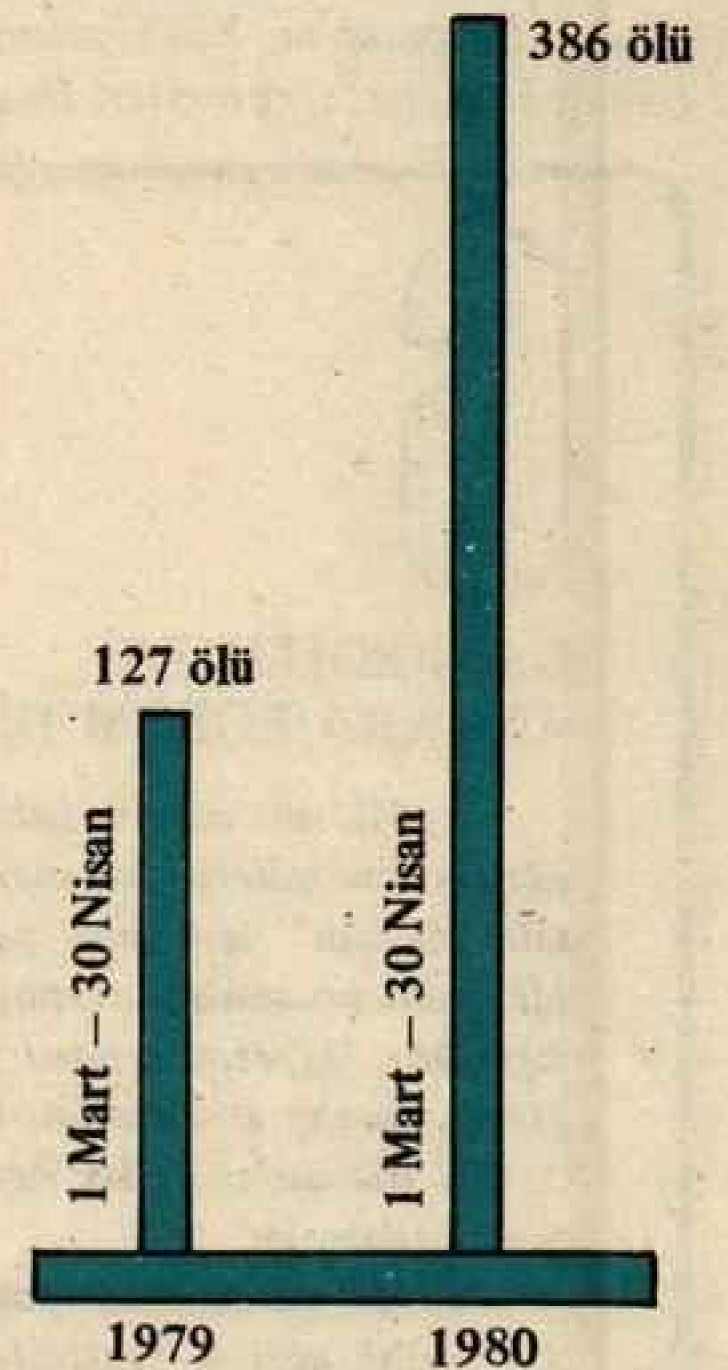
"ERDEM FONU!..."

Danıştay kararlarını uygulamadığı için 15 milyon liraya yakın para cezasına çarptırılan Milli Eğitim eski bakanı Ali Naili Erdem için, Adalet Partisi "Erdem Fonu" kurdu. Parayı verip yasayı aşacak ve kıyıma devam edeceklerini hesaplıyorlar. Ama bu yetmez. "Fersoy Fonu", hatta "Bakanlar Kurulu ve Başbakanlık Fonu" kurmaları gerekecek. Bu fonlar da kurulmalı ki Anayasamızda yer alan milli, demokratik, laik, sosyal hukuk devleti kavramlarından ne anladıkları ve bu kavramlara niçin düşman oldukları daha iyi anlaşılsın.

4

TERÖR

Son günlerin "moda" deyimiyle "terör" can almaya olanca hızıyla devam ediyor. Eğitimi "doğrudan" etkileyen bir faktör olarak ulaştığı boyutlar herkesi şaşırtıcı ölçülere varıyor. Yalnızca Mart ve Nisan 1980'de öldürülen öğretmen sayısı basına yansıdığı kadarıyla 20. Geçtiğimiz yıl 1 Ocak 1979'dan 26 Nisan 1979'a kadar olan dört ay içinde 217 kişi yaşamını yitirirken, 1980'de bu sayıya yalnızca Nisan 1980 ay'ı ulaşmış durumda. Basına yansımayan ölümler bu değerlendirmenin dışında.

5 ANKARA RADYOSU "OPERASYONU"!...

Ankara Radyosu'ndaki harekât tam bir personel kıyımına dönüştü. Radyonun on yıllık programcısı TRT-DER Genel Sekreteri Yaşar Özürküt Diyarbakır'a sürüldü. Oradan da hemen alınıp Erzurum'a gönderildi. Ne var ki Danıştay Kasaroğlu'nun da 'icraatını' durdurdu.

Yirmi beş yıllık devlet memuru ve on beş yıllık programcı Turan Dursun 'İdealizme karşı materyalizmi savunduğu' gerekçesi ile şimdi Trabzon'da. Tekellerin yönetimi öyle uygun bulmuşlar. Yılların programcıları Tuba Ayberkin ve Turhan Sabuncuoğlu TV Eğitim Merkezine sürüldüler. Amaç: Üretimden, programdan koparmak. Yine ayrıca Demet Aras ve Mihriban Tanık Merkez Program Dairesinde kızağa çekildiler. Ankara Radyosu böylece altı prodüktöründen uzak kaldı. Diğer programcılar "Burunları sürtülmek üzere" içerde bırakıldılar.

Tüm programlar 'elekten' geçirildi. Kasaroğlu ekibi iş başına gelir gelmez; *"Yaşadığımız Sorunlar"*, *"İşçi Dünyası"*, *"Akşama Doğru"* ve *"Kadın Dünyası"* adlı programları yayından kaldırdı. Ayrıca yıllardan beri Ankara Radyosu tarafından hazırlanan Çocuk Saati adlı dizi İzmir'e sürüldü. Şimdilerde İzmir'de *'tavşan kardeş'* masalları anlatılıyor dizi içinde.

"Gençlikle Gelen" programı ağır bir darbe yedi. Dinleyicisiyle yakın ilişkiler kuran bu başarılı dizi TRT'1 de pazar sabahları yayınlanıyordu. Program TRT'2 ye ve saat 12.00'ye alındı. Yani radyolar için en ölü saate. *"Gençlikle Gelen"* dizisi gençliğimize yaraşır bir şekilde yayınını sürdürmek ve düzeyini düşürmemek zorunda.

Şimdi TRT'2 de pazartesi, salı, çarşamba ve perşembe sabahları dört program yayınlanıyor. Saat 9.00'da radyolarınızın düğmelerini çevirirseniz Oğuz Kağan'lı, Barbaros'lu *Edebiyatımızda Öncüler, Denize Eğemenliğimiz, Geçmişten Bugüne Ordumuz* ve *Destan ve Kültür* gibi programlarla karşılaşırsınız. Bu programlar önceleri doğrudan kurum dışındaki faşistlere yazdırılıyordu. Şimdi Ankara Radyosu çalışanları bu dizilere, içeriğinin faşizan yapısına rağmen, sahip çıktılar. Yapımların en az tahribatla geçiştirilmesi, her sabah antenlerden daha fazla kin ve tahrik kusulmaması için çalışıyorlar.

Ankara Radyosu çalışanları yol arkadaşı Ümit İlhan Kaftancıoğlu'nun katlini de gördüler. Radyonun ilerici, demokrat çalışanları demokratik muhalefetlerini kör kurşunlara rağmen sürdürüyor.

"İDEOLOJİK HARFLER"

"Terör ne istiyor" adlı bir programda, her zaman yaptığı gibi Kasaroğlu TRT'si Töb-Der'i terör yaratan örgütler arasında gösterme çabasına girdi. Mide bulandırıcı montajlarla ve yasalar da çiğnenerek Töb-Der yöneticileri bombalar arasında görüntülendi. Ne var ki tüm zorlamalara rağmen Töb-Der yöneticileri serbest bırakıldı. Ama TRT'nin zehir hafiyeleri işsiz kalmadı.

TRT Yönetim Kurulu Hükümet temsilcisi uzatmalı Doçent Mukbil ÖZYÖRÜK, spor programında kullanılan yukarıdaki yazıda komünizm propagandası yapıldığını saptadı. Konu Yönetim Kurulunda öncelik ve ivedilikle tartışıldı ve sonuçta "SPOR" yazısı yasaklandı. "S" harfi orağa, "P" harfi ise çekice benziyormuş. Alfabemize nasıl sızdıkları bir türlü anlaşılamayan bu "ideolojik" harflerin alfebemizden çıkarılması için TRT yönetim kurulunun niçin harekete geçmediği merak ediliyor.

6 GAZİ EĞİTİM VE ANKARA EĞİTİM'DE SON DURUM

3. MC nin azınlık iktidarı ile birlikte iki yıllık eğitim enstitüleri için planlanıp uygulamaya konulan "eğitim" her türlü yasal dayanağını yitirmek bir yana korsanlığa dönüştü. Üç ayda "hıyar" yetişmiyor, öğretmen nasıl yetişir diyenlerin artık eğitimi tamamen ortadan kaldırdığı gözleniyor. Ve 3. MC uzmanları, CHP'den devraldıkları mirası ustaca kullanıyor.

2. MC döneminde faşist hareket, CHP'nin icadı 2 yıllık eğitim enstitülerini devraldı. 50'den fazla ilde yeni enstitü açtı.. Ve devlet eliyle faşist hareket bu enstitüleri kullanarak palazlandı, sıçrama yaptı. CHP yeniden geldiğinde atı alan çoktan üsküdarı geçmişti. Ama iflah olmaz sosyal demokrat kafa, giderayak "uzaktan eğitim"i icadetti. 22 Aylık iktidarsız iktidarları döneminde öğrencileri "sevecenlikle" yanyana oturtup "kardeş kardeş" ders dinleteceğini ileri süren Milli Eğitim Bakanı, sonradan dehşete düştü. Eğitim Enstitülerini tasfiyeye başladı. Ders görmeden sınava girme hakkı tanıyarak tüm iki yıllık eğitim enstitüsü öğrencilerini Ankara Eğitim Enstitüsü'nde topladı. 3. MC bu mirası devraldı. Bu başlangıç onun için bulunmaz bir fırsat oldu. Zaten 22 ay boyunca militanlarını "bir günde" mezun edeceğini vadetmemiş miydi. Yeni bir genelge ile yetki sınırlarını da aşarak onbine yakın öğrenci daha kaydetti. Yarıyıl uygulaması kaldırıldı. Haziran'ın 16'sında ve 13 eğitim enstitüsünde yapılacağı duyurulan sınavlarda tüm derslerden sınava girip mezun olma olanağı tanındı. Sim-

di bir tek gün ders dinlemeden ve bir tek sınav döneminde öğretmen yetiştiriliyor. Ve hıyarın ne kadar zamanda yetiştiği artık hiç merak edilmiyor. CHP'de ise ne bir ses ne bir nefes. Ektiği tohumlardan faşizm ürün derliyor. Ama Bülent bey şu sırada "1 Mayıs işçi bayramıdır" diyenleri cezalandırmakla meşgul.

* * *

Demirel'in Türkeşçi ortakları ise Gazi, Ankara ve İstanbul Eğitim Enstitülerini ele geçirememenin huysuzluğu içinde. Gazi Eğitim Enstitüsü öteden beri en önemli koz olmuştur. Ankara'da Sıkıyönetim engelini aşamayan Bakan Fersoy yeni tertiplerin içinde. "Hızlandırılmış Eğitim rezaletini kaldırdım!" diyen Bakan, 6 Haziran'da tamamlanması gereken öğretim yılını beş hafta kısaltarak 2 Mayıs'ta kesti. İki hafta içinde Gazi'de dokuz bin öğrencinin sınavı yapılacak. Ve arkasından ne olacak biliyor musunuz? Demokratik bir eğitimin sürdürülmesi pahasına her türlü sıkıntıya katlanan altı bin öğrencinin sınavlardan sonra okulla ilişkisi kesilecek, öğretmen ve yöneticiler sürülecek, sonra enstitü dörtyüz militana teslim edilecek. Onlar sözümona Tamamlama ve Yetiştirme Kurslarına *gelecekler. Bunca olanağı —dahası imtiyazı— tepen tosunlar sekiz haftada okula mevzilenecekler.*

Bu arada Enstitü yöneticilerinden alınan bilgilere göre sayıları iki binin üstünde olan ve tümü demokrat, ilerici Resim-İş, Müzik, Beden Eğitimi ve İngilizce Bölümlerinin Okul Dışı *öğrencileri ile binin üzerinde* Mektupla Öğretim *öğrencisi hakkında Bakanlık hiçbir önlem düşünmemektedir. Enstitü Kurulu sözkonusu üç bin öğrencinin de isterlerse 2 Haziran - 25 Temmuz Kurslarına ve 28 Temmuz - 9 Ağustos sınavlarına katılabileceğine karar vermiştir. Böylece yaz aylarında Gazi Eğitim Enstitüsü,* Dört Yıllık *programa kayıtlı 2300, okuldışı 2000, mektupla öğretim 1000 olmak üzere 5300 demokrat, 400 kadar da militan öğrenci devam edecektir.*

Üçüncü MC döneminde Gazi'ye atanan yüz militan öğretmen 3 Mart 1980'den başlayarak okulu kapatmanın oyunlarını hazırladılar. Bu olmayınca topluca görevi terkettiler. Polis ve askere güvenmediklerini belirttiler. Gösteri yaparcasına enstitüyü terkettiler. Gene topluca, öğretmen sayısı az olan Ankara İki Yıllık Eğitim Enstitüsünü işgal etmek istediler.

Asıl neden; Gazi'de olay çıkaramama, cehalet ve korku. Bu militanların çoğu ortaokul düzeyinde bilgiden yoksun içlerinde hızlandırılmış öğretimden, mektupla öğretimden mezun stajyer tosunlar da var. Bir kısmı davadan dönme *korkusu taşıyor. Sonuç ne oldu? Sonuç kırk öğretmen davadan döndü; yurtdışına gitti, başka pasif görevlere atandı. vs. Bu arada Komando Ayvaz'ın kardeşine ve onun karısına "Münasip" görevler bulundu ve davadan ilk dönenler onlar oldu. Bir kısmı korku içinde; davadan dönse olmaz; göreve gelmedikleri için görevden çekilmiş sayılabilirler. Bunu da Genel Müdür eski kurt Mehmet Alptekin'in yumuşak kalbi ve işlek zekası çözdü. Önce MHP'li Genel Müdür Yardımcılarına bu öğretmenlerin iki yıllık eğitim enstitüsünde sınav görevlisi olduklarını yazdırdı. Gazi'deki dersleri boş geçecek ve yüz öğretmen ihtiyaç yokken Ankara Eğitim Enstitüsünde görevli görünecek. Fersoy tarafından görevden alınan Müdür İsmail Erdemir'in Danıştay kararı ile görevine dönmesi üzerine oyunları yarım kaldı. Huzursuzluk çıkardıkları için oradan da kapı dışarı edildiler. Çünkü hiçbiri sınavların başlangıcından atılmak komisyonlarda görevlendirilmemişti. Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü Bakanlık onayı bulunmadığı ve boş geçen derslerine gelmeyerek asli görevlerini ihmal ettikleri için bu kişilerin iki yıllık Eğitim Enstitüsünde görev almalarını geçerli saymadı. Bu kez genel bunun sonuna kadar çekildi (müstafi) işlemi yapılmamasını istedi. Enstitü yönetimi görevden uzaklaştırma işlemi olmadıkça soruşturma süresince bu öğretmenlerin göreve gelmeleri gerektiğini bildirince genel müdürlük yeni bir buluşla "bu öğretmenlerin 2 Mart (Pazar günüdür.) gününden itibaren* İşin Bitimine kadar *iki yıllık eğitim enstitüleri uzaktan öğretim kitaplarını incelemekle görevli oldukları" yolunda Bakanlık onayı aldı. Böylece davadan dönenler dışındaki 66 kişi hem Gazi Eğitim Enstitüsünde derslere girmiş oluyor, hem iki yıllık eğitim enstitüsünde 3 Mart - 16 Nisan tarihleri arasında sınav yapılmış oluyor, hem de kitap incelenmiş oluyor. Hem de ne ehliyetle! Demokrat Gazetesi'nin geçen ay içinde yayınladığı aşağıdaki mektup (dilekçe!..) sahibi de profesörlerin yazdığı kitapları inceleyecek. (Bulgaristan göçmeni bu hanımın ortaokul öğretmenliği ehliyatnamesi, MC dönemi Talim Terbiye Kurulu Başkanı Rıza Kardaş tarafından 1977 yılında değiştirilmiş ve buna dayanılarak Gazi'ye atanmıştır.)*

GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ
ÖZLÜK İŞLERİ ŞUBESİ
BEŞEVLER - ANKARA

Sayın Müdür Bey,

Emekli Sandığından bir miktar para çekmemle ilgili, adıma HİZMET BELGESİ doldurulmasını saygılarımla arz ederim.

Sülbiye Arsoy : [signature]
Türkçe Bölümü Türk dili ve Edebiyatı Öğr.
Sicil No: 92265

Tüm bunlara karşın Gazi Eğitim Enstitüsünde Demokratik Eğitim sürüyor ve sürecek. Türkiye'de sosyalistler, demokratlar, ilericiler her gün artan bir solukla görev başında.

JOHN DEWEY'DE EMPERYALİST EĞİTİM ANLAYIŞI

Harry K. WELLS

Çev.: Doç. Dr. Tahsin YILMAZ

Chicago Üniversitesi 1892 yılında John D. Rockefeller tarafından kuruldu ve finanse edildi. İlk rektörü H. Harper, Dewey'e felsefe bölümünün başkanı olması önerisinde bulundu ve onu Michigan Üniversitesi'nden çağırdı. Dewey, 1894 yılında Chicago'ya geldi ve on yıl boyunca pragmatist eğitim kuramının geliştirilmesi sorununa eğildi. Eğitim felsefesini, üniversiteye bağlı deneme okulundaki çalışmalarıyla temellendirmeye çalıştı. Bu deneme okulunun adı, *"Elemantry School of Üniversty"* idi. Dewey, sözü edilmeye değer ilk yapıtını, yani *"The School and Society"*yi *(1)* bu deneme okulunda altı yıl boyunca yaptığı eğitim araştırmalarına dayanarak yazdı ve burada pragmatist eğitim felsefesinin temel kuramını geliştirdi. 1899 yılında yayınlanan bu yapıt, pragmatist eğitim anlayışının bugün bile kuramsal temelini oluşturmaktadır.

John Dewey ve yandaşları, özellikle Kilpatrick, Childs ve Counts yazılarında birleşik Devletler'de biricik sistematik eğitim kuramı olarak pragmatist eğitim kuramını geliştirip savunmaktadırlar.

Sözümona bu felsefenin çocuğun içgüdü ve içtepilerinin geliştirilmesine yaptığı etkinin olumlu olduğu sanısını uyandırmakla, Dewey'in pragmatist eğitim kuramının aslında yaptığı şey, burjuva eğitim anlayışının içeriğini gizlemektir.

Her sağduyulu anababa ve her titiz öğretmen, eğitim süreci ile çocuklarda olası olan en büyük gelişmenin ortaya çıkmasını herşeyden önce isterler. Fakat bu gelişme nasıl cereyan etmelidir? Gelişmenin güç kaynağı nerededir? Dewey'in dediği gibi bu güç kaynağı, birinci derecede çocuğun içsel, doğuştan getirdiği *doğasında* mıdır? Yoksa birinci derecede insanlar tarafından yüzyıllar boyunca yaratılmış ve benimsenmiş kültürde, bilgide ve hakikatlarda mı? Hümanizm, özellikle de marksizm, çocuğun gelişmesinde güç kaynağının toplumda bulunduğunu; aile ocağı, okul ve toplu yaşamanın çocukta bilginin oluşmasına yol açtığını kanıtlamıştır. Çocuğun yetişme süreci, insanlığın gelişmesinde yarattığı maddi ve tinsel değerlerin ona özenle tanıtılmasını zorunlu kılar. Kişilik, birinci derecede çocuğun aralarında yaşadığı, öğrendiği, oynadığı ve çalıştığı insanların etkisiyle oluşur.

Dewey'in sunduğu reçeteye göre bu toplumsal miras, görmemezlikten gelinmektedir. Bunu da çocuktaki içgüdüleri, hümanist miras (!) olarak eğitimin temeline yerleştirmek suretiyle gerçekleştirmeyi denemektedir.

Çocuğa yapılan bu ihaneti, Dewey nasıl becermektedir? Tıpkı kırmızı bir kurdela gibi, Dewey'in bunu temellendirmedeki temel yönlendirici motif, *"The Scool and Society"* adlı yapıtının tümü boyunca uzanmaktadır. İlk önce şunu söylemektedir : "İlişkiler kökten değiştiler, bu yüzden eğitim düzenimizde de bu derecede kökten bir değişiklik gerekir." *(2)* Eğitim düzeninde kökten değişikliği zorunlu kılan şeyler, acaba hangi koşulların değişmesiyle ortaya çıkmışlardır?

Eğitim düzeni, şimdi artık çalışan halk kitlelerini de kuşatmaktadır. Dewey'in görüşüne göre bu, eğitim düzeninde kökten değişmeyi zorunlu kılan değişme midir? Dewey'in buna yanıtı, kitlelerin çoğunluğunun "içgüdüleri," "yetenekleri", "istidatları" tinsel olarak değil, tersine *pratikle* sınırlandırılmış(tır), olmaktadır. Bu yüzden eğitimde kökten bir değişme yapılmalı; tinsel alana özen gösterme, toplumda küçük bir azınlığa bırakılmalıdır. Bu özen gösterme eğitimden yararlanan egemen sınıfa özgüdür. Niçin? Çünkü özel mülkiyet sahiplerinin oğlanları ve kızları, tinsel yetenek ve ilgilere sahiptir. Buna karşılık işçi sınıfının çocukları ise daha çok *pratiğe yönelik* yetenek ve ilgilerle donatılmıştır. Resmi okullarda yeni eğitim gören işçi sınıfının çocukları, *pratik yeteneklerini (3)* geliştirecek biçimde eğitilmelidirler.

Böyle bir uslamlamadan hangi sonuç çıkarılabilir? Çıkarılacak tek sonuç, işçinin, kapitalist düzenin gereği ve işgücünü patronlara ve çiftlik ağalarına sattığı için işçi olmadığı; onu işçi yapan şeyin, onun doğuştan getirdiği özelliklerin *pratik yetenek ve ilgilere uygun olmasıdır.* Bu yüzden işçi, işçi olarak; patron ise patron olarak doğmaktadır. Başka bir anlatımla, kapitalizmin sınıfsal özelliği, tarih sürecinde yaratılmamış, tersine insan doğası ve bu doğanın içerdiği kalıtım yüzünden oluşmuş (!) Böyle bir görüş, sınıflı toplumlarda egemen sınıflarca ileri sürülen bir kuramdır. Bu görüş, en azından Platon'un tanrıların altından, işçilerin ise bronzdan yaratıldığı yalanı kadar eskidir.

Dwey'in emperyalist eğitim kuramının temel tezi, şu görüşte açıkca dile gelmektedir: "Buradan, insanların büyük çoğunluğunda tinsel-zihinsel ilgilerin bulunmadığı sonucu çıkarılabilir." *(4)* Bunlar, pratik içgüdü ve yetenek denilen şeylere sahiptirler. Burada Dewey'in *"insanların çoğunluğu"* sözcüğü yerine *"emekçiler-işçiler"* sözcüğü kullanılabilir. Böylece de Dewey'in gerçek niyeti, olanca açıklığı ile gün ışığına çıkar. Dewey'in burjuva eğitim anlayışında yapmak istediği reform, yukarda ortaya konan saptamadan mantıksal olarak çıkmaktadır: "Eğer biz (kapitalistler) eğitim amaçlarımızı tüketici ödevler olarak ele alırsak ya da bu eğitim sü-

recine, temel ilgilerinin (çalışan kitlelerin ilgilerini) yaratmaya ve üretime yönelen (patronlar) için kâr üreten kişilerin etkinliklerini de katabilirsek, okulun (kapitalist düzendeki okulun) eğitilenlere (işçi sınıfına mensup olanlara) yaptığı etkinin daha canlı, daha sürekli ve kültürel açıdan daha değerli olduğunu saptayabiliriz." *(5)* Dewey, burada işçinin yetenek ve ilgisinin üretime yönelik olduğunu söylemek istemektedir açıkca. Başka bir biçimde söylersek, Dewey, burada işçinin kapitalistler için kâr ürettiği ve ücretin kölesi olmak durumunda olduğu anlayışını uyandırmak istemektedir.

Patronların kârlarını artırmak ve üretime yönelik içgüdünün en yüksek düzeye gelebilmesi olanağı, ancak egemen sınıfın istediği etkinliklerin okullarda merkeze alınması ile vardır. Kısaca resmi okullar, patronların istedikleri biçimde meslek okulları olmalıdır. Bu okullarda işçinin başka türlü değil de *niçin* böyle olduğu anlatılmamalı, tersine insanın *nasıl* çalışması gerektiği öğretilmelidir. Bu yolla da işçi sınıfına kendi içgüdülerini geliştirme olanağı verilmektedir. Dewey, "Adı geçen ağırlık noktasına yönelen tüm etkinlikler, okul yaşamının kendisi olmalıdır." *(6)* demektedir. İşçi, kendisine doğa tarafından verilen yeteneklere uygun biçimde çalışmasını öğrenmelidir. Başka bir anlatımla işçi, egemen sınıfın isteklerine göre yapılması gereken meslekleri öğrenmelidir. İlkokul, ki bu işçi sınıfı mensuplarının gidebildiği okuldur, "gerçek hakikatların kazanılması ile uğraşmaz." *(7)*, çünkü gerçek ve hakikat, işçi sınıfının elinde olursa, kapitalist sınıf için tehlikeli olurlar. "Büyük çoğunluk için bilgi elde etmenin toplumsal hiçbir yararı olmadığı gibi, bu bilgilerden çıkan sonucun toplumsal bir kazanç getirmeyeceği de açıktır." Burjuvazi, bilgi kazanan işçi sınıfının kendisi için apaçık bir tehlike anlamına geldiğinin gerçekten bilincindedir. "Tahta, metal, dokuma, dikiş, yemek pişirme" *(8)* gibi etkiliklerden sözederken Dewey, şunları söylemektedir: "Bunlar, onları uyanık ve etkili yapar, faaliyetsiz ve edilgen davranmalarını engeller. Onları, yararlı ve yetenekli kılar; bu yüzden de ev işlerinde yardımcı olmalarında daha istekli kılar. Daha sonraki yaşamlarında önlerine çıkacak pratik görevlere bir dereceye kadar hazırlar : Kızlar, daha iyi ev hanımı olurlar, oğlanları ise, eğer eğitim düzenimiz meslek okulları ile genişletilirse, gelecekteki yaşamlarındaki mesleklerine hazırlar." *(9)*

Daha sonra John Dewey, tüm insanların ya da en azından "bizlerden pekçoğunun" işçi olduğunu söylemekle, bu eğitim kuramının sınıfsal özelliğini gizlemeye çalışmaktadır. Kuşkusuz "bizlerden" bazıları, "üsttür". Bizlerden pekçoğu ise "asttır". Herkes, kendi etkinliğiyle yetinecek bir biçimde eğitilmelidir. Bu yetinmeye, insanlık için çok şeyi dile getiren büyüklerin, ilgili işçileri onaylamaları ile ulaşılmalıdır. Bu, işçinin, sömürüldüğünün bilincine ulaşmasını olanaksız kıldığı için sömürülme ile yetinmesi gerektiği söylenmekten başka birşey değildir. Sömürüldüğünün bilincine ulaşması yerine işçiye, patronlar için çalışırsa, "insanlık için çok değerli bir görev" yaptığı öğretilmelidir. Bunu işçi, o güne dek bilmiyordu. Çünkü kendi işinin toplumsal ve bilimsel değerini bu yönde değerlendirebilmek için o günedek hiçbir fırsata sahip olmamıştı. Bu fırsatı işçiye Dewey'in eğitim kuramı sayesinde öğretmek olası olacaktır. Dewey, burada bu tür okulların, işçiye işçi sınıfının proleter bilinci ve zihniyeti yerine geçebilecek yeni bir olanak verebileceğini ummaktadır. Bunu kendi ağzından dinleyelim: "İçinde hepimizin yaşadığı toplum, herkesin bir mesleği, uğraşısı, kısaca yapacak birşeyi olan bir toplumdur. Bazıları patrondur, bazıları işçidir. Bununla birlikte burada ortak nokta, herkesin günlük işinin büyük olduğunu, insanlık için büyük bir değer taşıdığını kavrayabilecek bir biçimde eğitilmeleridir. Bugün pekçok işçi, kullandıkları makinanın yalnızca bir eki durumundadırlar. Bu, makinaların ürettiği şeylere büyük değer veren sisteme ya da makinalara bağlı olabilir. Fakat bu büyük oranda işçilerin bugüne dek kendi çalışmalarının bilimsel ve toplumsal değeri hakkında olumlu bir anlayışı geliştirecek bir olanağa sahip olmamasına bağlıdır." *(10)*

Dewey, ortaya koyduğu *"yeni eğitim"* yardımıyla, kullandığı makinaların yalnızca birer parçası olmakla mutlu olmayan işçileri, bu durumlarıyla yetinmeleri için eğitmek istemektedir. Çünkü o, kapitalist sınıfın gönlünde yatan düşük ücretin, uzun çalışma süresinin, işsizler ordusunun "kapsamlı ve insancıl" anlamını ve tüm bunların "toplumsal ve bilimsel değerini" işçilere öğretmek istemektedir.

Dewey, kapitalizmin çelişkileri olan rezaletleri ortadan kaldırmanın tek çıkar yolunun yeni eğitim düzeni olduğunu ileri sürmektedir. Fakat insan, işçi sınıfının "yapıcı içgüdülerini" kavramak suretiyle ekonomik rezaleti ortadan kaldırmada ileri bir adım atmış olabilir. Ekonomik rezaletin nedeni, işçi sınıfının içgüdülerinin gelişmemesinde yatmaktadır. Eğitim, bu "içgüdülerin" geliştirilmesinde yatmaktadır. Eğitim, bu "içgüdülerin" geliştirilmesinde yoğunlaştırılmalıdır. Daha çocuklarda bile bu içgüdüler, toplumsal olan yönde eğitilmeli, tarihsel bilgilerle zenginleştirilmeli, bilimsel yöntemlerle denetlenip aydınlatılmalıdır. İşçi sınıfının içgüdülerinin bu biçimde yönlendirilmesinden bir toplumun en iyi güvencesi olan, saygı değer ve cana yakın olan ve uyumlu bir yaşam süren *kapitalist* yararlanmaktadır. Eğer okullar işçilere, kendi içgüdülerinin kâr üreten makinaları kullanmada görevini yerine getirebileceği tasavvuru aşılanırsa, bundan sonra artık, kapitalistin gördüğü gibi, kapitalist düzenin rezaletlerinin gerçekten önü alınabilir ve böylece de sorun çözümlenmiş olurdu.

Kapitalizm, insanın insan tarafından sömürülmesi sonucu tarihsel olarak ortaya çıkan bir düzen, bir olgu değilmiş de bu düzenin oluşmasına üretime yönelik içgüdüler yol açmıştır denilmek istenmektedir J. Dewey'in eğitim anlayışında. Bu görüşe göre kapitalizmin içgüdülerin bir ürünü olduğu; daha doğrusu onun kaynağının toplumsal değil, biyolojik olduğu ileri sürülmektedir.

---

(1) John Dewey, The School and Society, Chicago 1949 (1. baskı Chicago 1899)
(2) Aynı yapıt, s.9
(3) Aynı yapıt, s. 22 - 28
(4) Aynı yapıt, s. 26
(5) Aynı yapıt, s. 28 . Parantez içindeki sözcükler yazar tarafından eklenmiştir.
(6) Aynı yapıt, s. 12
(7) Aynı yapıt.
(8) Aynı yapıt, s. 11
(9) Aynı yapıt, s. 10
(10) Aynı yapıt, s. 21/22

ÖĞRETMEN YETİŞTİREN

Niyazi ALTUNYA

ÖZGÜN BİR UYGULAMA
Köy Enstitüleri

Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Ankara'daki ilk binası — Şimdiki Merkez Bankası'nın bulunduğu yer.

OKULLAR - II -

Öğretmeni, özellikle Kırsal alanda görev alan öğretmeni, devlet memuru gibi görmenin sakıncaları ikinci Meşrutiyet dönemi sonlarında tartışılmaya başlanmıştı. Bu konuda Cumhuriyetin ilk on yılındaki ömürsüz denemeler ve bocalamalar eğitimcileri, aydınları, M. Eğitim Bakanlığı'ndaki yetkilileri toparlanmaya götürmüştür. Bu arada başka ülkelerdeki örnekler incelenmiştir. Bir yandan İ. Sanayi Planını uygulama konusunda Sovyetler Birliği'nin desteği sağlanmış (1934 - 1938) diğer yandan da Amerikan Heyeti aracılığıyla tarımsal ekonomi inceletilmiştir. (1933 - 34). Amerikan Heyetinin bir dolu çarpık önerileri olmakla birlikte bir tartışma ortamı yaratması bakımından verdiği rapor önemlidir.

Biryandan da Gazi Eğitim Enstitüsünde, Talim Terbiye Kurulunda toplanan kadrolar, eğitim düşüncesi bakımından küçümsenmeyecek yol almışlardır. Belli başlı konular için yurt içinde ve yurt dışında kadrolar yetişmeye başlamıştır. Köyler üzerindeki araştırmalar artmaya başlamıştır. Sovyetler birliğini gönderilen eğitimciller-öğretmenler önemli gözlemlerle dönmüşlerdir. (bkz. *Kültür Bakanlığı Dergisi* : 1937, Sayı 20 - 1)

1935'te nüfus yoğunluğu açısından köylerin yapısı şöyle :

Nüfus	*Köy sayısı*
1200 +	*514*
801 — 1200	*1427*
401 — 800	*5505*
151 — 400	*16305*
1 — 150	*16062*
Toplam köy sayısı	*39813*

(Kaynak: Tonguç, İlköğretim Kavramı, 1946, s. 269)

1935'te nüfusun % 15,6'sı, erkeklerin % 23,3'ü, kadınların % 8,2'si okur yazar. İlkokul çağ nüfusunun %28,6'sı okula devam ediyor. Bu köylerde çok daha düşük. (bkz. Rakam ve Grafiklerle *Milli Eğitimde 50 yıl.* MEB. 1974)

Gene 1935'lerde okul ve öğretmen durumu şöyle:

Durum	*Kentte*	*Köyde*	*Toplam*
İlkokul	*1.192*	*4.999*	*6.191*
İlkokul öğretmeni	*6.851*	*6.789*	*13.637*
İlkokul öğrencisi	*254.517*	*313.169*	*567.686*

(Kaynak : Tonguç. İlköğretim Kavramı, s. 315 - 316)

Bu arada 1932 yılında bir rapor veren *Köy Eğitimi Komisyonu*'nun çalışmalarından yararlanıldı. Köy Eğitimi Komisyonu yeni tip öğretmenin niteliklerini şöyle saptıyordu. "1. Köyün itikatlarına müessir olmak vasfı, 2. Köyün içtimai hayatına müessir olmak vasfı, 3. Köyün maddi veya iktisadi hayatına müessir olmak vasfı, 4. Münevver olmak vasfı..." (Tonguç. *Eğitim Yolu ile Çanlandırılacak Köy* s. 419).

1935 yılında Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan'a sunulan İlköğretim Genel Müdürlüğünün *"İlköğretim ve Eğitim Meselesi Hakkında Muhtıra"*sı konuyu derli toplu tekrar ele almaktadır. Muhtıra'da "... Öğretmen okullarından şimdiden sonra çıkacakların çoğu köylerde çalışmak mecburiyetinde kalacakları için bu okulların teşkilât ve tedrisatında şimdiden değişiklik yapılmasına kati ihtiyaç vardır. Realite bunu âdeta emretmektedir.." denmektedir. (Tonguç, *İlköğretim Kavramı*, s. 267 - 297)

Bu yıllarda eğitimciler tarafından da ilginç öneriler geliştirildi. Bunlardan iki tanesi Köy Enstitüsü hareketinin anti-tezi olan Dr. Halil Fikret Kanad'ın görüşlerini kapsar. Birinci metin, 24 - 27 Mart 1935 tarihli Kurum Gazetesinde yayınlanan *"Yarının Muallimleri Nasıl Yetiştirilmeli?"* başlığını taşıyan dizi yazıdır. İkincisi "Lâyıha" (rapor) olup, 14.5.1937 tarihli ve *"İlköğretmen Okulları Teşkilâtı"* başlığını taşımaktadır. (bkz. H.F. Kanad. *Milliyet İdeali ve Topyekun Milli Terbiye*, 1942, s. 158 - 175. İki metin de kitapta yer almıştır.)

Kanad'ın önerileri önceleri aynı konularda yerli ve yabancı uzmanların söylediklerinin toplamı gibidir. Konu: idealist yurtsever öğretmen yetiştirme olarak ele alınmaktadır. Kanad'ın temel düşüncesi anılan kitapta işlenmiştir. Kitapta Köy Enstitüsü konusunda düşünceleri şu cümleleriyle belirmektedir.

".... Köy enstitüleri ne maddeye şekil vermeyi ve hayatı kazanmayı gaye edinen marangozluk, demircilik ve yapıcılık gibi bir sanat ve teknik okuludur ve ne de zirai istihsal gayesi ile açılan bir ziraat müessesesidir. Köy Enstitüleri sadece karakterli, becerikli ve kültürlü öğretmen yetiştirmeyi gaye edinen birer okuldur. Mesleki bir terbiye yuvasıdır. Burada talebenin çeşit çeşit işler görmesi atölyelerde tarlalarda, bağlarda ve bahçelerde çalışması ve ders mevzularının muhtelif iş ve faaliyetlerle işlenmesi hep gayeye ulaşmak için birer vasıtadır..."

(s. 175 - 176)

İsmail Hakkı Tonguç'un, 1937 yılında hazırladığı anlaşılan muhtırada ise konuya bambaşka bakılmaktadır. Bu muhtıranın adı *"Öğretmen ve Köye Lüzumlu Eleman Yetiştirme Meselesi"*dir. Muhtıra şu görüşlerle başlıyor.

"... Köy işlerinin âhenkli bir şekilde ve kül halinde yapılabilmesi için yetiştirilmesi lâzım gelen eleman : *Köylerin Kültürel ve genel hayatlarında ileri bir seviye yaratabilmek yalnız klâsik mânadaki öğretmenlerle mümkün olmaz. Köy hayatı bir bütün olarak alınmaz da şimdiye kadar olduğu gibi yalnız klâsik kültür bakımından işlenmek ve bu vasıta ile genel hayatta bir ilerilik yaratmak tasavvurları ile hareket edilecek olursa, bu mesaiden müspet sonuçlar ümit edilmemelidir. Onun için köylere öğretmen yetiştirirken bir taraftan öğretmeni çok cihetli işler görebilecek şekilde forma etmeye çalışmak, diğer cihetten de öğretmenle birlikte köye giderek diğer iş sahalarında çalışacak eleman yetiştirmek tedbirlerini almak lâzımdır. Ancak o zamandır ki, köyü bütün külliyetiyle içine alarak ileri kıymetli bir hayata kavuşturacak mesaiye başlanmış*

olur (......) Bu sebeplerden dolayıdır ki yeni açılacak öğretmen okulları meselesini yalnız "Köy öğretmen okulu" şeklinde almak ve klasik okullardan biraz farklı bir müessese kurmağa çalışmak doğru değildir. (....) Yalnız şehir hayatı gözönünde tutularak kurulmuş ve yıllarca işletilmiş, birçok hataları çürükleri görüldükçe destekler vurularak yıkılmaktan kurtarılmış klâsik kültür müesseseleri örneğinde veya benzerinde bir okul köye faydalı olacak elemanları yetiştiremez. Bu tip okullara gelmiş köylü çocukları arasında birkaç sene sonra hem köylü olduğunu, hem de anasını ve babasını inkâr edenler bile görülmüştür. Bu günkü köy durumu bizden ne gibi eleman istiyorsa onları yetiştirici tedbirler almalıyız..."
(bkz. Raporun tümü; Tonguç. İlköğretim Kavramı. *s. 306 - 307)*

Bu görüşler doğrultusunda önce askerliğini yapmış okur-yazar köy gençlerinden *Eğitmen* yetiştirildi. Üç yıllık köy okullarında öğretmenlik görevi de yapan eğitmenler Köy Enstitülerinin öğrenci kaynağını da hazırlıyorlardı. Eğitmen Kursları 1936 - 1948 yılları arasında Köy Enstitüleri, köy okulları, çiftlikler bünyesinde açıldı. Sekizbin kadar eğitmen yetiştirildi. Eğitmenler köylerde kendilerine verilen topraklar ve özel idare bütçelerinden aldıkları aylıklarla geçindiler. Kurslar 6 - 8 ay süreli idi. Bu kursta genel kültür, tarım ve öğretmenlik dersleri verildi. Eğitmenlerin hizmet içinde eğitilmeleri büyük önem taşıyordu. Bu geçici başöğretmenler eliyle ve yazın açılan *tekâmül kurslarıyla* yürütüldü.

24.6.1937 tarih ve 3238 s. Köy Eğitmenleri Kanunu amacı şöyle saptıyor.

Madde - 1
"Nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim *ve* eğitim *işlerini görmek,* ziraat *işlerinin fenni bir şekilde yapılması için köylülere* rehberlik etmek *üzere köy eğitmenleri istihdam edilir."*
Köy eğitmenlerinin nitelikleri ise şöyle belirlenmiştir: "1. Eğitmen namzedi köy hayatını bütün külliyetiyle yaşıyarak bilmiş olmalı. 2. Yaş, bilgi, görüş, anlayış bakımlarından köyde yapacağı işler dolayısiyle karşılaşacağı güçlükleri yenebilecek durumda olmalı. İktidarı her bakımdan köy işlerini başarabilmeğe yetmelidir. 3. Köye sade fakat ileri kıymetli bir hayatı sokabilmek için bıkmadan çalışabilmelidir. 4. Köyün mecburi tahsil yaşındaki çocuklar ile yetişkin gençlerine okuma-yazma, hesap ve yurt yaşama bilgilerini, mer'i pedagojik mütearifelere göre öğretebilecek seviyede olmalıdır. 5. Köyde bilhassa eğitim ve tarım işleri gibi genel hayat seviyesini yükseltici işler bakımından devleti temsil edebilecek kudrette olmalı ve bu bakımlardan köylüye rehberlik edebilmelidir. 6. Köyün mukadderatiyle kendi mukadderatının birbirine bağlı olduğunu *bilerek çalışabilmelidir."*
(bkz. Köy Eğitmenleri Kanunu ve Talimatnamesi. *Kültür B.Y. 1938)*

Görüldüğü gibi köy emekçisinin en yeteneklisinin köyde lider durumuna getirilmesi hedeflenmiştir. Eğitmenin niteliklerinin ve işlevinin *ekseni* yukarıdaki altıncı şıkta toplanmaktadır. Köy enstitülerinde bu espri daha da anlamlı duruma getirilmektedir.

1937 yılında Eskişehir - Çifteler'de ve İzmir-Kızılçullu'da iki *Köy Öğretmen Okulu* açılmıştır. Deneme niteliğindeki bu okullar ilerde köy enstitüsüne dönüşmüştür. Önce *öğretmen okulu,* sonra *Köy Eğitim Yurtları,* daha sonra da *Köy Enstitüleri* adını almıştır. 17 Nisan 1940 tarihinde Mecliste kabul edilip 22.4.1940 günü yürürlüğe giren 3803 s. *Köy Enstitüleri Kanunu*'nda amaç şöyle saptanmıştır :

Birinci madde :
"Köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan köylerde Maarif Vekilliğince Köy Enstitüleri açılır."

25.6.1942 tarih 4274 s. *Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu* yeni tip öğretmenin görev ve yetkilerini şöyle saptıyor :

Madde 10 :
"Köy eğitmen ve öğretmenlerinin vazife ve selâhiyetleri ikiye bölünür: A) Okul ve kurslarla ilgili işler; B) Köy halkını yetiştirmekle ilgili işler (...)"

Bu maddeye göre çocuklara ve yetişkinlere okuma-yazma, dört işlem, vatandaşlık bilgileri öğretmek yanında, köyde okonomik ve siyasal hayatın canlandırılması konusunda köy emekçilerine her türlü rehberliği yapmak sözkonusudur. Eğitmen ve öğretmen, Köy Kanunu'nun yürütücüsüdür. Köye ileri teknolojinin sokulması, ekonomik örgütlenme, köy kültürünün evrensel unsurunu bulup bunu işleme, topluca kalkınma hareketlerini yönlendirme gibi işlevleri asıl işlevleridir yeni öğretmenin. Bu madde Mecliste günlerce tartışılmıştır. Köy Enstitüleri Kanunu'nun çarçabuk çıkmasına razı olan toprak ağaları, tefeciler, tüccarlar ve bilumum gericiler teşkilât Kanunu'nun çıkmasını engellemek için büyük gayret sarfetmişlerdir. Eskişehir Milletvekili toprak ağası Emin Sazak Yasa'nın görüşülmesi sırasında "... Öğretmene benden fazla, Bakandan fazla yetki veriyorsunuz.." diye feryat etmiştir. 1946'dan sonra köyde eğitime indirilen darbelerin en önemlisi yasanın 10. maddesinin değiştirilmesi ve öğretmenin köyün gerçek hayatından koparılmasıdır.

1942 yılında Hasanoğlan Köy Enstitüsü bünyesinde bir de *Yüksek Köy Enstitüsü* kurulmuştur. Yüksek Köy Enstitüsünün amacı köy emekçilerinin öğretmenini, uzman kadrosunu yüksek düzeyde yetiştirmekti. Yönetmeliğine göre amacı şöyleydi :

Madde 2 :
"Yüksek Köy Enstitüsünün amaçları şunlardır :
A-1) Köy enstitülerinin bu talimatnamede yazılı öğretmenlikleri için kız ve erkek öğretmenleri, 2) Köy enstitü mezunlarının çalışacakları köy bölgeleri için gezici öğretmen, gezici başöğretmen ve ilgili maddesinde yazılı okullar için bölge ilköğretim müfettişleri, 3) Gerekli kurslara tâbi tutarak köy enstitülerinde çalışmakta olan öğretmenleri yetiştirmek.

B- Köy incelemelerine merkez teşkil etmek üzere, köy okullarını ve enstitülerini ilgilendiren türlü konular üzerinde gereken araştırmaları yapmak ve bunları ilgilendiren faydalanabilecekleri şekillerde yaymak.

C- Yüksek Köy enstitüsü öğretmenlerine, derslerine ait ders kitaplarını iki yıl içinde yazdırmak." (bkz. Yüksek Köy Enstitüsü Talimatnamesi. *Tebliğler Dergisi, 9 Ağustos 1943)*

SİYASAL ART-NİYET

Türkiye'nin öğretmen yetiştirme ve öğretmenden gereği gibi yararlanma konusundaki deneyim birikiminin Köy Enstitüleri örneğinde yoğunlaştığını gördük. Ancak, değişen siyasal yaşam bu *demokratik eğitim* atılımının gelişimine daha fazla izin vermedi. İkinci Dünya Savaşının bitiminde dünyadaki güç dengesi yeniden oluştu. Bunun sonunda Türkiye demokrasiye geçme adı altında emperyalist Amerika'nın peşine takıldı. Bu yabancılaşma süreci kuşkusuz eğitim sistemimizi de alt-üst edecekti. Bunun için en başta öğretmen yetiştiren kurumlar ele alınacaktı. 1944'de başlayan ikili anlaşmalar eğitim alanında da ürünlerini verdi. İlk operasyon köy enstitüleri ile eğitim enstitülerinde başlatıldı.

1946 yılında kurulan CHP Hükümeti ilerici unsurları saf dışı bırakmakla ilk ödünü verdi. Kültür ve eğitim konularının yedi yıllık örgütleyicisi Hasan Ali Yücel Milli Eğitim Bakanlığı'ndan uzaklaştırıldı. Arkasından, başta kurucusu Tonguç olmak üzere Köy Enstitüleri kadrosu tasfiye edildi. 1938 - 45 arasında bazı fakültelerde yetişen Hitler hayranı gençler köy enstitülerine ve öğretmen okullarına atandı. Köy enstitülerinin iç yapısındaki demokratik hava yıkıldı. Köy enstitüsü program ve yönetmeliği değiştirildi. Üretici eğitimden vazgeçilmeye başlandı. Öğrenci yönetimden çekildi. 1948 yılında Yüksek Köy Enstitüsü kapatıldı.

Yeni Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemseddin Sirer, Köy enstitülerine gerekli darbeyi vurduktan sonra ortaokullara ve gelecekteki sekiz yıllık temel eğitime hızla öğretmen yetiştirmek bahanesiyle şehir ilköğretmen okullarını iki yıllık eğitim enstitülerine çevirmeye başladı. Önce Ankara - Gazi, Balıkesir - Necati Eğitim Enstitülerinin sürelerini iki yıla indirerek ortaokulda tüm dersleri okutabilecek tek tip öğretmen yetiştirilmeye başlandı. Sonra bu yayıldı. 1948'de Milli Eğitim Bakanı olan Tahsin Banguoğlu zamanında bundan vazgeçildi, üniversite mezunlarından öğretmen olarak yararlanılmak istendi. Bu iki kaynaktan elde edilenler ne sayıca ne nitelikçe öğretmenliğe elverişliydi. Öğretmen kaynağını dejenere etmekten başka bir sonuç alınamadı. (Birbiriyle de çelişen bu iki girişim için bkz. ***Eğitim Enstitüleri Kurulurken*** MEB, 1946, 80 s / Nuri Arısoy ve diğ. ***Öğretmen Okullarından Eğitim Enstitülerine.*** 1946, Sivas, 83 s. / ***Öğretmen Davasında Üniversite Düşmanlığı ve Eğitim Enstitüleri Faciası*** İstanbul Ün. Ed. Fak. Mezunları ve Talebe Cemiyeti, 1952, 116 s.)

1950'den sonra Demokrat Parti Hükümeti Döneminde Öğretmen Yetiştirme konusunda Amerikan uzmanlarının karar verdiğini görüyoruz. 1951 yılında çağırılan Florida'lı köy eğitimi profesörü Bn. Wofford, köy eğitimini sanki yeniden keşfediyordu. Asıl amaç bir profesörün eliyle köy enstitülerini yıkma raporu hazırlatmaktı. Wofford, köy enstitüleri, ilköğretmen okulları, eğitim enstitüleri ve yüksek öğretmen okulunu da kapsayan öneriler getirdi. Bu önerilere göre : Öğretmen Okullarındaki öğrencilerin yönetime katılmasıyla oluşan demokratik işleyiş kaldırılıyordu. Üretim süreciyle bütünleşen eğitim kaldırılıyordu. Kız - erkek karma eğitime son veriliyordu. Toplu başarma yerine bireysel eğitim önem kazanıyordu. Tüm öğretmen okullarından eğitim tarihi, toplumbilim, iş eğitimi dersleri kaldırılıyordu.

Wofford çözümü şöyle görüyordu :

"... Bu büyük problemlerin ele alınmasının en tesirli yolu belki de, dikkatle seçilen şahıslardan müteşekkil bir grubu mezun sayıp, yukarıdaki çalışmalarla meşgul olmak üzere görevlendirmektir. Böyle bir grubu, kitaplık ve danışma hususundaki kolaylıklardan dolayı Amerika Birleşik Devletlerinde bir Üniversiteye göndermek faydalı olacaktır. Bu grup orada işlerinin baskısından uzak olarak Türkiye'de köy okullarını ıslah edecek ve yardım sağlayacak olan program ve planlar üzerinde çalışacaktır..." (bkz. **Wofford. Türkiye Köy İlkokulları Hakkında Rapor.** *çev. Fatma Varış - MEB, 1952, s. 129)*

Bu alıntı raporun en son cümleleridir.

Wofford, Türkiye'deyken 25 kişilik bir grup Wofford'a teslim edilmiş ve Florida'ya gönderilmiştir. Dört ayla bir yıl arasında Wofford'un yanında kalan bu grup, dönüşünde öğretmen okulları kadrolarını program geliştirme uzmanlarını oluşturmuştur. Ayrıca bol miktarda örnek program ve planlar getirmiştir. Diğer yandan doktora yapmak üzere gönderilen öğrenciler bugün üniversitelerin eğitim dallarının öğretim kadrosunu oluşturmuştur.

Bu raporların arkası kesilmemiştir. Başka konularda verilen raporlarda da öğretmen yetiştirme konusuna ağırlık verilmiştir.

Öğretmen yetiştirme konusunda başlı başına verilen bir raporda Amerikalı, Oregon Öğretmen Koleji Rektörü Ord. Prof. Roben J. Maske'ye aittir. (bkz. Maske **Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Hakkında Rapor,** MEB, 1956, 90 s.)

Hem Wofford'un hem Maske'nin raporları 1953 yılında toplanan 5. Milli Eğitim Şurasında görüşülmüş ve önerileri kabul görmüştür. Köy Enstitülerini kapatma konusunda Maske de gayret etmiştir. Raporda bu konuda şu cümleler yer alıyor:

"... 1953'de Meclise sevkedilen bir kanun tasarısında gayet yerinde olarak Köy Enstitüsü adının Öğretmen Okulu'na tebdil edilmesi istenmiştir..." (s. 14)

Bu tasarı kanunlaşıp 1954 yılında 6234 S. Kanun olarak yürürlüğe girmiştir.

Maske raporunda *"İyi Öğretmen Yetiştirme'de Uyulacak Prensipler"*'i özetle şöyle saptamıştır: 1. Öğretmenliğin iyi gelir getiren bir meslek olduğunun öğretmenlere ve halka benimsetilmesi için önlem alınmalıdır. 2- Öğretmenlik, lise öğrenimi üzerine dayandırılan bir öğrenimle kazandırılmalı. 3- Öğretmenler işbaşında yetiştirilmeli ve yetişmelerine karşılık maaş ve ücretleri artırılmalı. 4- Öğretmen adayları öğrenimleri sırasında da ayıklanmalı, davranışları yönünden uygun bulunmayanlar elenmelidir. 5- Öğretmen yetiştiren programlarda dersler; *genel kültür, genel meslek dersleri, özel meslek dersleri* olarak belirlenmeli. 6- Programdaki dersler iyi kaynaştırılmalı ve organize edilmeli, program dağınıklıktan kurtarılmalı. 7- Öğretimin son iki yılında adaylar çalışacakları okul türüyle ilişkiye başlamalı; öğretmen okulları bünyesinde laboratuvar okulu kurulmalı. 8- Son sınıfta 6 - 10 hafta arasında sürekli uygulama yaptırılmalı. 9- Mezuniyetten sonra genç öğretmeni yetiştirmek ve öğretmen okulu programını hayata göre ayarlamak amacıyla, yetkili öğ-

retmenler görevlendirilmeli. 10. İşbaşındaki başarılı öğretmenler seçilmeli ve bunların öğretmen okulundaki adaylara rehberlik etmeleri sağlanmalı.

Dördüncü ilkeye uyularak köy enstitülerinden ve öğretmen okullarından pek çok öğrenci uzaklaştırılmıştır. Ayrıca bu ilke 6234 S. K. nun 4. maddesi olmuştur. Oysa 1940 tarih ve 3803 S. Köy Enstitüleri Kanunu'nun 3. maddesinde: "Öğretmen olamayacağına kanaat getirilen talebenin ayrılacağı mesleklerin tahsil müddetleri Maarif Vekilliğince tespit edilir" denmekle kıyım yolu kapatılmış, insancıl ve akılcı bir yol tutulmuştur.

Bu tutum karşısında daha önce köy enstitülerinde milliyetçi, karakterli, kültürlü öğretmenler yetiştirmekten sapıldığını öne süren Dr. H. F. Kanad, bu kez feryat ediyor; 1953 yılında toplanan Milli Eğitim Şurasında şunları söylüyor.

"...' *(Öğretmen okulları) meslek derslerinde ilmin kabul edemeyeceği bazı değişiklikler yapıldı ve bunda Amerikan zihniyeti'nin hakim olduğu görüldü... sebep? Çünkü Amerika'da bu derslere itibar yokmuş... Pekiyi, ya Avrupa'da varsa?... Eğer biz kendimize ve kendi hüviyetimize güvenmiyorsak korkarım ki, 1999 yılına kadar taklitçilikten kurtulamayacağız..."*

Şurayı yöneten MEB Tevfik İleri Kanad'ı şöyle yanıtlıyor:

"... bir nokta üzerinde teessürümü arzetmek isterim. Dostumuz Amerika'dan kültür vadisinde çok yardımlar gördük,... bu dostlarımızdan istifade ettik, Amerikalı dostlarımızın büyük yardımlarından ilmi yardımlarından, maddi yardımlarından istifade ettik. Onlar bize ellerini uzattılar. Biz de bize yardım edenlere iltifat ediyoruz. Kültür meselesi bir alış-veriş meselesidir. Biz kendilerini (H.F. Kanad'ı) nasıl yaşlı ve muhafazakâr görmekte ne kadar haksızsak, bize samimi olarak hizmet eden insanlara Amerika'da muhtelif tecrübelerden geçerek, muhtelif makamlar işgal etmiş olan bu insanları amatör *olarak tavsif etmeye de hakkımız yoktur, kanaatindeyim. Bu itibarla, bu* amatör *tabirini kendi rızaları lâhik olursa,* zabıttan çıkaralım. *Burada bize hizmet eden insanları gücendirmeyelim..." (Mf. V.* Beşinci M. E. Şurası *5 - 14, Şubat 1953, Y. 1954, s. 595 - 608)*

Bu süreç günümüze kadar uzanmaktadır. Türkiye'de yerli adlar bugün öğretmen yetiştirmede söz sahibidir. Bunlara *Yüz Öğretmen Projesi* ile, bilgi-görgü artırmak üzere değişik süreli Amerika'ya gidenler de dahildir. Kenedi'nin yumuşak iniş projesi ile 1960'tan sonra Türkiye'ye gönderilen *Barış Gönüllüleri*'nin yüzde sekseni de öğretmenlik yapmışlardır. Bilindiği gibi Amerikan uzmanlarının ve Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'de eğitim alanında en çok ilgilendikleri konular *öğretmen yetiştirme; öğretmen örgütleri,* ve *fen programlarıdır.* Bu konularda yabancılaştırma açısından oldukça önemli başarılar elde etmişlerdir. Niteliksiz öğretmen yetiştirmenin sonucu öğretmen örgütlerini de etkilemiştir.

1969 yılı sonlarında yapılan dört günlük *Öğretmen Boykotu* Bakanlığı yeniden vaziyet almaya itmiştir. Öğretmenlerle direkt ilişki kuracağını haykıran zamanın Milli Eğitim Bakanı Prof. Orhan Oğuz bunu başaramayınca, o zaman Amerikayla göbek bağı bulunan Hacettepe Üniversitesi *Eğitim Bölümüne* bir araştırma ısmarlamıştır. Rapor değişik bir Türkçeyle yazılmış olmasına karşın demek istediğini anlamak zor değil. Rapora göre. *"Bu durum karşısında, eğitimcilerin bir yandan vatandaş olarak köklü reformları etkilemeye uğraşmaları yadırganmamalıdır. Sakıncalı olan, böyle bir uğraşının eğitimciyi meslek adamı olarak hareketten alıkoymasıdır. Şu halde eğitimcinin, 'düzen değişmesi' bekleyerek kaybedecek zamanı yoktur. Ancak, işe koyulan eğitimci, öğretmen, sorunuyla uğraşırken artık en direnici etkenle didişip durmaktan, öğretmenin nasıl hareket edeceği hususunda talimat vermekten vazgeçmeli, 'öğrenci neler yapmalı?' sorusuna öğretmenlerle birlikte cevap aramak yoluna girmelidir. Bu ise, eğitimde ağırlığın program geliştirme faaliyetlerine kaydırılması demektir. Böylelikle öğretmen davranışı da dolaylı olarak etkilenmiş olacaktır./ Eğitim mühendislerince geliştirilecek kaynak kitaplarla donatılmış ve uzman yardımıyle sürekli bir program geliştirme faaliyetine girişmiş öğretmenlerin başarı şansı elbette artacaktır." (Selâhattin Ertürk.* On Yıl Öncesine Kıyasla Öğretmen Davranışları *MEB. 1970. 136 s.)*

Son cümleler raporun içeriğiyle tam anlam kazanmaktadır. Raporun önerilerine göre öğretmen, eğitim olgusundan soyutlanmak istenmektedir. Öğretmenin yerini teknoloji almaktadır. Öğretmenin, *eğitim mühendislerince* hazırlanan paket programları açıp-kapayacak kadar pratik edinmesi yeterlidir. Öğretmen son derece *amatör* bir kişi olmalıdır. Bunun için de dikkatle ve tüm ayrıntılarıyla hazırlanmış programlara ihtiyaç vardır. Bu açıdan öğretmen de programlanmış eğitimin bir parçasıdır. Eğitim süreci öylesine programlanmalı ve makinalaşmalı ki, öğretmen hiç politika yapamasın, düzeni değiştirmek için uğraşamasın. Bu iş talimatla olmuyor, inceltilmiş programlarla ve dolaylı olarak yapılabilir. (Bu konuda ayrıca bkz. Yaşar Çağlayan. *Yeni Toplum Dergisi,* Sayı 21 - 22, 1977 - 78).

Öğretmen okullarının önce yedi yıla çıkarılması, sonra klasik liseye çevrilmesi, daha sonra iki yıllık eğitim enstitülerinin kurulması ve mektupla öğretim, bu anlayışın ürünleridir. Liseleşen öğretmen okullarının en yetenekli mezunları üniversiteye koyarken, lise ve dengi okulların hiçbir okula gidemeyen başarısız öğrencileri, hem de en çağdışı yöntem ve araçlarla öğretmenliğe yöneltildi. Öğretmen yetiştiren programların içeriği o kadar çarpıtıldı ve çürütüldü ki, buna *hızlandırılmış öğretim* bile fazla gelir, hiç okutulmasa bile olur. Böyle bir öğretmen yetiştirme sistemi olsa olsa militan yetiştirmeye ortam olur. Bereket versin son yıllarda ilerici - demokrat kadrolar eski becerileri ile bu işi en sağlıklı biçimde yürütmüştür. Ve 1979 Ekim seçimleri öncesinde hükümetin başı için Eğitim Enstitüleri tek öğünç konusu olmuştur.

SORUNLARIN BİR ÖZETİ

Ülkemizde seksen yıla yaklaşan öğretmen yetiştirme girişimlerinin günümüze bıraktığı sorunları özetleyelim.

1. Öğretmenlik kavramı belirsiz. Yukarıdaki örnekler gösteriyor ki, kimin öğretmen olduğu, öğretmenlik mesleğinin neden ibaret olduğu açık değil. Her ne kadar Milli Eğitim Temel Kanunu (METK)nun 43. maddesi "Öğretmenlik, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili

yönetim görevlerini üzerine alan bir *ihtisas* mesleğidir.." diyorsa da, bu yorumlanmaya muhtaç bir tanımdır. Öğretmenliğin görev alanı ve işlevi, her kademedeki eğitim - öğretim ve bununla ilgili diğer hizmetlerin pozisyonları çıkarılmamıştır. Bugün öğretmenler görevleriyle hiç ilgisi olmayan "angarya" işlerde yürütmektedirler. METK, MEB'na bir yükümlülük getirmiştir. Yasanın 45. maddesinde şöyle denmektedir :

"... *Hangi derece ve türdeki eğitim, öğretim, teftiş ve yönetim görevlerine, hangi seviye ve alanda öğrenim görmüş alanların ne gibi şartlarla* seçilebilecekleri *yönetmelikle düzenlenir.*"

Bu güne kadar bu yönde anlamlı bir çalışma yapılmadı. Yasalar sadece hangi okullar hangi öğretmeni yetiştirir, bunu belirtiyor. Bunun alt düzenlemesinin yapılması ve bunun ölçütlerinin MEB'nca verilmesi gerekir. Temel Kanun bu konuda gene 45. maddesinde şu yükümlülüğü getirmiş.

"... *Öğretmen adaylarında genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon bakımından aranacak nitelikler MEB'nca tespit olunur...*"

Bu konuda 1979 sonlarında bir çalışmanın sürdürüldüğünü öğrenmiştik. Ancak bu sadece öğretmenlik formasyonu veren üniversite ve akademilere okutulacak dersler konusunda bir tavsiye niteliğindedir.

2. Üniversite Öğretmenliği bir çıkmazdadır. "Bilen öğretir" anlayışının en yaygın olduğu kesim üniversitelerimizdir. Üniversiteler Kanunu ile Üniversiteler Personel Kanunu gereğince doçentlik ünvanını alanlar aynı zamanda Üniversite öğretim üyesidir. Oysa sözkonusu yasalardaki ünvanlar *akademik yeterliliği* belirler. METK'na giren ve dünya ölçüsünde benimsenen; bir öğretmene gerekliliği kaçınılmaz üç temel alanda bilgi ve davranış kazandırılmış olmalıdır. Bunlar : '*branş bilgisi, genel kültür* ve *öğretmenlik formasyonu*'dur. Eğitimbilim ve öğretmenlik uygulamalarıyla hiç ilgisi olmayan alanlarda yetişenlerin, akademik ünvanları ne olursa olsun öğretmenlik formasyonları eksik kalmaktadır. Bilim adamlığı ile öğretmenlik özdeş olamaz.

3. Can güvenliği ve öğrenim özgürlüğü sağlanmadan öteki düzenlemeler faydasızdır. Sözkonusu güvenliğin ve özgürlüğün sağlanmasında öğretim kadrosu önemli bir etkendir. Yüksek öğrenim gençliğinin bilinçlenmesi, temel hak ve özgürlüklerin geliştirilmesinde ve kullanılmasında temel bir koşuldur. Ancak, genelde ülkede süren huzursuzlukların okullara yansımasını önlemek için öğretim kadrosunun alacağı önlem yetersizdir. Özellikle öğretmen yetiştiren okullarda son beş yıldır öğretim ortamının dejenere edilmesinde hatta can güvenliğinin ortadan kaldırılmasında siyasal oyunların etkisi açık seçik ortadadır. Okulların içinde alınan kısmi güvenlik önlemleri de sorunu çözmemektedir. Okul dışında, kötü hava koşullarında ve korku içinde saatlerce yolculuk eden ve hiçbir ders araç - gereci getiremeyen öğrencinin okul içinde olumlu davranışlar, bilgiler beceriler kazanması beklenmemelidir. Üstelik bu okullarda, öğretmen adaylarına "iyi davranışlar organizmanın sağlıklı ortam bulmasıyla oluşur" diye meslek dersleri anlatmak talihsizliği de tuz - biber olur. Konunun ciddiyeti böyle düşünülürse sorun, öncelikle öğretimin hızlandırılması değil, doğrudan doğruya güvenliktir.

4. Öğretmen okulları yasal güvenceden yoksundur. Cumhuriyetin kuruluşuyle birlikte ortaya çıkan öğretmen okullarını düzenleyen yasal güvenceler yoktur. 1946' dan sonra üniversiteler kısmi özerkliğe kavuşmuş, fakat öğretmen yetiştiren yüksek okulların açılışı ve işlemesi sık sık değişen iktidarların tercihine bırakılmıştır. 1962' de, 1967'de, hazırlanan Eğitim Akademileri Kanun Tasarıları; 1971'de yeni hazırlanan Üniversiteler Kanun Tasarısına yüksek okullarla ilgili olarak eklenen ek madde; 1971'de hazırlanan Yüksek Öğretim Kurumları Kanun Tasarısı; 1974'de hazırlanan Yüksek Okullar Kanun Tasarısı; Meclise ulaşamamıştır. 1979 yılında kapalı kapılar ardında hazırlanan Üniversiteler Yasası Tasarısı'nın yasalaşmaması daha iyi olmuştur. Çünkü tasarı bu okulları tümden kapatıp yüksek öğrenim görenlerden öğretmen seçmeyi hedefliyordu.

Bu kurumların sistemle bütünleşen, planlı kalkınma ile uyumlu, ortak ilkelere göre büyük üniteler halinde bağımsız gelişen özerk kurumlar durumuna getirilmesi gerekir. Şimdiden bir *çerçeve yönetmelikle* bu bütünlük sağlanabilir.

5. Öğretmen yetiştirmede ilkesizlik ve dağınıklık hakimdir. Bugün öğretmen yetiştiren kurumların görünümü şöyle :

- İki yıllık eğitim enstitüleri temel eğitim birinci kademeye (ilkokul kısmı) öğretmen yetiştiriyor. Süresi iki yıl, her tür lise ve dengi okulu bitirenleri alıyor.

- Üç ve dört yıllık eğitim enstitüleri; temel eğitim ikinci kademe (ortaokul) branş öğretmeni ve ilköğretim müfettişi yetiştiriyor. 1978'den itibaren süresi dört yıla çıkarıldı, lise dengi kurumlara genel dersler öğretmeni de yetiştiriyor. Lise dengi her okulun mezununu alıyor.

- Yüksek Teknik Öğretmen Okulu endüstri meslek liselerine meslek dersleri öğretmeni yetiştiriyor. Süresi dört yıl olup endüstri meslek liseleri mezunlarını alıyor.

- Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu kız meslek liselerine meslek dersleri öğretmeni yetiştiriyor. Süresi dört yıl olup kız meslek liseleri mezunlarını alıyor.

- Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu 3 + 1 yıl süreli, genel ortaöğretime öğretmen ve iş başında eğitimle usta öğretici yetiştirir. Lise ve dengi okul mezunlarını alır.

- Kız Sanat Yüksek Öğretmen Okulu iki yıl süreli olup kız meslek ve teknik lise mezunlarını alır. Yaygın eğitime ev ekonomisi öğretmeni yetiştirir.

- Erkek Sanat Yüksek Öğretmen Okulu iki yıl süreli olup meslek ve teknik lise mezunlarını kabul eder. Amacı endüstriyel pratik sanat okullarına ve dengi okullara öğretmen yetiştirmek ve bu konuda hizmetiçi eğitim yapmak.

- Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu, ticaret liseleri, otelcilik okulları ile ticaret ve turizmle ilgili dersleri okutan diğer okullara öğretmen ve turizm personeli yetiştiren bir okuldur. Süresi dört yıl olup, öğretmen yetiştirdiği meslek liselerinden, liselerden ve öğretmen okullarından mezun olanları alır.

• Üniversiteler ve akademiler *öğretmenlik sertifikası* programları açabiliyor. Bu uygulama İstanbul Üniversitesi Ed. Fak. Pedagoji Enstitüsünde, D.T.C.F.'nde, Hacettepe Ün. Eğitim Bölümünde, Eğitim Fakültesinde, ODTÜ Eğitim Bölümünde, Ege. Ün. Eğitim Bölümünde, Erzurum Ün. de, Güzel San. Akademilerinde vb. sürdürülmektedir.

Görüldüğü gibi anaokulları ile yüksek okulların öğretmenlerinin hangi okullarda yetişeceği belli değildir. Bu kurumlar bazan süresi denk ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştirdikleri halde kendi süreleri bile denk değildir. Hepsinin amacı öğretmen yetiştirmek olduğu halde iç yapıları, programları, okuttukları meslek derslerinin ya da genel kültür derslerinin ağırlıkları farklı. Örneğin Erkek Teknik'te ağırlığı % 7 civarında olan meslek derslerinin Kız Teknikte ağırlığı % 25 civarında.

Hangi derecedeki okula öğretmen yetiştirirse yetiştirsin öğretmen okullarının süresinin dört yıl kabul edilmesi gerekir. Program ve yönetmeliklerinde ortak ilkeler hakim kılınmalıdır. Tümünde ortak genel kültür dersleri okutulmalı, meslek derslerinde uyum sağlanmalıdır. Ayrıca öğretmen okulları her yere dağıtılmamalı, uygun ortamlarda topluIaştırılmalı, uygun bölümlerin bir arada topluIaştırılmasına dikkat edilmelidir.

6. Öğretmen yetiştiren öğretmenin kaynağı belirsizdir. Üniversite ve akademiler dışındaki yüksek okulların öğretmenlerinin nereden ve nasıl yetişeceği belirsizdir. 1924 T. ve 439 S.K. nun 2. maddesi, "... Yüksek Tedrisat Muallimlerinin evsaf ve şeraidi diğer kanunlara tâbidir..." demektedir. Elli yıl sonra METK'nun 43. maddesi, öğretmen yetiştiren okulların "... lisans öncesi, lisans ve lisans üstü seviyelerde." düzenlenebileceğini öngörmüştür. Yukarıda anılan 45. maddenin ilgili fıkrası da bu düzenlemenin "yönetmelikle yapılabileceği" hükmünü getirmiştir. Gene yasanın 44. maddesi de "... Öğretmenlik formasyonu veren üniversite ve akademiler dışındaki öğretmen yetiştiren kurumlar MEB'nca açılır ve yönetilir" demekle MEB'nı bağlamıştır.

Oysa bugün stajiyer, hızlı ve mektupla öğretim mezunları, üç yıllık mezunlar; dört yıla çıkarılan eğitim enstitülerine salt militan oldukları için atanabilmektedir.

Yeni bir yasa çıkıncaya kadar bir yönetmelikle *lisansüstü* eğitim, üniversitelerin yardımıyla başlatılabilir. Lisansüstü öğretim hem mastır hem doktora aşamalarını kapsar. Bir yandan da asistanlık ve yurtdışında yetiştirme olanakları yaratılabilir, hatta belli alanlar için yabancı öğretmen çağrılabilir.

7. Öğretmen okullarının öğrenci kaynağı dejenere edilmiştir. Bugün eğitim enstitülerine lise dengi tüm okulları bitirenler alınmaktadır. Öğretmenlerin personel haklarının kısıtlılığı ve mesleksel güvencesizlik nedeniyle ve 1975 - 76 - 77 yıllarındaki keyfi alım yüzünden en düşük puanlı öğrenciler öğretmenliğe yöneltilmiştir. Bu yol iki yıllık eğitim enstitüleri için kaçınılmaz olmuştur. 700 üzerinden 280 puan alan öğrencinin öğretmenliğe yöneltilmesi düşündürücüdür. Eski İlköğretmen okulları yürür lükte kalsaydı sonuç bundan çok daha olumlu olurdu.

Bu konu üzerinde ısrarla durulmalıdır. Bunun çözümü en başta öğretmenliğin meslek olarak önem kazanmasıyla ilgilidir. Öğrenci kıyımı bir çözüm değildir. Ayrıca, öğretmenliğe elverişli olmayan öğretmen okulları öğrencileri öğrenimleri sırasında başka hizmetlere yöneltilmelidir.

8. Öğretmen okulları öğrencileri özlük sıkıntılar içinde boğulmaktadır. Öğretmenliğe yönelen öğrencilerin hemen hemen tümü dar gelirli ya da yoksul aile çocuklarıdır. Barınma, beslenme, giyim, tedavi ve yol masrafları karşılanmamaktadır. Başarısızlık nedenlerinin en önemlilerinden birisi budur. Bunun çözümleri arasında bursluluk, öğretmen okulları yurtları, parasız tedavi ya da okul doktorlukları vb. önlemler olabilir. Bu arada yatılılık teşvik edici olur. Mesleğe girmeden sağlanacak avantajlar daha nitelikli öğrencilerin mesleğe kazandırılmasını sağlar. Ders kitabı ve araç sorunu, Bakanlık yardımı ve döner sermayelerle çözülmelidir.

9. Öğretmen okulları maddi sıkıntılar içindedir. Öğretmenler son üç yıldır son derece ucuz koşullarla yetişmektedirler. Özellikle eğitim enstitülerinde tam bir sefalet yaşanmıştır. Çok kötü bir kış geçirilmiştir. En gerekli tesisler, araçlar çalışmamıştır. Kırtasiye yükünü, öğrenciler kendi gereksinmelerini sağlayarak çekmişlerdir. Laboratuvar, atelye, müzik odaları vb. hem yetersiz hem çağdışı donanımlar işletilmiştir. Gezi - gözlem - inceleme gibi etkinlikler kaldırılmıştır.

Bir öğretmenin maliyeti ciddiye alınmalı ve iyi hesaplanmalıdır. Gerekli ödenek yanında bu kurumlar döner sermaye ile desteklenmelidir. Döner sermaye üretici eğitimi de destekleyecektir.

10. Hizmetçi eğitim yetersizdir. Milli Eğitim Bakanlığının elinde hem yasal dayanak, hem de yeterli olanak vardır. METK'nun 48. maddesi şu hükmü getiriyor:

"... *Öğretmenlerin daha üst öğrenim görmelerini sağlamak üzere* yaz *ve* akşam okulları *açılır veya hizmetiçinde yetiştirilmeleri maksadıyle kurslar ve seminerler düzenlenir. / Yaz ve akşam okulları öğretmen yetiştiren kurumlarca açılır; bunlara devam ederek yeterli krediyi dolduran öğretmenlere o kurumun belge veya diploması verilir...* "

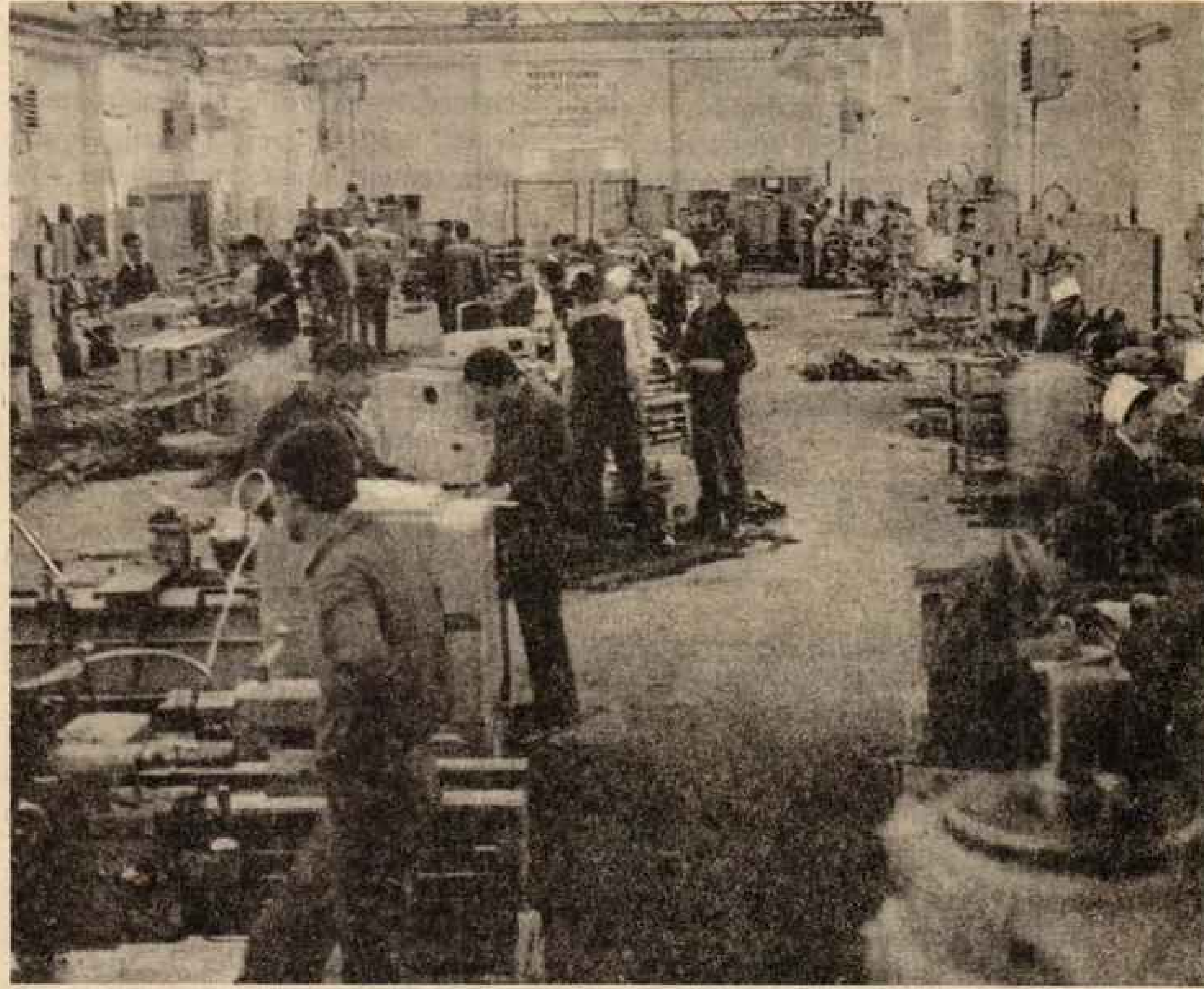
Özellikle hızlandırılmış öğretimle mektupla öğretimle ve okul dışından sınavla yetişen öğretmenlere, dört yıllık okullara intibak hedefi de gösterilerek, yazın boş kalan okullardan ve öğretmenlerden yararlanılarak rahatça hizmetiçi eğitim yapılır. Hatta Lisans-üstü öğretim yapılabilir. (Öneriler için **Okul Defteri'nin** 3. sayısındaki Nihat Aksoy'un yazısına bkz.)

SONUÇ

Öğretmen yetiştirme sorunu kişisel uzmanlıklarla ya da resmi makamların direktifleriyle çözülemez. Bu konuda ilk yapılacak iş, 10. Milli Eğitim Şurasının toplanması ve bu sorunun ele alınmasıdır. Açık söylemek gerekirse bunu öğretmenin görüşüne, hatta onun kişiliğine önem vermeyen şu andaki Bakandan ve onun kadrosundan beklemiyoruz. Bu olmadığı sürece görev kuruluşlara düşer. Bu konuda üniversite kendini sorumlu saymalıdır. Öğretmen ve eğitim kuruluşları, okullarda öğretmen kurulları bu konuyu tartışmalı, öneriler geliştirmeli ve ilgili yerlere öneri götürmelidir. Milli Eğitim Şurasının toplanması için de gerekli yasal baskılar yapılmalıdır.

POLİTEKNİK EĞİTİMİN FELSEFİ VE PEDAGOJİK TEMELLERİ

Gürsen TOPSES

Politeknik eğitim kavramı ve uygulaması, materyalist bilgi kuramından kaynağını alır. Materyalist felsefesinin ontolojik (varlıkbilim) görüşü, kabaca, maddi olanın, sürekli olarak son etkiyi oluşturduğu, maddi süreçlerin, eğitim ve öğretim etkinliklerini belirlediği ilkesine dayanır. Eş deyişle, üretim süreçleri, eğitim süreçlerini oluşturmaktadır. Buna karşılık, ikisi arasında sürekli, karşılıklı, diyalektik bağımlılık sözkonusudur. Bu açıdan, kuram ve uygulama bir bütündür, birbirlerini etkilerler, etkilerken de gene birbirlerini zenginleştirir, geliştirirler. Bu süreç, doğanın evrensel yasasıdır. "İnsan doğayı değiştirirken, kendisini de değiştirir." sözü, bu anlamda, değer taşır. Mataryalizmin temelinde, diyalektiği içeren bütünlük ilişkisi yatar. Tıpkı, üretimle tüketimin; düşünsel ve beden işinin; kuramla, uygulamanın; kitapla, üretimin; fizyoloji ile, psikolojinin; insanın tinsel özellikleriyle, bedensel özelliklerinin vb. karşılıklı bağımlılıktan oluşan bir bütünü oluşturduğu gibi.

Marks şöyle diyordu : "Daha sonra insan biliminin, doğa bilimini kendi içine alacağı gibi; doğa bilim de insan bilimini kendi içine alacaktır; yalnızca bir tek bilim olacaktır." *(Karl Marx, Okonomish - philo sophische Manuskripte. 1844. S. 123)*

Bu bütünlüğe varma, ekonomik süreçlerdeki, üretici güçlerle, üretim ilişkileri çelişkisinin aşılmasıyla eştir. Tarih boyunca, egemen güçler, şu ya da bu felsefi görünüş altında (Pozitivizm, pragmatizm sensualizm vb.) idealist felsefi düşünüşe sahip çıkmışlardır. Platon'un Devletindeki, elitler (seçkinler) sınıfına hak verilen, kuramsal dersler daha sonra, kapitalist toplumun eğitim dizgesinde, Sevondaray Grammar School ya da Gymnasium adıyla adlandırılan, genel eğitim temelindeki okullara —kuşkusuz önemli değişikliklerle— dönüştü. Eş deyişle, genel eğitim dersleri, bir anlamda seçkinler sınıfıyla özleşir oldu. Secondary Technical School ya da diğer pratik kökenli, "okul hatları" işçi sınıfı çocuklarının devam ettiği okullar oldu. Bu süreç, temelde, üretici güçlerle, üretim ilişkileri arasındaki çelişkinin, yüze çıkmış görünümleriydi. Başka deyişle, sınıflı toplumlara özgü bir nitelik taşıyor, o ölçüde de, kuramla, uygulamayı birbirinden ayırıyor ve insanı bedensel ve düşünsel yetilerini, sınıfsal temellerin ışığında bölüyordu.

Diyalektik materyalizm'in politeknik eğitim dizgesi, temelinde, üretici güçlerle, üretim ilişkileri arasındaki çelişkinin kaldırılmasına dayanır. Toplumun bütünlüğü ve insanın bütünlüğü, bu maddi temel içinde algılanır. Ekonomik süreçlerin belirleyiciliği ilkesi, bu noktada anlam kazanır.

Batı kapitalist toplumları, özellikle 1959'lardan sonra yaptığı düzenlemelerle, üretici güçlerin gelişiminin bir gereği ve zorunluluğu olarak. örneğin İngiltere'de Secondary

Grammar School, Secondary Technical School, Secondary Modern School hatları arasında ve kendi içlerinde, yatay ve dikey geçişlere olanak sağlamaya çalıştı. Bu süreç, bir anlamda, genel eğitimle, teknik eğitimin birbirleriyle dengelenmesini içeriyordu. Bu konuda, en başarılı düzenlemelere girişen, belki İsveç oldu. Buna karşılık, İsveç işçi sınıfı çocuklarının, üniversite ve yüksek öğretime girme oranları, burjuva çocuklarına oranla, % 9'u geçemedi. Seçkinler eğitimi, kapitalist toplum içinde, sınıfsal özleri gereği, etkinliğini sürdürdü.

Türkiye'de de özellikle, şu günlerde, burjuvazi, eğitim fakültesi aracılığıyla, genel eğitimle, teknik eğitimin birleştirilmesi yolunda, önemli girişimlerde bulunmaktadır. Yaklaşım ise, bu iki eğitim dizgesinin "dengelenmesi" temelinde oluşmaktadır.

Politeknik Eğitimin Pedagojisi :

Politeknik eğitim, kaynağını üretim sürecinden alır. Üretim sürecine göre, eğitimi temellendirmek zorunludur.

İnsan emeğinin ürünleri, insanın yetenek ve becerisinin bir dışlaşma aracı, potansiyel olmaktan çıkıp, yaratılan ürünle somutlandığı bir süreci içerir.

İnsanın bu eylemi, kimliğinin, kişiliğinin belirlenmesinde en önemli araçtır da aynı zamanda. O halde, iş üretimi, insanın kendi var olmasıyla ayrılmaz bir bütünlük oluşturur.

Buna karşın, kapitalist toplumda, yaratılan ürün, sermaye sınıfının sahipliğinde gerçekleşir. Yaratılan ürünle, sermaye sahibinin kârı arasında uzlaşmaz bir çelişki vardır. İşte bu emeğin yabancılaşmasıdır. Emeğin yabancılaşması ise, insanın yarattığı ürünle olan, koparılmaz bağı, ayırır birbirinden. Emeğin insan niteliği, piyasa ekonomisinin, sermaye düzeninin dişlilerinde körelir.

İkincisi, emeğin yarattığı ürün, gene insanın toplumsallaşmasıyla yakından ilgilidir. İnsan yarattıklarını, üretim-tüketim birlikteliği içinde algıladığı zaman, eş deyişle, yarattığı ürünlerin nereye, hangi amaca gittiğini gördüğü an, toplumsallaşma süreci o ölçüde gerçekleşir. Kapitalist toplumda, gerçekleştirilen ürün, sermayenin elinde, fiyatların yükselmesiyle, emeğin karşısına dikilir. Kendi yarattığını, kendi dışında, pahalılaşmış, belki alım gücünün üstünde bir değerle algılar işçi. Sosyalist toplumda, gerçekleştirilen ürün ya da değer, gene onun gereksinmelerini karşılamak amacıyla kullanılacaktır. İşçi bunun bilincinde olduğu an, toplumsallaşmanın, öbür insanlarla birlikte olmanın, bir kollektif insan bütünlüğü içinde olmanın bilincinde olacaktır.

Öyleyse, İş Okulu kuramcılarının yanlışı, iş erdemlerini savunur gözükürken, sorunu ekonomik düzenin genel yapısından ayrı olarak düşünmelerinde yatmaktadır. Eş deyişle, kapitalist toplumun, emeğin yabancılaşması ve emeğin toplumsallaşma sürecini, üretim sürecinin niteliği içinde görememelerinden kaynaklanır. Bu noktada, İş Okulunun erdemleri, daracık, parçalı bir çevrede düşünülmüş, yaşama geçmeyen spekülatif yaklaşımlar olarak düşünülmelidir. Bunun için de, eğitimi kapitalist dizge içinde algılayan İş Okulu kuramcıları, eninde sonunda, emeği, sermayenin bir aracı olmaktan elbetteki kurtaramamışlardır.

Üçüncüsü, Politeknik eğitimin temelinde, insanın doğaya ve kendi kendisine egemen olması süreci bulunur. İnsan, ürün yaratırken, kendini de değiştirmekte, bu diyalektik süreç, onun gelişiminin en önemli etkenini oluşturmaktadır. Genel eğitimle, teknik eğitimin bütünlüğü bu noktada önem kazanır. İkisi arasındaki karşılıklı, iç mantıksal bağ, üretici güçlerle, üretim ilişkileri arasındaki çelişkinin aşılmasıyla daha da anlam kazanır. Şöyle ki, sınıfsal, ekonomik ayrıcalıkların azalması, eğitim ve öğretim basamaklarından yükselme sürecini, eşit olanaklara bağladığı gibi, genel eğitimin belli bir sınıf, teknik eğitimin ayrı bir sınıf elinde, tekelinde olmasını engeller. Politeknik eğitimde, ta aileden başlayarak, öğretimin her kademesinde, genel eğitim ve teknik eğitim ayrılığı bütünleştirilmeye, iç mantıksal, diyalektik bağ kurulmaya çalışılmaktadır.

Politeknik eğitim ve öğretimin kendi iç yapısı da, derslerin, programların bütünlük ilkesi temelinde kurulmasını gerektirmektedir.

"Birliğe bütünlüğe, yapıya, karmaşık ve "bütünsel" ders aracılığıyla değil, tersine doğa bilimlerinin tek alanlarının politeknik dersler dalı ile olan karşılıklı bağlantısı ile ulaşabiliriz, ya da tersi ile. Bununla birlikte, daha önce vurguladığımız gibi, bugün biyoloji ve dil bilgisini birbirleriyle bağlantılı; fizik ve mantığı bütünsel; kimya ve coğrafyayı yapısal olarak öğrenme girişimleri yapılmaktadır. Neden - sonuç bağlılıkları dizisi ile birbirine bağlı olan bütünlüğün varlığını saptadıktan sonra, okulda "diyalektik", "genel" ve "bütünsel" olarak ders verilmelidir." *(İgnacy Szaniawski. Okulun Toplumsal İşlevi. Onur Yayınları. 1979 S. 173)*

Eş deyişle, doğanın ve evrenin bütünsel yapısı, üretim sürecinin birbirine bağlı diyalektik yapısı, eğitimin de bu temel üzerine kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Hele sibernetik, otomasyon ve mekanizasyon temelindeki, yeni teknolojik devrim, bu bütünsel eğitimi daha da zorlamaktadır. Edebiyatın, matematikle ilişkisi; biyolojinin, felsefe ya da mantıkla ilişkisi, fiziğin, kimyanın, teknik resim'in, toplum, bilim ya da coğrafya ile ilişkisi dünyanın, evrenin bütünsel kavramasında ve insanın bu kavrayış gücüne ve yeteneğine ulaşmasında temel belirleyici bir unsur durumunda olmaktadır. Kuram ve uygulama da gene bu anlamda, bütünlüğü zorunlu kılmaktadır. Üretim sürecini, fizikten, kimyadan, biyolojiden toplumbilimden, ne denli ayrı düşünmek olanaklı değilse, o ölçüde de, bu bilgilerin verilişinin, iş içinde, yaparak, görerek, deneyleyerek, gözlemliyerek, birbirleriyle iç mantıksal bağlılık örgüsünde verilmesi koşul olmaktadır. Politeknik eğitim, bu zorunluğun yansımasıdır.

Beşincisi, bilimsel teknik devrim, insandan daha çok düşünsel güç, o ölçüde de, yaparak, deneyerek öğrenme istemektedir. Teknolojinin gelişmiş iç ve dış bağlılıkları, insanın bu temelde eğitimini gerekli kılmaktadır. İnsanın doğaya egemenlik kurması, makinaya tutsak bir varlık olmaması, üretim süreçlerindeki hareketliliğin artması, esnekleşmesi, insanın teknik beceri ve kuramsal eğitim yeteneklerinin bir bütün halinde gelişmesini, yetkinleşmesini zorunlu kılmaktadır. Düşünsel yetinin gelişimi, gene bu temelde yaşanılırlık bulmaktadır.

Altıncısı, sosyalist toplumda ve politeknik eğitimle, çalışma gereksinmesi, insanın koparılmaz bir parçası

olarak, onunla bütünleşmektedir. Bilimsel teknolojik devrimle, çalışma süresi en aza indirilmeye çalışılırken, insanın tinsel ya da bedensel yetilerinin geliştirilmesine ayrılan zaman aralığı gitgide büyümektedir. Bu da teknoloji ve eğitimin, karşılıklı bağımlılık süreciyle, gelişimiyle oranlıdır.

Yedincisi, politeknik eğitim ya da üretim süreci içindeki eğitim yoluyla, insan nesnelliği tanımakta, yargılama, kavrama, anlama, doğayı yenme ve kendi gücünü tanıma, birlikte iş yapma, birlikte iş yapıp var edilen ürünü paylaşma, o ölçüde de kendini bağımsız geliştirme, kişiliğini bütünleştirme yetilerine ulaşmaktadır.

Üretim okulu, bu anlamda, üretim araçlarının ortak mülkiyeti temelindeki toplumsal düzenle ancak, insanın bütünleştirilmesine doğru yol alabilir.

Sovyetler Birliği'nde 1964 Tarihli Düzenlemenin Genel Görünümü :

Sovyetler Birliği'nde, 13 Ağustos 1964 tarihinde, politeknik eğitim sürecinin uygulanmasında bazı düzenlemelere gidildi. Bununla,

1 - 3 yıllık politeknik ortaokullarının süresi 1 yıl kısaltılarak iki yıla indirildi.

2 - Bu okulların 'üretim dersi' niteliği kaldırıldı.

3 - Politeknik ortaokulların ders saatleri yeni baştan düzenlendi.

Dersler ve haftalık ders saatleri şöyle dengelendi.

Dersler	Toplam Haftalık Ders Saati
Edebiyat	*8 saat*
Matematik	*12 "*
Tarih	*7 "*
Sosyal bilgiler (Anayasa)	*2 "*
Coğrafya	*2 "*
Fizik	*10 "*
Astronomi	*1 "*
Kimya	*7 "*
Biyoloji	*2 "*
Teknik Resim	*1 "*
Yabancı Dil	*4 "*
Beden Eğitimi	*4 "*
Üretim Dersleri	*12 "*
Seçmeli Dersler	*4 "*

(Politeknik Eğitim Reformları. Kemal Aytaç. D.T.C.F. S. 44)

Bu düzenlemenin en önemli özelliği, seçme ders dizgesinin konulmasının yanısıra, Beşeri Bilim dersleri % 47'e çıkartılırken (Rus Dili Ana dili, Edebiyat Tarihi, Toplum bilimi, Ekonomik Coğrafya, Yabancı Diller, Tabiat bilimleri ve matematik derslerinin % 36 oranında kalmasıdır.

Sovyetler Birliği'nde aslında çeşitli tarihlerde yapılan düzenlemelerin anlamı, toplumun üretici güçlerinin gelişimsel niteliğine eğitim etkinliklerini uyumlaştırırken, genel eğitim ile teknik eğitim arasındaki diyalektik iç mantıksal bağlılığın kurulmasını içeriyordu.

Demokratik Alman Cumhuriyetinde 1965 Tarihli Okul Düzenlemesinin Genel Görünümü :

1965 yıllarında, Doğu Almanya'da "Tek tip sosyalist eğitim sistemi üzerine yasa"nın kabul edildiğini görüyoruz. Buna göre, yeni okul dizgesi şöyle oluşturuldu :

- On sınıflı genel bir politeknik okul.
- Bunun üzerine kurulu 2 sınıflı liseler ve meslek okulları.

Bu on sınıflı genel politeknik okul, bütün çocuklar için zorunludur. İç yapısı yönünden, üç ana öğretim kademesine ayrılır.

1 - 3. sınıflar : Alt kademe
4 - 6. sınıflar : Orta kademe
7 - 10. sınıflar : Üst kademe

1. - 6. sınıflar, el-işi çalışmaları, gerek atölyelerde ve gerekse okul bahçelerinde, yeniden düzenlenmiştir. Bu kademede politeknik öğretim aletleri, basit makinaları, ham maddeleri ve yarı mamul eşyaları tanımaya yöneltilmiştir.

7. sınıftan başlayarak, "üretim iş günü" başlar. Üretimde iş günü endüstriyel ve tarımsal yönlerde olmak üzere düzenlenmiştir. Ancak mesleki yetiştirme yönünden bir işlevi yoktur.

Politeknik öğretimin merkezinde "Politeknik kabineler" yer alır. Bu kabinelerde öğrenciler 7, 8 ve 10. sınıflarda şu dallarda öğretim görürler.

1. Endüstri bölgesinde gençler için:
a. Mekanik
b. Makina bilgisi
c. Elektroteknik
d. İşletme ekonomisi
2. Tarım bölgesindeki gençler için:
a. Bitkisel ve hayvansal üretim
b. Ham maddelerin işlenmesi
c. Elektroteknik
d. Tarımsal işletme ekonomisinin unsurları.

Her iki öğretim tipi için, şu dersler ortak ve zorunludur.

- *Teknik resim.*
- *Her hafta 5 saatlik, uygulama ve kuramsal dersler.*

Bu kuramsal politeknik derslere, ayrıca diğer formasyon dersleri de eklenmektedir.

On sınıflı genel politeknik okul üzerine, şu okul dalları kurulur ve bunlar olgunluk derecesini sağlar ve yüksek öğretime götürürler.

- *2 yıllık okullar (Eski lise tipinde okullar)*
- *Tekniker ve mühendis okulları*
- *Özel yetenek ve ilgiye sahip öğrencilerin desteklenip geliştirilmesini amaç edinmiş okullar.*

1966'larda yapılan diğer bir düzenleme ile, ders programlarının politeknik öğretim yönünden ana kuruluşu, üç ders grubu içinde toplandı.

- *Sosyalist üretime geçiş*
- *Teknik resim*
- *Öğrencilerin sosyalist işletmelerde üretici temeldeki çalışmaları.*

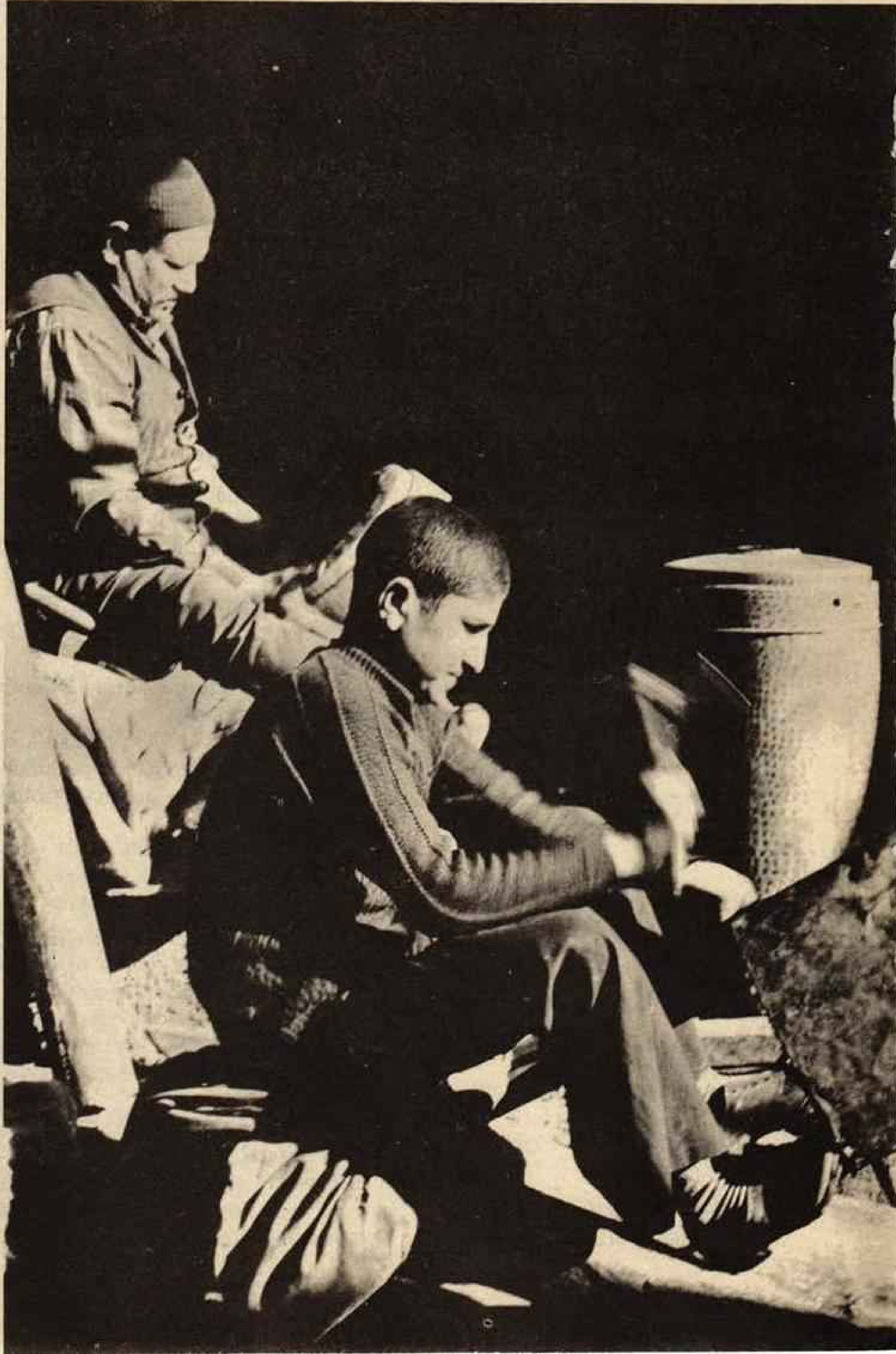
(Politeknik Eğitim Reformları. Kemal Aytaç. D.T.C.F. S. 56)

*
* *

Politeknik eğitimle ilgili, ders programlarının işlenmesi ve çözümlenmesi ayrı bir yazı konusu olacak ölçüde geniştir. Sonuçta şu söylenebilir ki, okul ile, yaşam arasındaki çelişkinin aşılması, okulun niteliğiyle, toplumun niteliğinin, her yönüyle birbirlerini bütünleyecek özellikte olmasıyla olanaklıdır. Unutulmamalıdır ki, insan eğitiminin asıl temeli ve yapılandırma gücü en yetkin olanı, toplumun kendisidir.

TÜRKİYE'DE ÇIRAKLIK EĞİTİMİ

Mehmet KERİM

"Çıraklık yasası kuşkusuz yoksul halk çocuklarını ilgilendiren bir yasadır. İşverenlerin kendi çocuklarını bu şartlar altında çalıştırması düşünülemez. Sosyalist ülkelerde, Çekoslovakya'nın dışında, çıraklık kurumu bulunmamaktadır. Bu ülkelerde çocukların korunmasına özel bir önem verilmektedir. Sosyalist ülkelerde nitelikli insan gücü mesleki ve teknik okullarda verilmektedir. Çıraklık, kapitalist ülkelere özgü ucuz işgücü kaynağıdır."

SORUNUN GÜNDEME GELİŞİ

Türkiye'de çıraklık eğitimi, ucuz işgücü kaynağı olarak görülmüştür. Emeğin en ağır sömürüsü çıraklık olgusu ile gerçekleştirilmektedir. Kölelik devrinden sonra uygulanan en ağır sömürü işleminin çıraklık uygulaması olduğu söylenebilir. Bu kononun sömürüye açık bir sistem oluşturduğunu resmi görevliler de açıklıkla belirtmektedirler. Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık Eğitimi Genel Müdürü Cavit Sıdal: "... Konu sömürüye son derece açıktır." demektedir (1).

Çıraklık eğitimini düzenleyen 2089 sayılı Çırak Kalfa ve Ustalık Kanunu, Türkiye İşveren Sendikalarının istemiyle çıkarılmıştır. Madeni Eşya Sanayii İşverenler Sendikası yönetim kurulu başkanı Şükrü Er bu konuda şunları söylüyor : "... Sanayicilerle işbirliğine çok önem vermek lâzım. Çıraklık kitabını bir işverenler kuruluşu olan bizim sendikamız yayınladı. Çünkü sıkıntıyı biz çekiyoruz." (2)

Bilindiği gibi Çıraklık Yasası 12 Mart döneminde çıkmıştır. 29.5.1972 tarihinde, 1591 sayılı kanunla meclislerden geçen yasayı Cumhurbaşkanı veto etmiştir. Milli Eğitim Bakanlığının düzenlediği (Endüstriyel Mesleki ve Teknik Öğretim İle Sanayi İlişkileri Sempozyumu - 19 - 20 Kasım 1975) sempozyumda Çıraklık Yasasının çıkarılması için işveren temsilcileri bakanlığı yeniden sıkıştırmış, bu baskıların sonucu olarak bugün yürürlüğe giren 2089 sayılı Çırak Kalfa ve Ustalık Kanunu 20.6.1977 tarihinde çıkmıştır.

İşverenler bu sempozyumda, nitelikli insangücüne gereksinme olduğu için çıraklık yasasının çıkarılmasını istediklerini belirtmişlerdir. Oysa DPT'nin IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı Eğitim Özel İhtisas Komisyonu raporunda, orta dereceli mesleki ve teknik okul mezunlarının istihdam durumları şöyle belirtilmiştir.(3) Endüstri meslek lisesi mezunları yüzde 38,4, teknik lise mezunları yüzde 32,7, kız meslek lisesi mezunları yüzde 15,6, ticaret liseleri mezunları yüzde 23,6 oranında istihdam edilmişler, diğerleri meslekleri dışında işlerde çalışmak zorunda kalmışlardır. Aynı komisyon raporunda bu okul çıkışlıların Almanya tarafından işe alındıkları belirtilmektedir. Nitelikli insan gücünün yurt dışına kaçırılmasından doğan boşluğu orta dereceli meslek okullarının dolduramadığı anlaşılmaktadır.

Türkiye'deki üretim ilişkilerinin çarpıklığı, dışa bağımlı sanayileşme, nitelikli insan gücü kaynaklarını kullanamamaktadır. Çıraklık eğitimi konusunun 1960'lardan sonra gündeme getirildiği görülmektedir. 1962 yılında yapılan 7. Milli Eğitim Şurasında Çıraklık Kanununun çıkarılması öngörülmektedir. Nitelikli insan gücü yetiştirilmesine hiçbir katkıda bulunmayan sanayi çevreleri, nitelikli insan gücünün yetersizliğinden yakınmaktadırlar. Sermaye çevrelerinin eğitimle ilgili tek yatırımları özel okullar alanında görülmüştür. Eğitimi bile bir ticaret metaı gibi ele alan özel eğitim yüksek okulları bilindiği gibi Anayasa Mahkemesinin kararı ile kapatılmıştır. Bunun dışında Türkiye'deki tekelci sermayenin imam-hatip okulları konusunda özel bir ilgi gösterdikleri gözlenmektedir.

ÇIRAKLIK VE YASALAR

Çıraklık eğitimi olgusu manifaktür işletmelerin ortaya çıkmasıyla görülmüştür. Mesleki lonca sistemlerinde çıraklık önem kazanmış, en ucuz iş gücü kaynağı olarak, küçük işletme sahiplerinin önemli sömürü kaynağı olmuştur. Türkiye'de çıraklık "Ahi" örgütlerinde başlar. Daha sonra esnaf loncalarının kuruluşuyla bu çıraklık sistemi esnaf loncalarında devam etmiştir. Esnaf loncaları kapatılmış olmalarına karşın bazı gelenek ve törenler esnaf ve sanatkârlar arasında günümüze kadar sürmüştür. Kırşehir'de yapılan ahi evran törenleri bu geleneğin bir örneğidir. Ahi ve esnaf loncalarının kaldırılmasından sonra 1926 yılına kadar çıraklıkla ilgili bir yasa maddesine rastlanmamaktadır.

8 Mayıs 1926 yılında çıkarılan Borçlar Kanununun 318 ve 330 maddelerinde çıraklık eğitimi ile ilgili hükümler yer almaktadır. 330. maddede "Çıraklık mukavelesinde, usta, çırağa sanatı olanca dikkat ve itinasıyla öğretmeye mecburdur. Usta, çırağın mecburi derslere devamına nezaret ve mesleğine ait mekteplere ve kurslara gitmesi ve çıraklık imtihanlarına iştirak eylemesi için lüzumu olan zamanlarda müsade etmekle mükelleftir. Çırağa, kaideten, ne geceleri ne de cuma günleri iş verilemez." denilmektedir. Aynı kanunun 318 ve 342. maddeleri çıraklık sözleşmelerine ilişkindir.

17 Haziran 1938 tarihinde çıkarılan 3457 sayılı yasa ile maden ocakları ve Teşviki Sanayi Kanununda belirtilen işletmelerde çırak kalfa ve ustaların mesleki bilgilerinin artırılması için kurslar açılması öngörülmüş, bu kursların büyük işletmelerde açılması uygun bulunmuştur. Daha sonra çıkarılan nizamnamede ise bu kursların sürelerinin en az bir yıl en çok üç yıl olacağı belirlenmiştir. 931 sayılı iş kanununda da kanun kapsamına girmeyenler arasında 18 yaşını bitirmemiş çıraklar da sayılmaktadır. Bu duruma göre iş yerlerinde, Borçlar Kanunu hükümlerine ya da 3457 sayılı kanuna göre çırak olarak istihdam edilen 18 yaşını doldurmamış elemanlar otomatik olarak İş Kanunu ve Sosyal Sigortalar Kanununun analık, malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları dışında kalmaktadır.

506 sayılı Sosyal Sigrotalar Kanunu'nun 3. maddesinde sigortalı sayılmayan kişiler arasında çıraklar, meslek okullarındaki öğrenciler vardır. Yani çıraklar iş kazası ile öldüklerinde güvencesiz olarak ölmüş olmaktadırlar.

Bu yasaların belirlediği koşullarda çıraklık eğitimini yalnız kamu kuruluşları yapmışlar, özel sektöre ait işletmeler çıraklık eğitimine yanaşmamışlardır. Çıraklara verilen ücretlerin saati 125 kuruş ile 375 kuruş arasında değişmektedir. Bunun dışında bazı kamu kuruluşlarının çıraklara iş elbisesi, yemek, yatacak yer, sembolik ikramiyeler verdikleri olmuştur. Kamu kuruluşlarının zamanla bu uygulamalardan vazgeçtikleri, 2089 sayılı kanun çıkıncaya kadar 35 işletmede çıraklık eğitiminin sembolik olarak yapıldığı görülmüştür.

NİÇİN "ÇIRAKLIK EĞİTİMİ"?...

Sanayi devriminden sonra, seri üretim yapan makinelerin işletmelerde kullanılması, küçük işletmelerin ortadan kalkmasına neden olmuştur. Çırakların böylelikle işyerleri azalmış,

marjinal işlere kaydıkları görülmüştür. Küçük işletmeler tekeller karşısında rekabet edemeyip iflas edince, bu işletmelerin sahiplerinin büyük bir bölümü mülksüzleşmiş, proleterleşmiş, diğer bir bölümü ise tekellerin ürettikleri malların satış bayiliklerini üstlenmişlerdir. Türkiye'de ticaret burjuvazisinin de aynı işlevleri üstlendiği bilinmektedir. İş yerleri kapanan çıraklar işportacılık, seyyar satıcılık, ayakkabı boyacılığı gibi işler yapmaya başlamışlardır.

Seri üretim makinalarının sanayide yer alması, iş türlerini değiştirmiş, ustalığı beceriyi gerektiren işler azalmış, mekanik iş türleri artmıştır. Kadınların ve çocukların iş alanına daha geniş çapta katılmalarının olanakları genişlemiştir. Kaba kuvvete dayanan iş türleri azalırken nitelikli insan gücüne olan talep artmıştır. Kapitalist ülkelerde sanayi eğitim kanunları çıkarılarak eğitimin işlevinde yapısal değişmeler yapılmıştır. Klasik eğitim anlayışının yerine nitelikli insangücü yetiştirme anlayışı yerleşmeye başlamıştır. Sanayileşmiş toplumlarda politeknik okullara doğru gelişen bir eğilim görülmektedir.

Çıraklık eğitimi geleneksel bir eğitimdir. Çıraklık eğitiminin sanayi için nitelikli insan gücü yetiştirmek açısından işlevini doğru değerlendirmek gerekmektedir. Milli Prodüktivite Merkezi'nin Sanayide çıraklık araştırmasında 50 işçiden fazla işçi çalıştıran büyük işletme sahiplerinin yarısı çıraklık eğitimi yapmayı düşünmediklerini belirtmişlerdir. Öyleyse işverenler sendikası bu konu üzerinde neden bu kadar önemle durmaktadır? Büyük sermaye küçük esnaf ve sanatkarların desteğini kazanmak için bu girişime önem vermektedir. Nitekim bu durumu Ankara Sanayi Odaları Birliği başkanı Hami Kartay açık olarak sempozyumda ortaya koymuştur. Çırakların çok düşük ücretle ve ağır koşullarda çalıştırılmaları, angaryalar altında ezilmeleri, çırakların iş yerlerini terketmelerine neden olmuştur. Küçük işletmeler çırak bulamaz olmuşlardır.

Araştırmanın varsayımları

Bu araştırmada aşağıda belirtilen varsayımların gerçeklik durumları incelenmektedir.

1. 2089 sayılı Çırak Kalfa ve Ustalık Kanunu, İşverenlerin ucuz iş gücü sağlama amaçlarına hizmet eden bir yasadır. Bu yasanın çıraklık eğitimi ile çok az ilişkisi vardır.

2. Çıraklık yaşının 12 olarak saptanması, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ve Anayasamızın çocukların korunmasına ilişkin (zor işlerde çalıştırılamıyacaklarına ilişkin) maddelerine aykırıdır.

3. Çıraklık eğitiminin nitelikli insan gücü yetiştirme ile ilişkisi bulunmamaktadır. Nitelikli insan gücü yetiştirme işi geleneksel bir eğitim olan çıraklık eğitiminin boyutlarını aşar. Kaldı ki Türkiye nitelikli insan gücünü kullanamamaktadır. İş yerinde ancak 4 saat kuramsal eğitim yapılacaktır.

4. Çıraklık eğitiminin denetimi, büyük ve küçük işletme sahiplerinin eline verilmiştir. Bu anti - demokratik bir tutumdur.

5. Çıraklık eğitiminin yönetim ve denetiminde kesin söz sahibi olan işverenler bu eğitimin giderlerine katılmamaktadırlar.

6. Çırakların güvenceleri yetersizdir. İşverenler ilgili yönetmelikle çıraklar üzerinde istedikleri tasarrufta bulunabilirler.

7. Çırakların gece saat 21'e kadar çalıştırılabileceklerini öngören yasa ve yönetmelik hükümleri bulunmaktadır.

8. İşverenler, çocuk yaşlardan itibaren çıkarlarına uygun elemanlar yetiştirmek için bu yasayı kullanabilirler. O anlayışta yetiştirilen işçilerin işverenlerle bütünleşmelerinin sağlanması olasılığı vardır. Bu tür yetiştirilecek çırakların, ileride demokratik işçi hareketlerine karşı kullanılma amaçlarına hizmet etmesi planlanmıştır. Çırakların sicil işlemlerine ilişkin hükümler bunu doğrulamaktadır.

9. Çıraklık eğitimi organlarında DİSK'in temsil edilmesinin önlenmesi anti - demokratik bir uygulamadır.

10. Çıraklara ödenecek ücretler eşit işe eşit ücret ilkesine aykırıdır.

ÇIRAKLIK EĞİTİMİ İLE İLGİLİ YASA VE YÖNETMELİĞİN VARSAYIMLAR AÇISINDAN ÇÖZÜMLENMESİ :

Çıraklık eğitiminin yasal ve yönetsel çerçevesini 2089 sayılı yasa ve bu yasa ile 1739 sayılı Milli Eğitim Temel yasasına göre düzenlenen 22.11.1978 tarih ve 330 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı kararı ile yürürlüğe giren "Çırak, kalfa ve ustaların eğitimi hakkında yönetmelik" oluşturmaktadır. Çıraklık yasası ve yönetmeliğine göre çıraklık eğitimi örgütü şu birimlerden oluşmaktadır.

1. Çıraklık Kurulu : Türkiye düzeyinde çıraklık eğitimi hizmetlerini yöneten, denetleyen kurul.

2. Mahalli Çıraklık eğitimi komitesi : İllerde çıraklık eğitimini yöneten, denetleyen komite. Bu komitenin sekreterlik işleri valilikçe görevlendirilecek Çıraklık Eğitimi Merkezi Müdürlüğü tarafından yürütülür.

3. Meslek ve uzmanlık komiteleri : İl çıraklık komitesi tarafından lüzum görülen konularda çalışacak.

Şimdi bu organların nasıl oluştuklarını inceleyelim :

1. Çıraklık Kurulu nasıl oluşuyor :

İlgili yönetmeliğin beşinci maddesi Çıraklık Kurulunun hangi kuruluşların temsilcilerinden oluştuğunu belirtmektedir. Çıraklık Kurulu :

a) Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Öğretim müsteşarı veya yardımcısı,

b) Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık Eğitimi Genel Müdürü veya Başyardımcısı,

c) Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Küçük Sanatlar Dairesi Başkanı veya yardımcısı,

d) Çalışma Bakanlığı temsilcisi,

e) Ticaret Bakanlığı temsilcisi,

f) Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu Başkanı veya temsilcisi,

g) Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği temsilcisi,

h) En çok işçiyi temsil eden işçi sendikaları konfederasyonu temsilcisinden oluşmaktadır. Kurulun başkanlığını MEB Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarı veya yardımcısı, sekreterliğini de MEB Çıraklık Eğitimi Genel Müdürlüğü yürütür.

Görüldüğü gibi, çıraklık kurulunda, işçi kuruluşları temsilcileri işveren kuruluşları temsilcilerinden azdır. DİSK'in temsil edilmemesi için oldukça ustalıklı bir madde konulmuştur.

Ayrıca kurulda öğretmen örgütlerine, en çok üye sayısı kaydı konularak neden temsilcilik verilmemiştir. Çıraklık eğitiminde üyeleri görev alacak öğretmenlerin demokratik örgütlerinin temsil edilmemesi anti - demokratik bir tutumdur. Yine bu kurulda üniversitelerin temsil edilmemesi ilginçtir. Çırakların temsilcisine yer verilmemesi de ilgi çekmektedir.

2. Mahalli Çıraklık Eğitimi Komitesi nasıl oluşuyor :

Yönetmeliğin 10. maddesi bu komitenin aşağıda belirtilen kurumların temsilcilerinden oluştuğunu belirtiyor :

a) Milli Eğitim Müdürü veya temsilcisi,

b) Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri Birliği Başkanı veya temsilcisi,

c) Mahalli esnaf ve sanatkarlar dernekleri birliği başkanlar meclisince selilecek üç temsilci,

d) Ticaret ve Sanayi Odası temsilcisi,

e) Milli Eğitim Müdürlüğünce meslek okullarından seçilecek bir temsilci. Komitenin birinci başkanı Milli Eğitim Müd. ikinci başkanı mahallin birlik başkanıdır. Komitenin sekreterlik işlerini İl Çıraklık Eğitimi Merkez Müdürlüğü yürütür.

Görüldüğü gibi il komitesinde işçi sendikaları temsilcisine hiç yer verilmezken işveren kuruluşlarına 5 temsilcilik verilmektedir. Ayrıca meslek okullarından seçilecek temsilcinin Milli Eğitim Müdürlüğünce seçilmesi, öğretmenlerin demokratik ve özgür iradelerine saygısızlığın kanıtıdır. Ayrıca demokratik ve mesleki öğretmen örgütü temsilcilerine hiç temsilcilik hakkı verilmemesi ilginçtir.

3. Meslek ve uzmanlık komiteleri nasıl ve ne zaman oluşturuluyor :

Yönetmeliğin 15. maddesi bunu açıklıyor. Bu komiteler, İl Çıraklık Eğitim Komitesinin gerekli gördüğü hallerde bu komitenin önermesi valinin onaylaması ile kuruluyor. Görevlendirilecek üyelerin isimlerini bile komite öneriyor.

Bu örgütlenme ve temsilcilik tarzının çıraklık eğitimini tamamen işverenlerin denetimine ve yönetimine soktuğu ve oldukça anti - demokratik olduğu apaçık ortadadır.

Yasanın çırakları ucuz işgücü kaynağı olarak ele aldığı yasada açıkça belirtilmektedir. Bu durumu Prof Cevat Geray şöyle eleştirmektedir :

"... Yasanın çıraklık eğitiminin başlamasını işverenlerin isteğine bağlı tutması kanımızca sakıncalıdır. Sekiz saatlik eğitim süresi yeterli değildir. Üstelik bu sürenin yarısının işyerinde geçmesi koşulu, işyeri dışındaki eğitim olanaklarından çırağın daha iyi yararlanmasını engelleyebilir. Çıraklara çeşitli güvenceler getirmekle birlikte yasa onların yasal durumunu ve toplumsal haklarını yeterince korumaktan uzak bulunuyor. Bir çırağa saptanmış olan en az ücretin % 30'undan aşağı olmayan bir ücret verilmesi yasada öngörülmüştür. Çırağın ücretinin başlayacağı en düşük ücreti böylece belirlemekle yasa, hem en az ücret ilkesini yoketmiş, hem de eşit işe eşit ücret kuralından sapmıştır. Bu da emeğin sömürüsüne olanak sağlamaktadır. Yasa, sendika hakkına, toplu iş ilişkilerinden yararlanan haklara çırakların sahip olmalarına olanak sağlıyacak açıklık taşımıyor. (...) Kimi durumlarda öğrenci durumundaki çırağın gece saat 21'e değin çalıştırılmasına yasanın izin vermesi sakıncalı görülmektedir. Çırağın evde ders çalışmasına da zaman sağlanmalıydı. (...) Çırağın kalfa olduktan sonra, iki yıl geçmedikçe işyeri sahibinin olurunu almadıkça başka bir işyerine girmesinin yasaklanması demokratik bir yol değildir. Yasaya göre 18 yaşını bitirdikten sonra da işyerini değiştirmeye hakkı yoktur. Anayasanın öngördüğü çalışanların korunması ve sözleşme özgürlüğü ilkelerine aykırı düşmektedir. Kısacası yasa, geleneksel çıraklık kurumunu çağdaş işleyim toplumunun isterlerine uygun biçimde düzenliyememiş, çırağın emeğinin sömürülmesini engelliyememiştir." (4)

Aslında engellemek şöyle dursun çırağın emeğinin sömürülmesini yasallaştırmıştır. Çıraklık sözleşmesinin bozulması koşullarını belirleyen yönetmeliğin 32. maddesinin 2a fıkrasında işverenin sözleşmeyi bozabilmesine (kolayca) fırsat verilmiştir. Yönetmeliğin bu fıkrası nda işverenin sözleşmeyi bozabilmesine (kolayca) fırsat verilmiştir. Yönetmeliğin bu fıkrası aynen şöyle: "Çırağın, işyeri sahibi, temsilcisi, ustası veya bunların aile üyelerinden birinin şeref ve namusuna dokunacak sözler sarfettiğinin veya davranışlarda bulunduğunun yahut bunlar hakkında şeref ve haysiyet kırıcı ve asılsız ihbar ve isnatlarda bulunduğunun, ilgili çıraklık komitesince saptanması" halinde işveren çıraklık sözleşmesini bozabilecektir. Bilindiği gibi çıraklık komitesinin beş üyesi işveren temsilcilerinden oluşmaktadar. Çırağın böyle bir tutumda bulunup bulunmadığını işverenler saptayacak ve çırağın sözleşmesi feshedilip kapı dışarı edilecek. Nazi mahkemelerinde bile bu kadar anti - demokratik uygulamalar olup olmadığı araştırılmaya değer. Vergi kaçıran bir işverenin, ya da sahtecilik yapan bir işverenin durumunu ortaya çıkaran bir çırak işinden uzaklaştırılacaktır. Yönetmeliğin bu hükmü aynen 2089 sayılı yasada vardır.

Tüm çıraklık eğitimi giderlerini Milli Eğitim Bakanlığı karşılamaktadır. İşverenlerin çıraklık eğitimi giderlerine katılmadıkları halde bu işin yönetim ve denetimini ellerinde bulundurmalarının tek anlamı vardır: Yasa çırakların işverenlere köleliğini öngörmüştür.

ÇIRAKLIĞA BAŞLAMA YAŞI : 12

Dünyanın hiçbir ülkesinde çıraklığın başlama yaşı 12 olarak saptanmamıştır. Amerika'da çıraklık 14 - 16 yaşlarında başlamaktadır. Diğer ülkelerde ise çıraklığın ortalama başlama yaşı 16'dır. (5) İş yerlerinin sağlığa uygun olup olmadığı, çırakların ağır işlerde çalıştırılıp çalıştırılmıyacağının denetlenmesi olanaksız gibi gözükmektedir. Çünkü işverenler Sosyal Sigortalar Kurumu'nun pirimlerini bile düzenli ödememektedirler. Bu konuda yasal hükümler bulunmasına karşılık bu ödentilerini düzenli ödemedikleri SSK raporlarından anlaşılmaktadır.

Verilen bu kadar az bir ücretle çocukların yeterli beslenmeleri olanağı yoktur. Buna karşın çırakların hangi alanlarda çalışacakları Çıraklık Genel Müdürlüğünce belirlenmiş bulunmaktadır. (6) Bu işler şunlardır : 1. Tesviyecilik grubu : Tornacılık,

frezecilik, el tesfiyeciliği, kalıpçılık. 2. Tesisat grubu : Sıhhi tesisatçı, kaloriferci, ısı santralı bakımcısı. 3. Metal işleri grubu : Kaynakçılık, soğuk demirciliği, kazan imalatçılığı, saç işleri, çilingir. 4. Döküm - model grubu: Dökümcülük, modelcilik. 5. Motor grubu : Oto tamircisi, kaportacı, oto boyacısı, lastik tamircisi. 6. Elektrik grubu : bobinajcı, elektrikli ev aletleri tamircisi, elektrik tamircisi. 7. Elektronik grubu : Radyo TV tamircisi. 8. Ağaç işleri grubu : Marangoz, boyacı - cilacı, kaplamacı, döşemeci, mobilyacı diğer dört grup işler ise hizmet sektörüne ilişkin işyerlerini oluşturmaktadır. Yukarıdaki iş yerlerinden de anlaşıldığı gibi 12 yaş ve yukarısındaki çocuklar için ağır işler bulunmaktadır. Kaldı ki işverenin başka işler yaptırıp yaptırmayacağının denetlenme olanağı oldukça sınırlıdır. Çıraklar işverenin her istediğini yapmak zorundadır zira Türkiye'de işsizlik oranı hayli yüksektir. Oluşturulan işsizler ordusu, kapitalizmin yedek işgücü deposudur. Bu durum çalışanların sömürülmesini kolaylaştırmaktadır.

Çıraklık yasası kuşkusuz yoksul halk çocuklarını ilgilendiren bir yasadır. İşverenlerin kendi çocuklarını bu şartlar altında çalıştırması düşünülemez. Sosyalist ülkelerde Çekoslavakya'nın dışında çıraklık kurumu bulunmamaktadır. Bu ülkelerde çocukların korunmasına özel bir önem verilmektedir. Sosyalist ülkelerde nitelikli insan gücü mesleki ve teknik okullarda verilmektedir. Çıraklık kapitalist ülkelere özgü ucuz işgücü kaynağıdır. (7)

Türkiye'deki çıraklık eğitimi uygulamasının ileride demokratik işçi hareketine karşı kullanılabileceği gözlenmektedir. Türk - İş'in bile bu yasaya karşı çıkması anlamlı olsa gerektir. Çıraklık eğitimi yasası, Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığındaki gelişmeler Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin tekellerin emrine girmekte olduğunun kanıtlarıdır. Nitekim 1975'te düzenlenen sempozyuma sunulan yasa tasarıları incelendiğinde, okul - endüstri işbirliği projesi protokolleri incelendiğinde bu durum açıklık kazanmaktadır. Bu projelerin hazırlanmasında A.Ü. Eğitim Fakültesi'nin etkin görevler üstlenmiş olması kamuoyunda ilgiyle izlenmektedir.

Nitelikli insan gücü mesleki ve teknik okulların geliştirilmesi ile yetiştirilebilir. Kapitalist ülkelerde bile politeknik eğitim düzenlemelerine gidilirken, geleneksel çıraklık eğitimi ile nitelikli insan gücü gereksinmesinin kapatılacağını ummak hayaldir. Çıraklık eğitimi ile ilgili yasa ve yönetmeliğin anti - demokratik konumu nedeniyle tepkilerle karşılanacağı doğal gözükmektedir.

ÖZET-SONUÇ VE YARGILAR

Araştırmanın varsayımlarının doğrulandığı, ilgili yasa ve yönetmelik maddelerinden örnekler verilerek ortaya konulmuştur. Çıraklık eğitiminin bu şekliyle nitelikli insan gücü yetiştirmeye katkıda bulunacağını söylemek güçtür. İlgili yasa ve yönetmelik çıraklık eğitimini işverenlerin denetimine ve yönetimine sokmuştur. Çıraklık eğitimine ilişkin organlarda çırakların, işçilerin, öğretmen örgütlerinin, üniversitelerin temsil edilmemesi anti - demokratik bir uygulamadır. Bu uygulama işverenlere ucuz işgücü sağlama olanağı vermektedir. Çıraklara güvence getirdiği söylenemez. Çırakların sicillerinin işveren örgütlerinde tutulması, çıraklık sözleşmelerinde işverenlere keyfi tasarrufta bulunma olanağının verilmesi çırakların güvencelerini ortadan kaldırmaktadır.

Çıraklığın başlama yaşının 12 olması ise çocukların gelişim özelliklerine aykırıdır. Yasada istenildiğinde çırakların saat 21'e kadar çalıştırılabilecekleri ise İnsan hakları ve Anayasamızdaki çocukların korunması hükümlerine aykırıdır.

Türkiye nitelikli insan gücünü yurt dışına kaçırırken bu boşluğun yükünün çocuk yaştaki çıraklara yüklenmesi oldukça düşündürücüdür. Kimi mesleki ve teknik eğitim kurumlarında çiçekçilik ve birtakım fantazi dersler verilirken ilkokul öğrenimi üzerine kurulmak istenen bir çıraklık sisteminin toplumsal eşitlikle, kaynakların akılcı kullanılması ile ilişkisi olduğu söylenemez.

Çıraklık kurumu kapitalist toplumlara özgü kurumlardır. Çekoslavakya'nın dışında hiçbir sosyalist ülkede çıraklık bulunmamaktadır. Sosyalist ülkelerde çocukların korunmasına özel bir önem verildiği kesindir. Sosyalist ülkeler nitelikli insan gücünü mesleki ve teknik eğitim kurumları olan politeknik eğitim kurumlarında, çağdaş eğitim uygulaması içinde yetiştirmektedir. Çıraklık eğitimi modelinin kapitalist ülkelerdeki modellere göre yapılmak istendiği ilgili genel müdürlüğün resmi açıklamalarından da anlaşılmaktadır.

Çıraklık eğitimi çocukların emeklerinin sömürülmesini yasallaştırmaktadır.

---

(1) *Sıdal, Cavit. "Çıraklık Eğitiminde Çırak Kalfa ve Ustalık Kanunu".* Mesleki ve Teknik Öğretim Dergisi. *Ankara, MEB, 1979. Sayı : 313. s. 36*

(2) *Er, Şükrü.* Endüstriyel Mesleki ve Teknik Öğretim İle Sanayi İlişkileri Sempozyumu. *Ankara, MEB Mesleki ve Teknik Öğretim Kitapları, No: 129. 1976. s. 238.*

(3) *DPT. Eğitim, IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara : 1977, s. 47*

(4) *Geray, Cevat. Halk Eğitimi. Ankara : A.Ü. Eğitim Fak. Yay. 1978. ss. 389 - 390*

(5) *Milli Prodüktivite Merkezi. Sanayide Çıraklık. Ankara : MPM yayını. 1970. s. 27*

(6) *MEB. "Çıraklık Eğitimi". Milli Eğitim'de gelişmeler Ocak - 1979. Mes. Tek. Öğ. Etüd Prog. Dairesi Yay. Ankara : 1979. ss. 79 - 80.*

(7) *MPM. Aynı eser, s. 23*

Endüstriyel Mesleki-Teknik Öğretim ile Sanayi İlişkileri

UCUZ VE NİTELİKLİ İŞGÜCÜ KAYNAĞI : E. M. LİSELERİ

Burhan AKSAKAL

Bu çalışmanın amacı, Mesleki-Teknik Öğretim ile Sanayi ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik olarak yürütülmekte olan uygulamaların bugünkü durumunu değerlendirmek ve geleceğe dönük demokratik öneriler geliştirmektir.

Araştırma, OSANOR Projesinin sadece bir boyutu olan ve öğrencilerin işyerlerindeki çalışmalarının değerlendirilmesi için proje yürütücülerince hazırlanan Form no 29 ve Form no 30 anketlerinin sonuçları ile bu proje dışındaki 21 okulda yürütülen Yoğunlaştırılmış Eğitim gereğince, atölye eğitimi yapmak üzere işyerlerine gönderilen öğrencilerin aynı anketlere ve ayrı ek ankete verdikleri yanıtlara dayanmaktadır. Bu araştırmada, OSANOR Projesinin; program geliştirme ve benzeri gibi diğer boyutları kapsam dışında tutulmuştur.

Bu çalışma, Biri Osanor Projesi kapsamında olan Mithatpaşa Endüstri Meslek Lisesi'nden 92 öğrenci ile diğeri Yoğunlaştırılmış Eğitim yapan Karabağlar Endüstri Meslek Lisesi'nden 58 öğrencinin toplam 31 işyerindeki pratik çalışmaları sonunda uygulanan anket verilerine dayanmaktadır.

SORUNUN ELE ALINIŞI

Ülkemizde birinci plan dönemiyle başlayan sanayileşme giderek hız kazanmış ve yoğunlaşmıştır. Sanayiin gelişmesi, sanayi üretiminin artmasını sağlamış ve sanayiin her alanında mesleki-teknik eleman istemini artırmıştır. Dördüncü beş yıllık plan döneminde, insangücü sayısında önemli artışlar olmasına karşın, istenilen nitelikte insangücü sağlanamamıştır.

Kalkınma planlarında, orta öğretim çağındaki gençlerin % 65'inin, 1995 - 1996 yıllarında mesleki ve teknik öğretime yönelmeleri temel politika ve ilke olarak tespit edilmiştir. Bu oran 1977'de % 43.7 dir.

Endüstrinin hızla gelişmesine karşılık, eğitim sisteminde buna paralel bir gelişme görülmemiştir. Sanayiden kopuk, geri teknolojili ve üretim anlamı olmayan temrine dayalı öğretim programlarıyla mesleki-teknik öğretim, sanayiin ihtiyaç duyduğu nitelikli insangücünü karşılayamaz duruma gelmiştir.*(1)*

Günümüzde örgün Mesleki-Teknik öğretim kurumları mezunlarının, yeterli beceri ve teknik bilgiye sahip olamamaları nedeniyle, sanayide kendilerinden bekleneni veremedikleri görülmektedir. *(2)*. Bu nedenle sanayi kuruluşları, kalifiye eleman ihtiyacı sorununu kendi işyerlerinde açtıkları kısa süreli eğitim kurslarıyla çözmeye çalışmaktadırlar.

Geçmişte, Mesleki-Teknik öğretim kurumları mezunlarına, sanayiin gerektirdiği becerileri kazandırmak amacıyla belirli okulların belirli işyerleriyle tek tek ve yerel özelliklere bağlı olarak ortak çalışmalar yaptıkları görülmektedir. *(3)*

Bugün Mesleki-Teknik öğretim ile Sanayi ilişkileri çeşitli düzeylerde farklı uygulamalarla sürdürülmektedir. Bunlardan en kapsamlı olanı, Okul Sanayi Ortaklaşa Eğitim (OSANOR) Projesidir. Endüstri Meslek Liselerinde

uygulanan YOĞUNLAŞTIRILMIŞ ATELYE EĞİTİMİ Projesi ile 160 saatlik klasik işyeri stajları da bu çerçevede yürütülen çalışmalardır. Endüstri Pratik Sanat Okullarında uygulanan programlar ile 2089 sayılı Çırak-Kalfa-Ustalık yasası da çırak ve kalfaların eğitimini, işyeri ile okulun ortaklaşa yapmaları ilkesini getirmektedir. Bu araştırmada, OSANOR projesi ile Yoğunlaştırılmış atölye Eğitimi projesi uygulanan okulların işyerleri ile ilişkileri ele alınmıştır.

Okul-Sanayi Ortaklaşa Eğitimi (OSANOR) Projesini, Milli Eğitim Bakanlığı ile Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi birlikte yürütmektedirler. Proje, "... ekonominin gerektirdiği insangücünü hazırlayabilmek ve bireylerin (genç-yetişkin) mesleki eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilmek için Eğitim kurumları ile Sanayiin işbirliği içinde çalışabileceği bir sistem geliştirme"yi amaçlamaktadır.*(4)* Bu proje, yukarıdaki ana çerçeveye uygun olarak öğrenci seçme ve yerleştirme, program geliştirme, yasal dayanakların oluşturulması, kredili ders geçme sistemi, dönem sistemi ve benzeri gibi boyutlara ilişkin ilkeleri saptamayı ve uygulamayı öngörmektedir. Proje, 1978'den itibaren Adana, Bursa, İzmir ve İstanbul'daki dört Endüstri Meslek Lisesinde uygulanmaktadır.

Yoğunlaştırılmış Atölye Eğitimi Projesi, Milli Eğitim Bakanlığı Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünün "... kalkınmamızın gerektirdiği orta seviyedeki teknik insangücünü yetiştirmek ve gençlerimizi, belli bir meslek, bilgi ve beceriyle donatarak hayata hazırlamak ve üretime katkılarını artırmak" *(5)* amacıyla uygulamaya koyduğu eğitim programı olup 21 Endüstri Meslek Lisesinde deneme mahiyetinde yürütülmektedir.

İşyerlerince öğrencilere sağlanan sosyal olanaklar :.

İşyeri No. (1)	Ücret	Yemek	Servis Aracı	İş Elbisesi	İş Malzemesi (2)	Süt Yoğurt Yumurta	Elbise dolabı	Temizlik malzemesi (3)	İşyeri No. (4)
21	● ★	● ★	● ★	●	●	●			1
22	● ★	● ★	● ★	● ★	●				2
23	● ★		●						3
24	● ★	● ★	●				★	★	4
25	● ★	● ★	● ★						5
26	● ★	★	★	★		★			6
27	●	★	★						7
28	●	●							8
29	●		●						9
30	● ★	●							10
31	●	●	●	●		●			11
32	●								12
33	●	●	●						13
34	● ★	●	●	●					14
									15
	★								16
			★						17

1. İzmir Mithatpaşa E.M.L. nin gönderildiği işyerlerinin sıra numaraları.
2. İş malzemesi : Gözlük, tuzluk, miğfer, ayakkabı vb. malzemelerdir.
3. Temizlik malzemesi : Deterjan, sabun, havlu vb. malzemelerdir.
4. Karabağlar E.M.L. nin gönderildiği işyerlerinin sıra numaraları.

● Mithatpaşa E.M.L. öğrencilerinin gönderildiği işyerlerinin sağladığı sosyal olanaklar.

★ Karabağlar E.M.L. nin öğrencilerinin gönderildiği işyerlerinin sağladığı sosyal olanaklar.

ARAŞTIRMA BULGULARI...

Okul Defteri'nin çok sınırlı sayfaları içersinde, her iki okulda yapılan araştırmadan elde ettiğimiz sonuçların tamamını tablolar halinde yayınlamak olanaksız. Bulguların bir kısmı şöyle özetlenebilir;

- "OSANOR" Projesi kapsamında olan Mithatpaşa E. M. Lisesinde;

Tüm öğrencilerin % 51'i 21 nolu işyerinde mesleki eğitim görmektedirler. 1., 2. ve 3 nolu işletmelerde eğitim gören öğrenciler, toplamın % 76'sını oluşturmaktadır. Diğer 11 işletmede eğitim gören öğrenciler, toplamın ancak % 24'ünü teşkil etmektedir. Bu işyerlerinden sadece 2 nolu işletme devlet kuruluşu olup diğerleri özel işletmelerdir. İşyeri başına düşen öğrenci sayısı 6.5'dir. Bölümlere göre öğrencilerin işyerlerine dağılımı esas alındığında Elektrik bölümü 9, Tesviye bölümü 6 işyeri ile ilk iki sırada yer almaktadır.

- Okul-Sanayi Ortaklaşa Yoğunlaştırılmış Atölye Eğitimi Uygulayan Karabağlar E. M. Lisesinde;

Tesviye ve Elektrik bölümü öğrencilerinin işyerlerine gruplar halinde gönderildiği, Elektronik bölümü öğrencilerinin ise daha fazla işyerine yayıldıkları anlaşılmaktadır. Elektrik bölümünde işyeri birimine düşen öğrenci sayısı 5.5 , Tesviye bölümünde 4.0'dır. Elektronik bölümünde ise işyeri başına düşen öğrenci sayısı sadece 1.8'dir.

- Mithatpaşa Endüstri Meslek Lisesi'nin tüm öğrencilerinin ücret almalarına karşın, Karabağlar Endüstri Meslek Lisesi'nin öğrencilerinin gönderildikleri işyerlerinin yarısına yakın bölümünde ücret ödenmemiştir. Diğer sosyal olanaklar açısından da Mithatpaşa Endüstri Meslek Lisesi daha iyi durumdadır. Bu durum, Mithatpaşa E.M.L. öğrencilerinin gönderildiği işyerlerinin çoğunlukla büyük işyerleri olmasından ileri gelmektedir.

- Karabağlar E.M.L. öğrencileri, pazartesi günleri okula gelerek teorik derslerini takip etmektedirler. Bu nedenle öğrenciler haftada 4 işgünü işyerinde çalışmaktadırlar. 12 haftalık bir çalışma süresinde öğrencilerin işyerlerine devamsızlıklarının öğrenci başına 1.6 gün olduğu görülmüştür. Mithatpaşa E.M.L. öğrencileri 7 haftalık ve sürekli olan işyeri çalışmasına katılmaktadırlar. Devamsızlık yapan 44 öğrenciden, öğrenci başına düşen devamsızlık 2.0 gündür. Görüldüğü gibi, her iki grupta da klasik eğitime göre devamsızlık oranı düşüktür.

- Mithatpaşa M.E.L. öğrencilerinin % 56'sı ustaların tavır ve tutumlarına çok iyi derken, Karabağlar E.M.L. öğrencilerinde % 20 gibi daha düşük bir tercih görülmektedir. Her iki okul öğrencilerinin toplamın % 90.2'si işyerlerindeki usta, ustabaşı, atölye şefi ve benzerlerinin tutumunu iyi ve çok iyi bulmaktadırlar. Olumsuz görenler, toplamın ancak % 3.5'i dir.

- Her iki okuldaki öğrencilerin yaklaşık % 60'ı bir üst okulda öğrenimlerini devam ettirmeyi düşünmektedirler. Gene her iki okuldaki öğrencilerin % 32'si çalışma hayatına geçmeyi olumlu bulmaktadır. Bu durum, daha önceki verilere göre bir çelişkiyi ifade etmektedir.

- Tüm öğrencilerin % 78.3'ü kendi çalıştıkları işyerinde başka arkadaşlarının da çalışmalarını önermektedirler. Bu önerme, Mithatpaşa E.M.L. de Karabağlar E.M.L. den daha yüksek düzeydedir. Öğrencilerin, ancak % 20.3'ü başka arkadaşlarının gönderilmesini istememektedirler.

Öğrencilerin çalıştıkları işyerinden aldığı haftalık ücret miktarları :

Ücret Miktarları (TL)	KARABAĞLAR E.M.L. Tesviye	Elektrik	Elektronik	Toplam		Genel Toplam	%
Ücret Verilmeyen			6	6		6	4.2
100 – 199			1	1		1	0.7
200 – 299			10	10		10	7.1
300 – 399	14	8		22	3	25	17.8
400 – 499		6	2	8	6	14	9.9
500 – 599	1	4	1	6	11	17	12.1
600 – 699					5	5	3.5
700 – 799	1			1	35	36	25.6
800 – 899					13	13	9.2
900 – +		4		4	2	6	4.2
Miktarı Belirtilmeyen					8	8	5.7
Toplam	16	22	20	58	83	141	100.0

- Karabağlar E.M.L. öğrencilerinden 6'sına hiçbir ücret verilmemiştir. Bu okulda öğrenci başına haftalık ücret 373.— TL. iken, Mithatpaşa E.M.L. de 695.— TL. bulunmuştur. Mithatpaşa E.M.L. öğrencileri Karabağlar E.M.L. öğrencilerine göre yaklaşık iki kat fazla haftalık ücret almışlardır. Ancak, alınan bu haftalık ücretler, 5400.— TL. olan Asgari ücretin çok altında bulunmaktadır.

Karabağlar E.M.L. öğrencilerinin "işyerinde" günlük ortalama çalışma saatleri;

İşgünü (Saat)	Tesviye	Elektrik	Elektronik	Toplam	%
7 saat				–	–
8 saat	6	4	1	11	19.0
9 saat	6	5	9	20	34.5
10 saat	3	13	10	26	44.8
Yanıtsız	1			1	1.7
Toplam	16	22	20	58	100.0

• Karabağlar E.M.L. den 58 öğrencinin % 79.3'ü, günde 8 saatten fazla işyerinde çalışmaktadırlar. Bunlardan yaklaşık % 35'i 9 saat, % 45'i de bir iş gününde 10 saat çalışmaktadırlar.

• Karabağlar E.M.L. öğrencilerinin % 84.5'i, işyerinde öğrenciler tarafından yapılan bu işlerin teknisyenlik formasyonunu gerektirmediğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin % 34.5'i, bu işlerin çıraklar tarafından %46.5'i de düz işçiler tarafından yapılabileceğini düşünmektedirler.

"ÜRETİM İÇİNDE EĞİTİM" ADI ALTINDA UCUZ VE NİTELİKLİ İŞGÜCÜ KAYNAĞI

Türkiye'de genel işsizlik oranı % 13.6 olmasına rağmen *(6)*, sanayiin kalifiye eleman açığı kapatılamamaktadır. Dördüncü plan döneminde, 118 bin teknik insangücü yetiştirilmesi ve 1,2 dolayında olan genel teknisyen / mühendis oranının 1983 yılında 1,8'e yükseltilmesi hedef alınmıştır. *(7)*. Bununla birlikte, mesleki teknik öğretim kurumlarından mezun olanların mesleğinde çalışma durumu; Endüstri Meslek Liselerinde % 38.4, Teknik Liselerde % 32.7, Kız Meslek Liselerinde %15.6 dır *(8)*. "Eğitim kurumlarıyla mal ve hizmet üreten kuruluşlar arasında gerekli duyarlılığın ve etkileşimin sağlanmamış olması, verilen eğitimin niteliği ve içeriği ile gereksinme duyulan eğitimin niteliği ve içeriği arasında belirgin bir farklılaşmaya neden olmaktadır. Eğitimde nitelik ve içerik açısından yaratılan bu farklılaşmalar, nicelik açısından oluşan dengesizliklerin olumsuz etkileriyle, eğitim süresinde edinilen bilgi ve becerilerin yeterince üretime aktarılamaması, meslek dışı çalışmaların yaygınlaşması, meslekten hoşnutsuzluk ve beyin göçü gibi sorunların süregelmesine yol açmaktadır." *(4)*.

Sorunun çözümü için çeşitli düzeylerde çalışmalar yapılmaktadır. En önemlisi, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, Mesleki-Teknik Öğretimin günün koşullarına uygun olarak yeniden düzenlenmesi amacıyla 1975 kasımında yapılan, "Endüstriyel Mesleki-Teknik Öğretim ile Sanayi İlişkileri" konulu sempozyumdur. Sempozyum, konuya, politik-pratik yaklaşımlarıyla yeni açıklamalar getirmiştir. Bu çerçevede, Mesleki-Teknik eğitim-öğretim politikasının oluşturulmasına esas teşkil edecek çalışmalar yapmakla yükümlü olan İl-ve Meslek Danışma Kurulları yönetmeliği 5 Kasım 1977'de yürürlüğe girmiştir. Ancak, İl ve Meslek Danışma Kurullarının, yönetmeliğindeki nitelikleri itibariyle gerek finansman kaynağının belirsizliği ve gerekse örgütlenmesindeki antidemokratik yapısıyla, kendisinden beklenilen fonksiyonlarını yerine getirmesi mümkün değildir. Görevlilerin atamalarla seçilmesi yerine ilgili meslek kuruluşlarının ve diğer görevlilerin demokratik temsilinin esas alınması, yürütülmesi istenen hizmete çok yönlü dinamizm kazandıracaktır.

Ekonomik-sosyal koşulların zorlamasıyla okul ile işyeri ilişkilerinde bugün varılan nokta, eğitim süreci ile üretim sürecinin birleştirilmesi ya da üretim içinde eğitim anlayışıdır. Ancak uygulamada, "günlük kazanç" sağlama güdüsü üzerine temellendirilen Amerikan modeli bir eğitim anlayışının sistemleştirilmesinden öteye gidilmemektedir. Bunun sonucu olarak, öğrenciler "üretim içinde eğitim" adı altında fabrikalarda ucuza çalıştırılmaktadırlar. Böyle bir eğitim modeliyle, özellikle büyük işyerleri ucuz kalifiye eleman çalıştırma olanağına sahip olmaktadırlar. Bu çalışmanın verileri, öğrenci işgücüne, asgari ücretin de altında ücret verildiğini, bazan da verilmediğini göstermektedir. Bu işgücü, sürekli çalışan işçilere kıyasla sendika, toplu sözleşme, grev gibi yasal haklarının da olmayışı nedeniyle işverene olumlu gelmektedir. Sigorta haklarının yasa ile sınırlandırılmış olması (506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 3. maddesi H fıkrası) nedeniyle öğrenciler bu hakkını kullanamamaktadırlar. Ancak bazı işverenler, iş kazalarına karşı ihtiyari olarak, öğrencileri kişisel veya grup sigortası ile sigortalamaktadırlar. Bu çeşit sigortaların, bir iş kazası sonucu zorunlu gerçek tedavi giderlerinin çok az bir kısmını karşılayabildiği bilinmektedir. İzmir Tabipler Odasınca İzmir çevresinde yapılan araştırmada, iş kazalarında % 35 gibi yüksek bir oran bulunmuştur. 50 işçiden fazla işçi çalıştıran işyerlerinde 6 işçiden biri meslek hastalığına yakalanmaktadır. *(9)*. Bu verilerin zorunlu sonucu olarak, fabrikalara gönderilen öğrencilerin iş kazası ve meslek hastalığı gibi hallere karşı sigortalanmasının yasal mevzuatının geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun yanında; bütün öğrencileri kapsayan eşit bir ücret, yemek, servis ve benzeri gibi sosyal olanakların okul ile işyeri arasında imzalanan protokolde yer almalıdır.

Öğrencilerin yüksek öğrenime yönelimlerinin arkasında da yetersiz ücret ve sosyal olanakların sağlanmaması gibi nedenler başta gelmektedir. Bunun yanında iş bulabilme olanağının sınırlı oluşu öğrencileri yüksek öğrenime sevk etmektedir.

BİLGİ-BECERİ ARTIRIMI MI?...

Öğrencilerin, fabrikalara gönderilmesinin sözde nedeni, öğrencilerin becerilerini artırmak ve onların piyasanın teknolojik gelişmesine kendilerini uydurabilmelerini sağlamaktır. Ancak, araştırmamızın bulguları, fabrikalardaki çalışmalarda, kendilerinden daha yüksek nitelikte iş beklenen Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerini işverenler basit işlerde çalıştırmaktadırlar. Öğrencilere çoğu zaman tezgahlarda iş verilmemekte veya tek bir tezgahta çalıştırılmaktadırlar. Bazan otomatik makinalarda düğmeye basmak işini görmekte, genellikle de üretim sürecinin belli bir anında küçük bir işi (örneğin, cıvata sıkmak gibi) yapmaktadırlar. Öğrenciler, işyerlerinde kendilerinin mesleki eğitimleriyle ilgilenilmediğinden yakınmaktadırlar. Bu durum, bütün kapitalist ülkelerde görülen genel eğitim bunalımının bir yansıması olarak gelişen nitelik düşürme eğilimini yansıtmaktadır.

ÇARPIK SANAYİLEŞMENİN İSTERLERİ...

Fabrikalarda yapılan işin niteliğinin, yürütülen çalışmanın programlara uygunluğunun denetlenmesi olanaksızdır. Çünkü; birincisi, öğrencilerin istenilen niteliklere uygun işyerlerine yerleştirilmesindeki güçlükler ve bunun doğal sonucu olarak ortaya çıkan öğrencilerin fazla

sayıda işyerine dağıtılması daha işin başında denetlemeyi fiilen ortadan kaldırmaktadır. İkinci olarak da fabrikadaki üretim ilişkileri sürecinin gereği öğrencilere gerekli mesleki bilgi ve beceriler verilmemektedir. Bu nedenlerden dolayı Mesleki-Teknik Eğitim bütün düzeylerinde sanayiin istemlerine bağımlı bir gelişme göstermektedir. Bu sorun, üretimin toplumsal karakteri ile mülkiyetin bireysel niteliği arasındaki kapitalist üretimin temel çelişkisinin toplumsal sonuçları yanında mesleki teknik eğitimin çeşitli yönlerinde de olumsuz yansımalar doğuracağını göstermektedir.

Belli bir işyerine yoğun öğrenci göndermenin doğal sonucu olarak büyük işletmelerin eleman gereksinimini telafi etmek yanında, programlar da işyeri eğitimine yönelik olarak belirlenecek ve programlar işyerinin eğitim programı haline gelecektir. İşe göre hazırlanan bu programlar, belli bir işe yönelik uzmanlık eğitimini verecektir. Belli bir iş dalındaki uzmanlık eğitimi, genellikle kriz içinde bulunan ekonomik sistemimizde uygulanan tensikatlar sonucu başka bir iş yapamayan uzman işsizler yaratacaktır. Sorunun toplumsal sistemden bağımsız çözümü de zaten mümkün değildir.

POLİTEKNİK EĞİTİM

"20. y.y.ın ikinci yarısında, Bilimsel Teknik Devrim sürecinin, üretim güçleri alanında yarattığı niteliksel bir alt-üst oluşu yaşamaktayız... Bilimsel Teknik Devrim, üretim yöntemlerini köklü olarak değiştirmeye; tamamiyle yeni ve yüksek verimli iş araçları yaratmaya, en gelişmiş gereçleri kullanmaya; yeni dallar geliştirmeye olanak tanımakta; üretimde önceden düşünülmeyecek bir verimlilik sağlamaktadır..." *(10)*. TURÇENKO'nun saptamaları, Mesleki-Teknik Eğitimin sadece bu teknolojik gelişmeye uydurulmasıyla sınırlandırılmasının amaç edinilmesini yadsımaktadır. "Mesleki teknik eğitimin, sosyal değerler, kişilik yapısı ve en önemlisi yüksek genel eğitime ihtiyacı vardır." Çağımızdaki bilimsel teknik devrim süreci, bütün toplumsal ve ekonomik alanlarda etkisini göstermektedir. Yeni teknolojiler eskilerin yerine geçmekte, eski meslekler yok olmakta, yeni meslekler doğmaktadır. Bugünkü koşullarda bir insanın 4-5 yılda bir değişik bir işte çalışma gereksinimi duyduğu bilinmektedir. Toplumsal hayat ve üretim süreci daha çok karmaşıklaşmaktadır. İşgücünün verimliliğinin artırılabilmesi, yüksek bir genel eğitim ve geniş bir mesleki eğitimin esas alınmasına bağlıdır. Çağımızın gereklerine uygun olarak geliştirilen bu pedagojik ilke, okulu yaşama yaklaştıracak, yetişenlerin işe uyumunu kolaylaştıracak, daha geniş istihdam olanağı yaratacak ve en önemlisi üretimde yüksek emek verimliliği sağlıyacaktır.

Bugünkü mesleki teknik eğitim uygulamalarının genellikle sanayi bölgeleriyle sınırlı oluşu, kirsal kesim ile sanayi kentlerinde okuyan gençler arasında mesleki yetişkinlik açısından bir eşitsizlik doğmaktadır. Sorunun çözümü, ülkemizdeki tüm mesleki teknik liselerin, politeknik anlayışla yeniden ele alınmasında ve bu okulların devlet ve piyasa için üretim yapan OKUL FABRİKALARI'na dönüştürülmesindedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

A- Bugünkü uygulamalar bakımından.

1. Öğretmenlerin, işyerlerindeki öğrencilerini denetlemelerini kolaylaştırmak için, –gereken titizlik ve ön çalışmaya önem verilerek– işyeri başına düşen öğrenci sayısı yüksek tutulmalıdır.
2. İşyeri ile okulun ortaklaşa düzenledikleri protokolde, öğrencilerin yemek ve ulaştırma giderlerinin işyerince karşılanması ile iş elbisesi sağlanması maddeleri yer almalıdır.
3. Öğrencilere ödenen ücretler arasındaki aşırı farklılıkların eşitsizliklerin ortadan kaldırılması için, en az asgari ücretin ödeneceği maddesi ortak sözleşmede yer almalıdır.
4. Öğrencilerin mutlaka iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı sigortalanması zorunludur. Öğrencilerin sigortalanması, protokole bir madde eklenerek ihtiyari olmaktan çıkarılmalıdır. Öğrencilerin sosyal sigorta kapsamına alınabilmesi için 506 sayılı yasanın 3. maddesinin II fıkrasının iptali gerekmektedir.
5. Endüstri meslek lisesi mezunlarına, özendirici ücret ve sosyal haklarla istihdam edilme hakkı tanınmalıdır.
6. Uygulamanın genellikle sanayi bölgeleriyle sınırlı oluşu nedeniyle, kırsal kesim ile sanayi kentlerinde okuyan öğrenciler arasında mesleki yetişkinlik açısından doğacak eşitsizliği önlemek için, ülkemizdeki tüm mesleki teknik liselerin, bu okullardaki mevcut makina parkı gözönüne alınarak devlet ve serbest piyasa için üretim yapan OKUL FABRİKALARI'na dönüştürülmesi gerekmektedir.
7. Okullarda yürütülen üretim çalışmalarının verimliliğinin artırılabilmesi için Döner Sermaye yasası günün koşullarına uygun olarak yeniden düzenlenmelidir.
8. Öğrencilerin grev zamanlarında iş yerinde çalışarak 'grev kırıcı" konumuna girmemeleri için gerekli yasal düzenlemelere gidilmeli, en azından konu toplu sözleşmelerde sendikalar tarafından ele alınmalıdır.

B- Genel olarak, Politeknik Eğitimin temel ilke ve koşullarını taşımayan Osanor Projesi, Yoğunlaştırılmış Atölye eğitimi ve benzeri gibi eğitim programlarının özü, çağımızdaki bilimsel teknik devrimin gereklerine uygun olarak geliştirilen "Yüksek Genel Eğitim-Geniş Mesleki Eğitim" ana ilkesine dayanırsa daha yararlı, daha işlevli olacaktır. Bu temel pedagojik ilkeye dayanan eğitim modeli, yetiyenlerin işe uyumunu kolaylaştıracak, daha geniş istihdam olanağı yaratacak ve en önemlisi üretemde yüksek emek verimliliği sağlayacaktır.

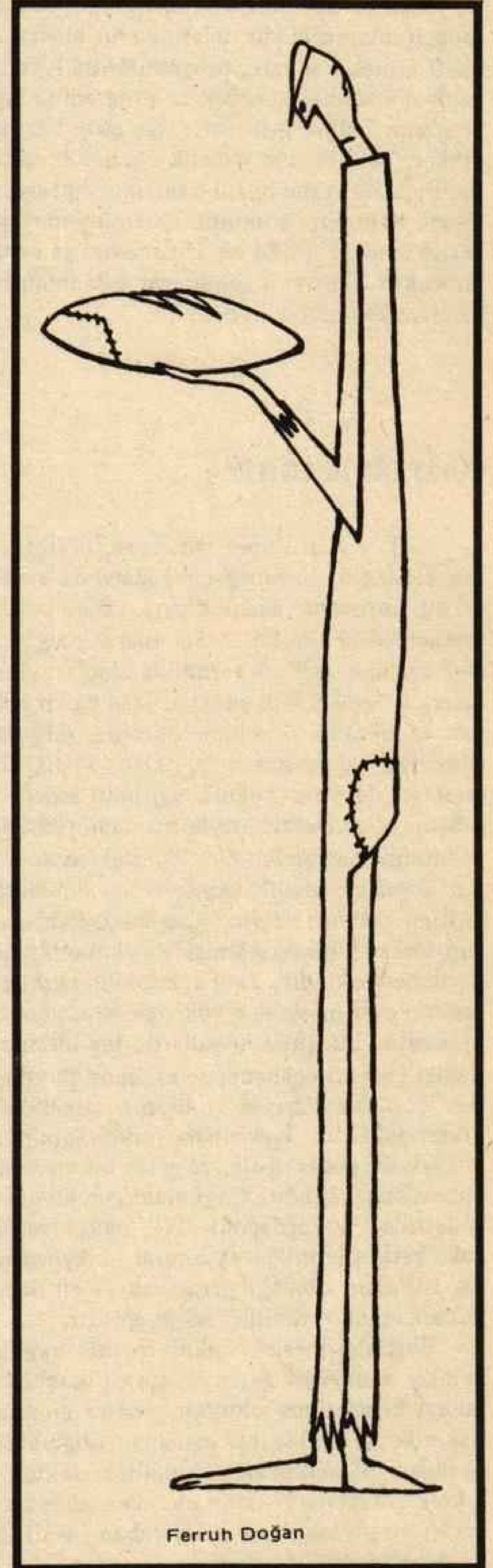
(1) DPT. Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu s. 30 Haziran 1977 Ankara.
(2) Endüstriyel Mesleki ve Teknik Öğretim İle Sanayi İlişkileri Sempozyumu s. 181 M.E.B. M.T.Ö. Kitapları E.P.D. Yayınları : 129 1976 Ankara.
(3) a.g.e. s. 75. 15 ildeki okulları kapsayan bu çalışmalar, genellikle Sümerbank, Etibank gibi kamu kuruluşları ile BMC, TOFAŞ, RENAULT, TÜRK DEMİR DÖKÜM gibi büyük ölçekli özel sektör fabrikalarıyla belli bir protokole göre yürütülen çalışmalardır.
(4) OSANOR Projesi broşürü.
(5) Milli Eğitim Bakanlığı Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünün 7.8.1978 tarihli genelgesi.
(6) DPT. IV.B.Y.K.P. 1979 Programı s. 59 - 61
(7) DPT. IV.B.Y.K.P. s. 252 prf. 700
(8) DPT. Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu. s. 47, tablo : 9.
(9) I. Ulusal İşçi Sağlığı Kongresi 19 - 21 Ekim 1978. İstanbul Tabip Odası Yayını. İzmir Tabipler Odası Tebliği. Ekim 1979 İstanbul.
(10) Turçenko. Bilimsel Teknik Devrim ve Eğitimde Devrim Konuk Yay. Temmuz 1979 s. 5

Mart ayı bir buçuk milyon memur ailesi için "katsayı" ayıdır. Her yıl katsayı ile memurların, memur emeklilerinin bir yıllık gelir düzeyi belirlenmiş olur. Bu nedenle mart, 8 milyon dolayındaki memur ailesi bireyleri için umut ayıdır. Bu umut bilindiği ve yaşandığı gibi daha şubat ayının son günü umutsuzluğa dönüşür ve vuslat "bir başka bahara" kalır.

Bu neden böyle olmaktadır? Neden "çalışanların yaptıkları işe uygun ve insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlamalarına elverişli adaletli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirleri almakla" (anayasa mad. 45) yükümlü devlet kendi çalıştırdığı insanlara insanlık haysiyetine yaraşır, adaletli bir ücreti bir türlü ödemez? Bu sorunun yanıtını aramak gerekmektedir.

EKMEK KÜÇÜLÜYOR!...

Ayhan BAŞARAN

Ferruh Doğan

SORUN YENİ DEĞİL

Memurların cumhuriyetin ilk yıllarında gelir düzeylerinin işçilerinkine oranla daha yüksek olduğu biliniyor. Bu durum o yılların özel konumundan kaynaklanmaktadır. Bu özel konumun açıklanması ve tartışması bu yazının sınırları dışındadır. Bir başka yazının konusu olabilir. Ancak o yıllarda birinci derecedeki bir devlet memurunun maaşının ortalama işçi ücretinin 17 katı, en düşük memur maaşının da ortalama işçi ücretinin 1.5 katı kadar olduğunu belirtmekle yetinelim. *(1)* Bu olgu o yıllarda emekçiler arası bölüşümde memurların ağır bastığını göstermektedir. Bu olgu memurların o yıllarda sermaye sınıfına göre imtiyazlı olduğu anlamına da gelmiyor. Nitekim İkinci Dünya Savaşının başlamasıyla memurların burjuvazi karşısındaki konumu da açığa çıkıyor.

Savaş yıllarına girildiğinde, ekonomik sıkıntının yükünü memurlar diğer emekçi kesimlerle birlikte taşımışlardır. Bu dönemde devletin memurlara sağladığı çeşitli ayrıcalıklara rağmen maaşlar fiyatların çok gerisinde kalmış ve memurların satın alma gücü hızla düşmüştür. Ortalama memur maaşının o yıllarda baremin 9. derecesi dolaylarında oluştuğu dikkate alınarak hazırlanan tablo 1'de bu durum bütün açıklığıyla görülmektedir.

MİLLİ GELİRİN BÖLÜŞÜMÜ

Sorun milli gelirin bölüşümüyle ilgilidir. Bilindiği gibi milli gelir kabaca, bir ekonomide bir yıl içinde üretilen mal ve hizmetlerin toplamıdır şeklinde tanımlanabilir. Milli gelirin bölüşümü de bu malların (hizmetleri de mal sayarsak) toplumsal sınıf ve katmanlar arasında bölüşümüdür.

Üretilen malları başlıca iki bölüme ayırmak mümkündür: Yatırım malları ve tüketim malları.

Yatırım mallarının tek alıcısı vardır: sermaye sınıfı. Emekçi sınıf ve tabakalar üretim araçlarına sahip olamadıklarından yatırım mallarını satın alamazlar. Tüketim malları ise sermaye sınıfları ile emekçi sınıf ve tabakalar arasında bölüşülür. Fakat bu, hakça bir bölüşüm değildir. Bir kısım tüketim malları (lüks diye nitelenenler ve dayanıklı tüketim mallarının bir bölümü) doğrudan sermaye sınıflarınca alınır. Geri kalan tüketim mallarından sermaye sınıfı satınalma gücü çok yüksek olduğundan ihtiyacı kadarını alır geri kalanı emekçi sınıf ve tabakalar kendi aralarında bölüşürler.

Bir an için emekçi sınıf ve tabakaların gelir düzeyinin üretimden daha çok arttığını düşünelim. Bu taktirde bunların mal talebi tüketim mallarının kendileri için ayrılan bölümünden sermaye sınıfları için ayrılan bölüme doğru kayacaktır. İşte buna izin verilmez. Derhal fiyatlar yükselir emekçi sınıf ve tabakalar kendileri için ayrılan bölümün sınırları içine çekilmek zorunda bırakılırlar.

Malların emekçi sınıf ve tabakalar arasında bölüşümü de eşit değildir. Tarihsel koşullar ve özel konumlar bir emekçi sınıf ve tabakanın diğerine oranla daha çok pay almasını mümkün kılabilir. Bugün Türkiye'de emekçiler arası bölüşümü belirleyen onların örgütlülük düzeyi olmaktadır. Sendikal haklardan yararlanan kesim diğerlerine oranla bölüşümden daha çok pay alabilmektedir.

Sömürüyü sınırlandırmak bütün emekçilerin sendikal haklara kavuşmasıyla mümkün olacaktır.

Tablo : 1
1938 - 1949 yıllarında
baremin 9. derecesindeki memur maaşının
satın alma gücü (2)

Yıl	*Net nominal maaş*	*Net reel maaş*
1938	*84*	*84*
1939	*85*	*83*
1940	*85*	*76*
1941	*85*	*65*
1942	*84*	*40*
1943	*92*	*30*
1944	*94*	*29*
1945	*117*	*34*
1946	*125*	*35*
1947	*245*	*68*
1948	*245*	*69*
1949	*245*	*65*

Savaşın başlamasıyla memurların satın alma gücü önemli ölçüde düştüğü tablodan izlenmektedir. Savaşın bitiminden itibaren gerçek maaşlarda bir yükselme görülüyorsa da bu yükselme 1938 düzeyini hiçbir zaman bulamamıştır. 1938 yılında 84.— lira olan reel memur maaşı 1949 yılında 65.— lira dolayına inmiştir. 1938 - 1949 döneminde memurların satın alma gücü ortalama yüzde 35 oranında bir düşüş göstermiştir.

1950 - 1960 döneminde de bu düşüş devam etmiştir.

Tablo : 2
1950 - 1960 yıllarında
baremin 9. derecesindeki memur maaşının
satın alma gücü (2)

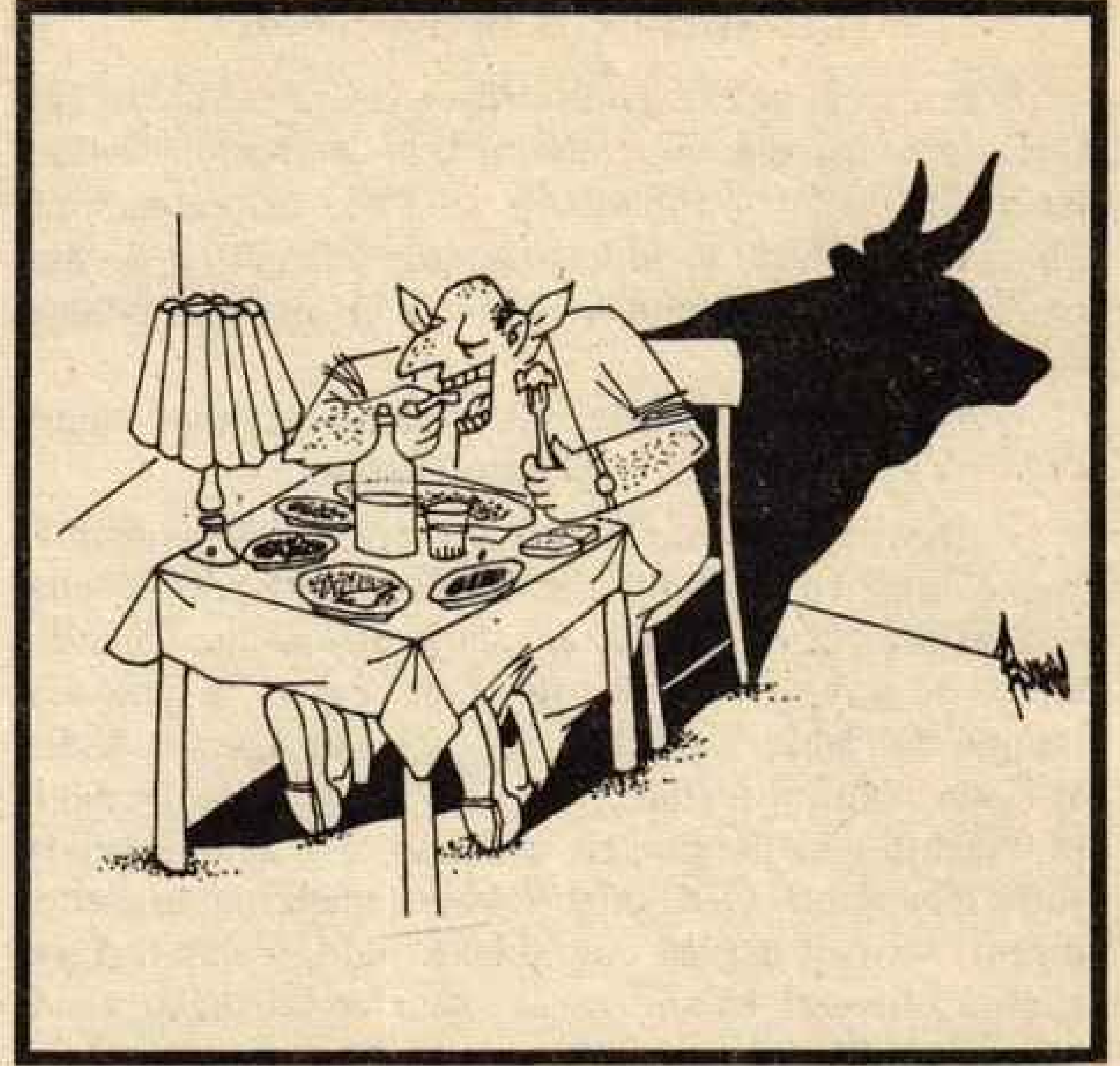
Yıl	*Net nominal maaş*	*Net reel maaş*
1950	*245*	*67*
1951	*245*	*65*
1952	*245*	*63*
1953	*264*	*66*
1954	*301*	*69*
1955	*301*	*58*
1956	*339*	*61*
1957	*339*	*53*
1958	*339*	*45*
1959	*413*	*44*
1960	*470*	*49*

İzlendiği gibi 1950 - 1960 döneminde ortalama reel memur maaşı 67.— TL. 49.— TL. inmiştir. Bu onbir yıllık dönemde memurların satın alma gücü ortalama yüzde 13 oranında düşüş göstermiştir. 1938 yılına göre yüzde 34'lük bir düşmeyi ifade etmektedir. Tabloda dikkati çeken bir diğer nokta da enflasyon hızının nispeten düşük olduğu 1951 - 1952, 1953, 1954 yıllarında da satın alma gücünde önemli bir artışın görülmediği, hatta ilk iki yıl düştüğüdür.

Bütün bu olgular memurların geçim sıkıntısı sorununun bu günlerin sorunu olmadığı çok daha eskilere uzandığını göstermektedir.

YASAL ALDATMACA

1970 yılında çıkartılan 657 sayılı yasa ile memurların ekonomik sorunlarına çözüm getirileceği ileri sürülmüştü. Ne varki bunun bir aldatmaca olduğu daha o günden biliniyordu. Tablo 3'de 1950 yılında ve 1970 yılında Devlet Personel Kanununun uygulanmasıyla memurların ortalama maaşla satın alabildikleri bazı temel gıda maddeleri miktarları görülmektedir. 1950 yılında ortalama memur maaşı 457 kg. kuru fasulye alabilecek güçte iken 1970'de bu miktar 246 kg. dır. Memurun satın alma gücü 1970'de 1950'ye göre koyun etinde yüzde 35, yumurtada yüzde 24, peynirde yüzde 1'lik bir azalma göstermiştir. 1950'den 1970'e 657 yasayla memurun geldiği yer budur.

SÖMÜRÜ DAYANILMAZ BOYUTLARA ULAŞTI

657 sayılı yasanın 154'ncü maddesi katsayının saptanmasında memleketin ekonomik gelişmesi ve genel geçim şartlarının dikkate alınacağı hükmünü getirmiştir. Buna göre katsayı saptanırken fiyat artışları ve milli gelir düzeyindeki yükselmeler dikkate alınacaktır. Bugün katsayı yasanın ruhuna uygun olarak katsayı saptanmış olsaydı ortalama memur maaşı yalnız fiyat artışları dikkate alındığında 15.136.— TL. milli gelir düzeyindeki artışlarda dikkate alndığında ise 22.800.— TL. dolaylarında olması gerekiyordu. Oysa bugün ortalama net memur maaşı 8.272.— lira dolaylarındadır. Bu miktara yakacak parası, aile yardımı, 2.500.— TL. yan ödeme dahildir. Personel yasasının yürürlüğe girdiği 1970 yılında net maaş 1.129.— TL. idi. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün tuttuğu Ankara geçinme endeksine göre 1970 yılından 1980 şubatına kadar fiyatlar yüzde 1340,6 artmıştır. Ortalama memur maaşındaki artış ise 25 katsayı ile ve bütün yanödemelerle birlikte yüzde 733'dür. Bu 1970 yılında 1129.— TL. olan ortalama net memur maaşının bugün 1970 fiyatlarıyla 537.— liraya düştüğü anlamına gelmektedir. Bu, on yıllık dönemde memurların satın alma gücünün yüzde 52,5 oranında düştüğünü göstermektedir. Durum aşağıdaki tabloda daha açık olarak görülmektedir.

Tablo : 3
1950 - 1970 - Mart 1980'de
ortalama memur maaşı ile satın alınabilen
bazı gıda maddeleri miktarları (3)

	1950	*1970*	*Mart 1980*
Kurufasulye	*457 kg.*	*246 kg.*	*150 kg.*
Koyun eti	*134 kg.*	*88 kg.*	*33 kg.*
Yumurta	*2700 adet*	*2052 adet*	*1378 adet*
Süt	*359 lt.*	*299 lt.*	*236 lt.*
Peynir	*120 kg.*	*119 kg.*	*55 kg.*
Ekmek	*745 kg.*	*806 kg.*	*584 kg.*

Görüldüğü gibi mart 1980'de ortalama memur maaşının geldiği yer 1970'lerin gerisinde, 1950'lerin ise çok gerisindedir.

VERGİ YASA TASARISI ÇÖZÜM GETİRMİYOR

Memurların ve tüm emekçilerin vergi yükünü azaltmak geçim şartlarını iyileştirmek için hazırlandığı öne sürülen vergi yasa tasarısı yasalaştığı takdirde memur maaşlarında ortalama 1.790.— TL. dolayında bir artış sağlanacaktır. Bu maaşlarda yüzde 21'lik bir yükselme anlamına gelmektedir. Yalnızca şubat 1980'de Ankara'da fiyatların yüzde 26,9 oranında arttığı düşünülürse bu yüzde 21'lik yükselişin memurların geçim sorununa hiçbir çözüm getirmiyeceği kolayca anlaşılabilir. Bir karşılaştırmaya imkân vermek için 1979'un ocak ve şubat aylarında Ankara'da fiyatların yüzde 3,2 oranında artmasına karşılık bu yıl aynı dönemde fiyatların yüzde 34,9 oranında yükselmiş olduğunu belirtmekle yetinelim.

Baştan itibaren sıraladıklarımız memur sorununun çözümünün diğer emekçi sınıf ve tabakalarla birlikte düşünülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Memurların geçim şartlarının bugün geldiği nokta katsayı, yan ödeme, ek gelir sistemlerinin iflasını açıkca sergilemektedir. Sorunun memurların grevli toplu sözleşmeli sendikal haklarla bir ölçüde ve ikinci bölümde ortaya konan çerçeve içerisinde sınırlı kalmak üzere çözümlenebileceği ortaya çıkmaktadır.

---

(1) *Memur maaşları D.İ.E.'nin memur istatistiklerinden, ortalama işçi ücretleri ise 1927 - 1930 yıllarında "Sanayi Teşvik Kanunu" kapsamına giren işyerlerine uygulanan anket sonuçlarından hesaplanmıştır.*

(2) *Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü "Memur İstatistikleri 1939 - 1960" adlı yayınından hesaplanmıştır. Reel maaşlar aynı yayındaki Ankara geçinme endeksine göre hesaplanmıştır.*

(3) *1950 ve 1970 fiyatları D.İ.E. Perakende Fiyat İstatistikleri 1948 - 1970 adlı yayınından alınmıştır. 1980 fiyatları mart 1980 piyasa fiyatlarıdır.*

EĞİTİMİMİZİN SORUNU : ENDÜSTRİ MESLEK LİSELERİ ÇIKMAZI

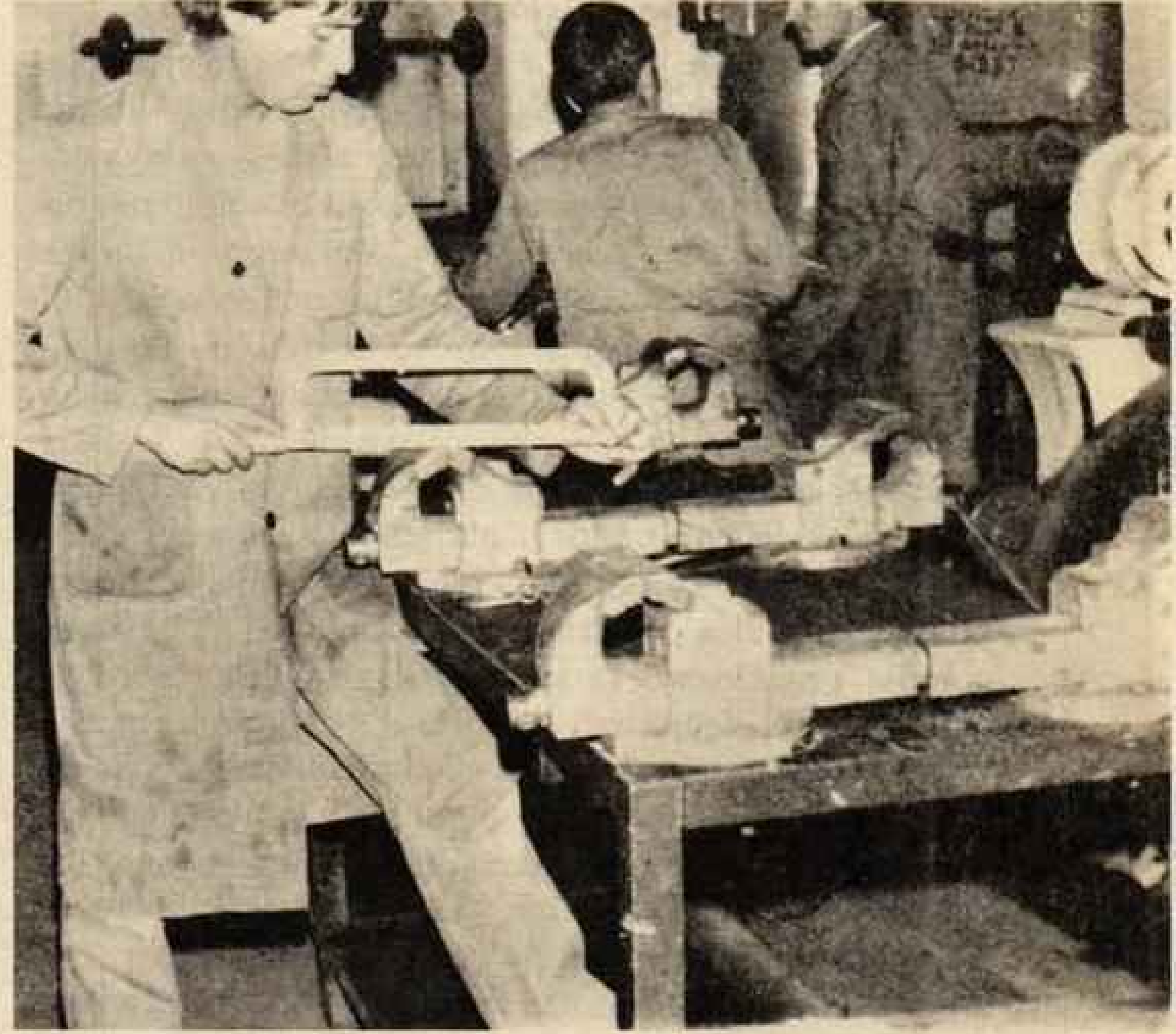
Yavuz TÜMER

GENEL EĞİTİM – MESLEK EĞİTİMİ ÇATIŞMASI

Ortaöğretim eğitim hayatında ağırlık kazanmıştır. Ortaöğretim sorunları eğitimin temel sorunlarıdır. Ortaöğretimde de meslek eğitimi - genel eğitim çalışması bu sorunların temelini oluşturur. Aslında bu çatışma çok eskilere dayanır. Antik Yunan ve Roma'da bu çatışma çok belirgindir. Bu devletlerde el çalışmaları, "meslekler" küçük görülmekteydi. Bu toplumların resmi okullarında yalnız kuramsal/bilimsel dersler vardı. Buralarda felsefe, retorik, matematik vb. öğretilirdi. Antik Yunan okullarının öğrencileri varlıklı aile çocuklarıdır. Bilim ve felsefe, ekonomik açıdan varlıklı olanların tekelindeydi. El işi küçük görüldüğünden "meslek" eğitimi ciddiye alınmamıştı. Köleler işlerini küçük yaştan itibaren yaptıkları çalışmalarla öğrenmişlerdir. El-kafa çalışması ile meslek eğitimi-genel eğitim arasındaki bu bölünme insanın gelişiminde en büyük engel olarak o zamandan beri sürüp gitmektedir. İnsanın bölünmüşlükten kurtulup çok yönlü gelişimi bu ikilemin aşılması ile mümkün olacaktır.

GENEL EĞİTİME YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER VE MESLEK EĞİTİMİNİN GELİŞMESİ

Batıda sanayi devrimi ile, özellikle 19. Y.Y'ın ikinci yarısından sonra meslek eğitimi önem kazanmaya başladı. Daha önceleri meslek eğitimi çıraklık-lonca eğitimi şeklindeydi. Lonca eğitimi zanaatkâr, el işi yapan kişiler yetiştirirdi. Sanayi devriminden sonra fabrika işi, makina işi ön plana geçti. Fabrika çalışması, makina çalışması daha fazla bilgi ve beceri istiyordu. Bunun üzerine meslek eğitimi ciddiyet kazandı. Devlet meslek okulları açarak meslek eğitimini koordine etmek zorunda kaldı. Meslek eğitiminin önem kazanmasıyla birlikte de genel eğitime eleştiriler başladı. Genel eğitim okulları "kitap okulları" olarak nitelendirildi. Kitabın, ders programlarının öneminin yadsındığı eğitim görüşleri ileri sürüldü. Kitapla okul birbirinden koparıldı. Çocuğun bedensel ve zihin-

sel gelişiminin toplumdan göreli bağımsızlığı mutlaklaştırıldı, abartıldı. "Çocuğu gelişmeye bırakmak" görüşü yaygınlaştı. Bu görüşün popüler temsilcilerinden sayabileceğimiz ELEN KEY, çocuğu eğitimin merkezi olarak kabul ediyordu. O görüşlerinin özünü şu tümceyle özetliyordu: *"En iyi eğitim hiç eğitmemekten ibarettir."* Daha sonralar *"yaparak ve yaşayarak öğrenme"* görüşü önplana çıkarıldı. Bir şeyi öğrenmek ancak onu yaparak ve yaşayarak olasıydı. Bu kez de kitabın yadsınması felsefi bir kılıfa bürünmüştü. Kuramla-uygulama, söz ile iş, bilme ile yapma arasındaki karşılıklı ilişkiler tek yanlı olarak abartıldı. Kitap, söz, kuram büyük ölçüde yadsındı. Genel felsefenin olduğu kadar eğitim felsefesinin de özü olan bu ilişkiler yüzeysel olarak geçiştirildi. Ancak genel eğitime eleştiriler her zaman açıkça ve dolaysız yapılmadı. Bazan kurama, kitaba önem verilir gözükülerek, genel eğitim üzerine gidildi: Kitaplar "yaşantı bilgisi" ile dolduruldu. Böylece şoför el kitabı, kalorifer tamircisi el kitabı vb. okul kitabının yerine geçirildi. Hayatta bu bilgilere gerek yok muydu? Öyleyse okulda bunlar öğretilmeliydi. Aşırı basitleştirme, dar pratikçilik (siz pragmatizm anlayınız) eğitimin temeli kılındı.

Genel eğitime yapılan eleştiriler haklı yönler de taşıyordu. Gerçekten de sanayi devrimiyle birlikte ilk kez okulla çalışmayı-hayatı birleştirmek olanağı ortaya çıktı. Çünkü makina kas gücüne gerek göstermediği için, çocuğun çalışmasını engellemiyordu. Makinadan diğer makinalara geçiş çok kolay olduğu için de beceri çeşitliliği ve genişliği mümkün oluyordu. Böylece de çocuğun tek bir makinada ve/veya meslekte uzmanlaşması, kalıplaşması söz konusu olmaktan çıkıyordu. Aşırı ve erken uzmanlaşma tek yanlı kişilik demek olduğu için bu nokta okulla-çalışmanın birleştirilmesinde en önemli sorundur. Öteyandan bilim; teknolojide-makinada somutlaşıyordu. Sanayideki çalışma kişiyi aracısız bir şekilde teknolojiyle, makinayla karşı karşıya getiriyordu. Bu olgunun eğitimsel değeri büyüktü. Nasıl ki biyoloji konuları olarak çiçek ve toprak, çiçek ekerek de büyük ölçüde öğrenilebilirse, bilim de, makina kullanılırken kapılabilirdi. Bu doğrular gerekçe yapılarak genel eğitime, genel formasyon derslerine aşırı, tek yanlı eleştiriler yöneltildi. Sanayi devrimi gerçekten de genel eğitimi değişime zorluyordu. Ancak bu durumu fırsat bilen kişiler değişiklik yapar gözükerek tam tersi yanlışları getirdiler. Bunlar eğitimde "devrim" yaptıklarını söyleyip, genel eğitimin özünü boşalttılar, giderek onu yozlaştırdılar.

Bu arada, demokratik mücadele geliştikçe bilimsel niteliği düşürülmüş genel eğitim kapılarının halk çocuklarına ardına kadar açılmasında hiçbir sakınca görülmedi. Ancak genel eğitim tam anlamıyla yok edilmedi: Varlıklı aile çocukları özel okullarda bilimsel formasyonlarını en iyi bir şekilde tamamlıyorlardı.

TÜRKİYE'DE MESLEKİ TEKNİK EĞİTİMİN DOĞUŞU VE AĞIRLIK KAZANMASI

Türkiye'de meslek eğitimin temelleri birçok yeni şeyin temeli gibi Mithat Paşa tarafından atılmıştı. Osmanlı İmparatorluğu döneminde bu okulların adı sanayi mektepleriydi. Daha sonraları sanat okulları adını aldılar. Zaman zaman Eskişehir'de olduğu gibi *"çırak okulu"*, Kırıkkale'de olduğu gibi *"iş okulu"* adları da kullanıldı. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Anadolu'da on kadar sanat okulu vardı. Bu okulların da nitelikleri çok düşmüştü. Eğitimci Rauf İNAN'a göre bu dönemde büyük kentlerimizden birinin sanat okulu müdürü 99'a kadar yazmakla öğünürmüş, 100'e kadar da yazamadığı için üzülürmüş. 1927'lere kadar mesleki teknik eğitimin durumu böylece sürdü.

1927 yılında Rüştü UZEL teknik eğitimin başına geçti. Rüştü UZEL dönemi 1950'ye kadar devam etti. Bu yıllarda mesleki teknik eğitimde büyük gelişmeler görüldü. Aynı yıllar arasında TONGUÇ'un Köy Enstitüleri de başlamış ve bitirilmişti. UZEL'in okullarıysa devam etti. Bu tarihlerden sonraları, sanat okulları endüstri meslek liseleri adını aldı. Endüstri meslek liseleri özellikle 70'li yıllarda büyük atılım gösterdiler ve genel eğitim liselerini gerilerde bıraktılar.

İlk bakışta Türkiye'de endüstri meslek liselerine ağırlık verildiği anlaşılmayabilir. Bugün genel eğitim liseleri de çok sayıdadır. Hemen her kasabada bu tür liseler vardır. Ama bu durum onlara meslek liselerinden daha fazla önem ve ağırlık verildiğini göstermez. Çünkü meslek liseleri oldukça masraflı liselerdir. Bu tür liselerde örneğin tesviye bölümlerinde planya, freze, torna vb. tezgâhların değerleri 100.000'lerle ölçülür. Oysaki devlet genel eğitim liselerine en acil gereksinmeler için gerekli parayı bile çok kez sağlamaz. Bu tür liseler çoğu kez oy kaygusuyla açılmıştır.

ENDÜSTRİ MESLEK LİSELERİNDE TOPLUM VE DOĞA BİLİMLERİ DERSLERİNİN EKSİKLİĞİ

Endüstri meslek liselerinin gelişmesi eğitimde "yapan" ama niçin, neden ve kime yaptığını bilmeyen öğrencinin sayısını çığ gibi çoğaltmıştır. Endüstri meslek liselerimizde bugün doğa bilimlerinin-insani bilimlerin varlığından kolay kolay söz edilemez. Bu liselerimizde felsefe grubu dersleri (mantık, felsefe, sosyoloji, psikoloji) hiç yoktur. Olanların ise özü boşaltılmıştır. Felsefe grubu dersleri kişide "bilimsel kuşkuculuğu" "eleştirisel bakışı" yerleştirir. Felsefe grubu dersleri kişide salt makinalar arasında çalışmanın doğal sonucu olarak ortaya çıkan "mekanik kafa"nın yerine daha geniş bakabilen, ölçülü, esnek, yani soru soran, giderek hesap soran-sorabilen kafalar oluşturur. Eğitimin amacıda bundan başka bir şey olmasa gerek.

Endüstri meslek liselerinde felsefe grubu derslerini bir yana bıraktık, diğer toplum bilimleri-doğa bilimleri dersleri de ciddiyetini kaybetmiştir. Bu derslerin öğretmenleri eğitim enstitüsü, yüksek öğretmen okulu veya fakülte vb. mezunudur. Atölye dersleri-meslek dersleri öğretmenleriyse Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu mezunudurlar. Meslek dersleri öğretmenleri ilk atanmalarında teknik elemanların haklarıyla işe başlarlar ve sonrada bunların olanaklarından yararlanırlar. Kısa bir süre öncesine kadar meslek dersleri öğretmenlerinin ders ücretleri diğer ders öğretmenlerinden çok fazlaydı. Meslek dersleri öğretmenleri diğer öğretmenlerden ücretli ders bulamazlarken bunların böyle bir sorunu yoktur. Aslında meslek öğretmenleri olsun, diğer derslerin öğretmenleri olsun aşağı yukarı aynı işi yaparlar, aynı emeği har-

carlar. Hatta bununla ilgili bir karşılaştırma yapmak gerekirse meslek derslerinin dışındaki öğretmenlerin çabalarının ağır bastığını söylemek daha olasıdır. Çünkü onlar durmadan "laf" üretirken, meslek dersleri öğretmenleri atölyelerde alıştırma-temrin yapan öğrenciye nezaret ederler. Tabii bu ayrılığın kökeninde bütün öğretmenlerin iradelerini aşan yapısal nedenler vardır ve hiçbir öğretmeni suçlamak, hatta yargılamak söz konusu olamaz. Amacımız meslek liselerimizde doğa-toplum bilimleri derslerine gereken önemin verilmediğini belirlemektir.

Aslında toplum bilimleri olsun doğa bilimleri olsun somutlaşarak teknolojiye dönüşürler. Bilimle teknolojiyi giderek makinayı birbirinden koparmak mümkün değildir. Makina çalışması, teknolojik çalışma kişiyi bilime götürür, bilimsel formasyonunu geliştirir. Aynı şekilde bilimsel bilgileri kazanma çabaları da kişinin teknolojiye-makinaya egemenliğini sağlar. Bilimsel formasyonu gelişmiş kişilerin fabrika çalışmalarında diğer kişilerden daha fazla randıman verdikleri kesindir.

ENDÜSTRİ MESLEK LİSELERİNİN ÇOK YÖNLÜ İNSAN YETİŞTİREMEMESİ

Endüstri meslek liseleri kişiyi tek bir mesleğe yöneltir. Çok yönlü kişilikler yetiştirilmek isteniyorsa tek bir mesleğe yöneltmeden vazgeçilmesi gerekir. Sanayi devrimi hele bugünkü bilimsel teknolojik devrim (kompütür-elektroni. b.yi d.vr.mi, kişinin "çok meslekli" yetişmesini mümkün hale getirmiştir. Zamanımızda kişi bir makinanın kullanımını öğrendiği zaman aşağı yukarı diğer makinaların kullanımını da öğrenmiş olmaktadır. Makinaların ortak noktaları onların özünü oluşturmaktadır. Zamanımızda elektronik beyinlerin-kompütürlerin hızla yaygınlaştığını düşünürsek gelecekte bütün mesleklerin kompütürler etrafında birleştiğini göreceğiz. Bu durum kuşkusuz insanın önemini ortadan kaldırmamaktadır. Tersine, bu beyinleri işletecek olanlar yine insanlardır, hem de çok daha gelişmiş bilgi ve beceri ile donanmış insanlardır. Sanayi devriminin "çok meslekli", çok yönlü insanlar yaratılmasına her zamankinden büyük olanaklar sağladığı açıktır. Bu bakımdan öğrencilere makinanın, teknolojinin özü öğretilmeli, onları erkenden tek bir makina veya meslek üzerinde uzmanlaşmaya itmemeliyiz. Endüstri meslek liselerindeki uygulamaya son verilerek bölümler kaldırılmalıdır.

Gerçekten de bir kişinin dünya görüşünü, atitüdlerini, psikolojik yapısını büyük ölçüde o kişinin üretimdeki yeri, giderek mesleği belirler. Çok kısa bir örnek verelim: Köylülükte boş inançlar diğer kesimlerden çok daha yaygındır. Çünkü onun yaşamında rastlantıların belirleyiciliği esastır. Yağmur yağarsa ürün alır, yağmazsa alamaz. Yağmuru yağdırmak veya yağdırmamak kendi iradesine bağlı bir olay değildir, rastlantılara bağlıdır. Bu durum doğal olarak köylünün felsefi görüşünde, psikolojik yapısında, davranışlarında somutlaşır. Kişiliği kader düşünün, boş inançların yer etmesine uygun bir yapı oluşturur. Bir bürokrat ise tam tersi bir durum gösterir. Onun yaşam akışı büyük ölçüde "kendi iradesine" bağlıdır. Bu örnekleri çoğaltmak olasıdır. Bu açıdan endüstri meslek liselerindeki eğitimin insanı tek yanlı bir kişiliğe ittiğini söyleyebiliriz.

Bugün yeni doğan çocukların 1/3'ü mevcut olmayan mesleklerde çalışmak durumundadırlar. Her yıl meslek çeşitliliği artmaktadır. Bu yeni mesleklerin istihdamında zorluk çekilmesi çok yönlü yetiştirim sayesinde önlenebilir. Bu sayede üretimin artacağı açıktır. Çok yönlü kişilikler olmadan yeni mesleklerin, yeni çalışma biçimlerinin doğması da olası değildir. Aşırı uzmanlaşmış-kalıplaşmış kişilerin yeni mesleklere geçmesi mümkün değildir. Yeni mesleklere başarılı uyumlar hem kişiliğin çok yönlü gelişmesinin hem de üretimin artmasının bir gereğidir. Bu gün bir mesleğe yeni başlayan kişinin çoğu kez 3-5 yıl sonra mesleki bilgileri demode olmaktadır. Yeni bir mesleğe başarılı bir geçiş, o mesleğe en son bilgilerle, yeniliklerle de geçiştir ve bu durum üretimin artması da demektir. Artık insan oğlunun korkmadan ve cesaretle yeni çalışma biçimlerine, yeni mesleklere koşmasını öğretmek gerekmektedir. Bu da ancak aşırı uzmanlaşmanın insanı kalıplaştırıcı-dondurucu etkilerini yadsımakla başlar.

Bugün aşırı uzmanlaşma ve işbölümü üretimi bölerek, parçalayarak dolayısıyla üreten insanı da parçalamıştır. Aşırı işbölümü sonucunda üretim sürecinin bölümleri, yani işler, meslekler arasında ilişki kurmak, sürecin bütününü kavrayabilmek zorlaşmış, üretimin içine büyük bir gizillik girmiştir. Şeyi üretirken kendini de üretmenin, yapılandırmanın bütünlüğünü yitirmiş olan insan, bu bağı kuramadığı, üretim sürecini bütünlüğü içinde kavrayamadığı sürece, kendine güvenini yitirmiş ve aykırı kişilerin yeniden özüne kavuşabilmesi, çok yanlı kişiliğe ulaşabilmesi, üretimdeki bu gizilliğin, utanç verici bu bilgisizliğin çözülmesine bağlıdır. Bu da büyük ölçüde üretimin birçok dallarında çalışmayı gerekli kılmaktadır.

Endüstri meslek liselerimiz tek meslekli-tek yönlü kişiler yetiştirir. Üstelik bunu çok erken yaşlarda ve aşırı bir biçimde yapar. Kişi muhakkak bir mesleğin karanlık dehlizinde yok olmak zorunluluğundaysa, bu dehlizi seçme hakkı hiç olmazsa o kişinin olmalıdır. Ama endüstri meslek liselerimizde böyle olmaz, çocuk erkenden aşırı uzmanlaşmaya itilir. Bu çocuğun öğrendiği meslekten başka gideceği bir yeri yoktur. O çocuğun meslek seçme özgürlüğünün sınırlarını başkalarının meslekleri sınırlayıvermiştir. Bunlar birkaç yüksek okulun dışında öğrenimlerine devam etme hakkına da sahip değillerdir. Bu büyük bir adaletsizliktir. Genel eğitim liselerinde erken uzmanlaşma, meslek seçme söz konusu değilken, niçin meslek lisesi öğrencilerinin erken uzmanlaşmaları uygun görülmüştür. Bu çocuklar ekonomik yetersizlikler içindeki aile çocuklarıdır ve erkenden para kazanmak zorundadırlar. Üniversite kapıları yüzlerine kapanmış olduğu için başka seçenekler tanınmamış olur kendilerine. Bu çocukların yazgıları 13-14 yaşlarında çizilmiştir. Babalar ve eğitimciler olarak endüstri meslek liselerine veririz çocuğu. Çocuk bağımsız değildir, kendi yazgısını belli ölçüde de olsa kendi çizebilecek güçte değildir. Orta öğretim sistemimizdeki yatay geçişin zorluğu da eklenince, çocuğun ne olacağı, ne yapacağı planlanıverilmiştir başkalarınca. Hem de *"çocuk merkezde"* kuramlar ileri sürerken, *"çocuğu yetişmeye bırakmak"* tam söz ederken, *"İnsan hürlüğü"*'ne aykırı olarak çocuğun yazgısını oracıkta çiziveririz, sanki yazgı çizmeye *"yetkili"* imişiz gibi.

ENDÜSTRİ MESLEK LİSELERİNDE KENDİLİĞİNDEN İŞİN EĞİTİMSEL DEĞERSİZLİĞİ

Endüstri meslek liselerinde atölye çalışmaları ağırlıktadır. Ancak burada yapılan iş kendiliğinden iş niteliğindedir. Kendiliğinden iş, piyasada geçerli belli bir ekonomik değer üretmeyen iştir. Yapılan iş çoğu kez alıştırma, temrin işidir. Öğrenciler biçimsel olarak ta bir anlamı olmayan parçaları ödev çalışması olarak işlerler. Örneğin hiçbir biçim oluşturma kaygusu sözkonusu olmadan parçaları eğelerler. Bu tür işlerin eğitim amacı güttüğü ileri sürülmektedir. Bir terzinin yeni gelen çırağına bir kumaşı emanet edememesi olasıdır. Zavallı çıkar iğneyi bir bez parçasına batırıp çıkararak akşamı eder. Ancak bu durum resmi okullarda ve eğitim adına oluşturulursa yanlış çok daha kötü sonuçlara yol açar. Kendiliğinden işin bir eğitim değeri çırak, boş bırakılmayıp çukur açtırılıp doldurtulan asker de disipline eğitilmektedir. Doz kaçarsa ne olur? Çırak tevekküle, asker de robotluğa itilmiş olur. Bu bakımdan üretici işin eğitimsel değeri çok daha büyüktür. Bu durumda kişi ürettiğinin karşılığını alır, bu da onun sorumluluk duygusunu geliştirir, giderek kendine güven duygusunu geliştirir. Eğitimde üretici çalışmanın kendiliğinden çalışmaya göre büyük bir önemi vardır. Endüstri meslek liseleri bu bakımdan çok gerilerdedirler.

Bugün gerçek anlamıyla üretici çalışma fabrika çalışmasıdır. Fabrika çalışması hem bir üretici çalışmadır, hem de toplu bir çalışmadır. Fabrika çalışması üretici manifektur-tezgah çalışmasından da, eğitimsel değeri daha yüksek olan bir çalışmadır. Fabrikada toplumsallaşma çok daha hızlı gelişir. Kişi fabrikalarda çeşitli üretim ünitelerinde usta işçiyle birlikte çalışırsa emeği, işçiyi ve işi sevmesini onlara saygı duymasını yaşayarak öğrenir. Doğaldır ki çok küçük yaşlarda 7-8 yaşlarında çocuğu bir saatliğine de olsa fabrika çalışmasına sokmak onun bedensel, zihinsel gelişmesi açısından sakıncalı olabilir. Ama bu yaşlardan sonra saatleri, çalışma biçimleri ayarlanarak yavaş, yavaş fabrika çalışmasıyla okul birleştirilmelidir. Fabrika çalışması gelişinceye kadar da bu açığı oyun ve model, resim, el işi yapımlarıyla kapatmaya çalışmalıdır.

Üretici iş ile kendiliğinden iş açısından baktığımızda endüstri meslek liselerimizdeki döner sermaye kurma çabaları da çıkmaz birer yoldur. Bu durumdaki endüstri meslek liseleri piyasayla çalışırlar, piyasa ekonomisi ise eğitimi değil kârı amaç bilir. Bu durumda yapılan işin eğitimsel değeri düsmektedir. Örneğin piyasanın talebiyle aylarca aynı şeyi üretmek söz konusu olabilmektedir. Bu durumda öğrencinin becerisi tek bir işin yapımına yöneltilmiş olmaktadır. Çeşitli malların seri yapımla çeşitli atölyeler, birimler ve fabrikalarda üretilmesi çabası ise eğitimi ön planda tutan bir çabadır. Bugün fabrika çalışmasıyla okulun birleştirilmesi gerekliliğini yadsımak pek kolay olmadığından M. E. B. ile sanayi ortak çalışması OSANOR projesi programlaştırılmıştır. Bu proje çarpıkda olsa okulla çalışmayı birleştirme arzusunu ifade eder. Ama OSANOR ismi verilen bu çalışma bu haliyle bile yaygınlaştırılamamıştır.

SONUÇ

Üretici el çalışmasının eğitimsel bir değeri vardır. Toprağı eken, biçen bir kisi toprağı, ekini belli ölçüde öğrenmiş olur. Sanayi devriminden önce uzmanlaşmaya gitmeden okulla üretici çalışmayı birleştirmek olası değildi. Çünkü feodal dönemde hem uzmanlaşmayı yadsımak hem de bütün mesleklerin temelini, ortak noktasını, esprisini kapmak olanağı yoktu. Meslekler birbirlerinden çok "uzak" ve farklıydılar. Bu mesleklerin ortak noktasını, temelini, esprisini kapmak, onların hepsini dolaşmak eğitime ayrılan zaman içinde olası değildi. Diğer taraftan sanayi öncesi dönem organik enerjiye (hayvan ya da insan enerjisine) dayanan bir üretim şekline sahipti. Bu durum küçük yaşlardaki öğrencilerin üretici çalışma yapmasını büyük ölçüde önlüyordu. Sanayi devrimi bütün bu sakıncaları ortadan kaldırdı. Yeryüzünde ilk kez gerçek anlamda okulla-çalışmayı birleştirmek olası hale geldi.

Eğitimin amacı çok yönlü kişiliği, genel/bilimsel formasyonu geliştirmek olmalıdır. Fabrika çalışmasının bu nitelikleri kazandırmadaki rolü açıktır. Fabrika çalışması çok yönlü kişiliği ve bilimsel formasyonu geliştirir. Bunun içinde okulla çalışmayı birleştirmek gerekmektedir. Bu da ancak meslek eğitimi-genel eğitim ikilemini ortadan kaldırarak, YENİ OKULU yaratmakla mümkündür.

ÜÇ KİTAP

OKULUN TOPLUMSAL İŞLEVİ
Ignacy SZANİAWSKİ

•

Çev. Tahsin YILMAZ

•

343 Sayfa 150 TL.
ONUR YAYINLARI

•

Gürsen TOPSES

Okulun yaşama yaklaştırılması sloganı, kapitalizmin doğumuyla birlikte, burjuva eğitim bilimcilerinin temel sloganı oldu. Üretici güçlerinin gelişim doğrultusu, okulun toplumsal işlevlerinde, yeni boyutlar oluşturdu. İş okulu kavramı, bu sürecin zorunlu sonucu olarak belirginleşti, pragmatist öğretinin ana ilkesi durumuna geldi.

Sanayileşme süreci içinde, Avrupa ve Amerika'da, burjuvazi, okulun bir iş okulu, giderek bir üretim okulu olması yolunda, okul kuruluş sistemlerinde ve okulun ders araç ve yöntemlerinde çeşitli düzenlemelere girişti. Genel eğitimle, mesleki ve teknik eğitim ikileminin çelişkili görünen yapısı, bu oluşum içinde bir sorun niteliğini kazandı.

Okulun Toplumsal İşlevi, bu oluşumun, önemli odaklarını, eğitim felsefelerini sıkı bir elekten geçirerek çözümlemeye çalışıyor ve pozitivizm, pragmatizm, materyalizm arasındaki uzlaşmaz ayrımları politeknik eğitimin temel nitelikleri çerçevesinde gün ışığına çıkarıyor.

Kuramın, uygulamaya, kitap okulunun, iş okuluna, genel eğitimin, teknik eğitime dönüştürülmesi süreci, realist ve pragmatist eğitim felsefelerinin idealist örüntüsünün ışığında çıplaklıkla ortaya konuyor. Kapitalist ülkelerdeki, bu ikilemlerin bütünlenmesi yolundaki çabalarının çıkmazları sergileniyor. Okulun Toplumsal İşlevinde.

Herbart, Ziller ve Rein'in okul ve yaşam arasındaki çelişkileri koyulaştıran, idealist ve metafizik kökenli nitelikleri eleştiriliyor çözümleniyor ilkin.

"Herbart, okulu, yaşamın karşısına koyuyor ve bu yüzden de, bunlar arasındaki karşıtlığı ortadan kaldırma olanağını göremiyordu... Herbart da eğitimin anlamı ve değeri, ilke olarak ne iş ile ilgili sorunları, ne de üretime yönelik dersteki, örneğin meslek okulundaki sorunları kapsıyordu." (A.g.e. S. 31, 32)

Kuşkusuz, Avrupa burjuvazisi, okulun, yaşama yaklaştırılması yönünde çok yollar aldı. Ne ki, Amerikan burjuvazisi, bu yolda çok ileri boyutlara vardı ve pragmatizm denilen aşırı pratikçi idealist yaklaşımla, kendini hayli tüketti.

Okulun Toplumsal İşlevi, Amerikan pragmatist felsefesinin kurucusu J. Dewey'i sıkı bir eleştiriden geçiriyor. Kitabın uzunca bölümü pragmatizmin idealist örüntüsünü gözler önüne seriyor. Uygulamanın metafizikleştirildiği, o ölçüde de kuramın unutulduğu, kuramsal ve genel eğitim veren derslerin içlerinin boşaltılıp, birer kurs niteliği aldığı bu çerçevede, High Shcool'ların, Avrupa'da genel eğitim veren, orta öğretim düzeyindeki okulların çok gerisinde kalıp yozlaştığı, kanıtlarıyla gösteriliyor. Bu eleştiri, kapitalizmin, insana bakışındaki, metalaşmış, şeyleşmiş, yabancılaşmış emek kavramıyla daha da pekiştiriliyor.

Kuramla uygulamanın, okulla çevrenin, diyalektik bütünlüğü politeknik eğitimin, temel felsefesi olarak belirginleşiyor. Sovyetler Birliği ve Doğu Almanya'daki bu sözkonusu diyalektik birliği sağlama yolundaki çabalara, giderek yanlışlara, eksikliklere değiniliyor. Blonski, Krupskaya, Lunaçarski'yi içine alacak ölçüde, bu eleştirel, ama olumlu süreç, adım adım gözleniyor.

Okulu, üretime mi, yoksa üretimi okula mı bağlamak? Bu iki seçeneğin, karşılıklı diyalektik ilişkisi sorunu, politeknik eğitim sisteminin olgunlaşma sürecinin temel bir sorunu olarak irdeleniyor. Üretimden kaynaklanan, üretim sürecinin temellerini kendi yapısında taşıyan, aynı zamanda da onu aşarak, kuramsal boyutunu daha da zenginleştiren, böylelikle okulun üretimsel niteliğinin, yeniden üretim sürecinin diyalektiğinde işlevlenen bir okul niteliğine ulaşılıyor. Yaşamla eğitimin bütünlendiği, o ölçüde de insanın bütünlendiği ve giderek emeğin insancıllaştırılması kavramının, somut bir gerçeklik olarak var edildiği bir okul sistemi. Sosyalist eğitimin ve sosyalist insanın yaratılmasındaki belirleyici etmenler bunlar.

* * *

Okulun Toplumsal İşlevi, sürekli yerdiğimiz, kınadığımız kapitalist eğitim olgusunun, yerine koymaya çalıştığımız bir eğitim ve toplum sistemini, anlamak ve kurmak yolunda önemli katkıları olan bir kitap durumunda. Çevirinin aceleye getirilmiş, yer yer bozukluğu bile, önemini azaltamıyor.

BİLİMSEL –TEKNİK DEVRİM VE SOSYALİST TOPLUM
L. V. GOLOVANON

•

Çev. Şükrü ALPAGUT

•

KONUK YAYINLARI

•

Sosyalist toplumun, en yetkin ve olgun aşamasına ulaşması, üretici güçlerin ve bilimsel teknik devrimin sürekliliğiyle sıkı bir ilişki içindedir. Sosyalist toplumun oluşumunu, bu maddi temelden ayırmak, elbette olanaksız.

Bilimsel-Teknik Devrim ve Sosyalist Toplum, üretici güçlerin gelişimiyle birlikte, Sovyet toplumunun ekonomik ve kültürel alanında belirginleşen ve çözüm isteyen sorunların geniş boyutlu çözümlemesini içeriyor.

Sosyalist toplumun kuruluşuyla, bilimsel teknik devrimin başarıları karşısında insanın konumu nedir? İnsanın gücü, tinsel değerleri nasıl bir görünüm kazanmaktadır? Tekniğin ve insanın karşılıklı ilişkisinden çıkacak sonuçların, sosyalist toplum içindeki işlevleri ve anlamları nasıl belirlenebilir?

"İnsan bilimsel teknik devrimin hedefi olduğu kadar, onun odağı, kökeni ve itici gücüdür de; bilimsel-teknik devrimin, yalnızca başlıca toplumsal sonucu olarak kalmaz, aynı zamanda onun başlıca içeriğini de oluşturur." "İnsan, bilimsel-teknik devrimin yalnızca bir nesnesi değildir, aynı zamanda onun öznesidir de." (A.g.e. S.103)

İnsanın tinsel gelişimi, üretici güçlerin otomasyon, mekanizasyon temelindeki gelişimiyle karşılıklı bir bağımlılık gösteriyor. Çalışmanın, işgücü zamanının en aza indirilmesi bununla gerçekleşiyor. İnsanın tinsel, insansal yetilerini geliştirmek, gene bununla, boş zamanların çoğalması oranında geçerli ortam buluyor. Bilgi sayarların ve teknik donatımın nicelik ve niteliğinin gelişimi, insanın denetimsel ve yaratıcı, düşünsel işlevini daha da belirginleştiriyor.

"Üretim günden güne, çok daha otomatik hale geldikçe, yürütme görevlerinin (bedensel işlerin) yerini gitgide yaratıcı düşünme, —hesaplama, denetleme ve otomatik aygıtları düzenleme— almaktadır." (S. 115)

Eğitimin işlerliği ve etkinliği o ölçüde önem kazanıyor. İnsanın gelişimi, sonsuz yetilerinin gerçekleşme doğrultusu, bu karşılıklı ilişkiler bütünlüğünde, bu diyalektik süreçte, dinamizm kazanıyor. Çalışmak kavramı, insanın içsel gereksinmeleriyle bütünleşir oluyor. İnsanın tüm yeteneklerini geliştirici eğitimin anlamı bu noktada aydınlığa çıkıyor.

Kitap, Sovyet yazarlarının, özellikle ekonomi ve felsefe doçentlerinin yazılarıyla örülü. Her yazı, kendi iç bütünlüğüne karşı, kitabın genel örgüsünde de bütünlüğe ulaşıyor. Bu bütünlük, sosyalist toplumun tinsel ve maddi temellerinin bütünlüğüyle orantılı.

Kitabın, 'Toplumun Yönetimi' bölümünde, sosyalist ekonominin, sendikasız bir toplum olduğu üzerindeki burjuvazinin süregetirdiği asılsız ve yalan savlarının gülünçlüğünü gözler önüne serecek bilgilerle dolu.

SOSYALİST GERÇEKÇİLİK VE TOPLUM
Bertolt BRECHT

•

Çev. A. CEMAL - K. GÜVEN

•

ALTIN KİTAPLAR

•

Bertolt Brecht, en az sanat ürünleri kadar, yetkin bir estetik kuramcısı olma niteliğini de gösterir. Kültür yaşamımızda henüz yankısı yeterince duyulmayan Marksist estetiğin, giderek onun uygulama alanı olarak sayabileceğimiz sosyalist gerçekçilik kuramının temel beyinlerinden biridir Brecht.

Sosyalist Gerçekçilik ve Toplum, Brecht'in gençlik dönemlerinden, olgunluğa dek yazılagelmiş kuramsal incelemeleri içeriyor. Eleştirel gerçekçilik ve sosyalist gerçekçilik ayrımının yanısıra, bütünlenmesinin temel ölçütlerini bu kitapta bulmak olanaklı. Marksist sanatın bakış açısı, Brecht'in gözleminden süzülerek, bir bir yaklaşıyor sanat ürünlerine. Gerçekçilik ve sosyalist kavramlarının koparılmazlığının, onun görüş çenberinden dökülüşlerini izlemek, kafamızdaki birçok sorunu netleştirmede son derece yararlı.

"Gerçekçi sanat, savaşçı sanattır. O insanlığın gerçek yararları ile çelişkili olan, gerçekçiliğe ve itkilere ilişkin yanlış görüşlerle savaşır. Doğru görüşlerin geliştirilmesini olanaklı kılan ve yaratıcı itkileri güçlendirir."

Proleter Edebiyat Üzerine Tezler başlıklı yazısının bir bölümü de şöyle :

"Kaleminle yazarak savaş! Göster savaşmakta olduğunu! O güçlü gerçekçiliğin ta kendisi ol! Gerçek senin yanındadır, sen de onun yanında yer al! Bırak konuşsun yaşamın kendisi! Onun ırzına geçmeye kalkışma! Bil ki burjuva sınıfı ona konuşma hakkı tanımamakta! Ama sen, ona

BİR DANIŞTAY KARARI

Türk Milleti adına hüküm veren Danıştay 5. Dairesince işin gereği düşünüldü : Dosya münderecatında davacının Sakarya Geyve ilçesi, Eşme köyünde öğretmen olarak çalışmakta iken 16.11.1976 tarihinden itibaren Geyve Hükümet Tabipliğinden aldığı 20 günlük, 7.12.1976 tarihinden itibaren Karasu Hükümet Tabipliğinden aldığı 20 günlük, ve 27.12.1976 tarihinden itibaren Pamukova Hükümet Tabipliğinden aldığı 20 günlük raporların Sakarya Devlet Hastanesince fenne uygun olduğu, ancak usule aykırı bulunduğu gerekçesiyle onanmaması üzerine bu raporlar idaresince geçersiz sayılıp, adı geçenin 657 sayılı Devlet Memurları kanununun 94. maddesine göre görevden çekilmiş sayıldığı, davanın bu işlemin iptali istemi ile açıldığı anlaşılmaktadır.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun değişik - 94. maddesinin 2.ci fıkrasında "Mezuniyetsiz veya kurumlarınca kabul edilen mazereti olmaksızın görevin terkedilmesi halinde yazılı müracaat şartı aranmaksızın çekilme isteğinde bulunmuş" sayılacağı hükmü bulunmaktadır.

İstirahati gerektiren hastalık halinde raporları verecek hekim ve sağlık kurumları yönetmeliğinin hastalık sebebiyle verilecek verilebilecek izin sürelerine ilişkin 4. maddesinde ise hastalık sebebiyle :

A - Sağlık kurulları, hastalığın gereğine göre lüzum gördükleri kadar,

B - Tek-tabip 20 güne kadar.

C - Resmi tabip veya özel tabip bulunmaması ve ulaşım imkânsızlığı nedeniyle ilk sağlık yardımı yapan sağlık memuru, hemşire veya ebe 7 güne kadar istirahate lüzum görebilirler denilmektedir.

Öte yandan ayni yönetmeliğin; hastalığın devamı halinde verilecek istirahat raporlarına ilişkin 5. maddesinde ise "Sağlık kurumu olmayan yerlerde veya hastanın nakline imkân bulunmayan hallerde tabipler 20 güne kadar, sağlık memuru, hemşire ve ebeler 7 güne kadar daha istirahate lüzum gösterebilirler.

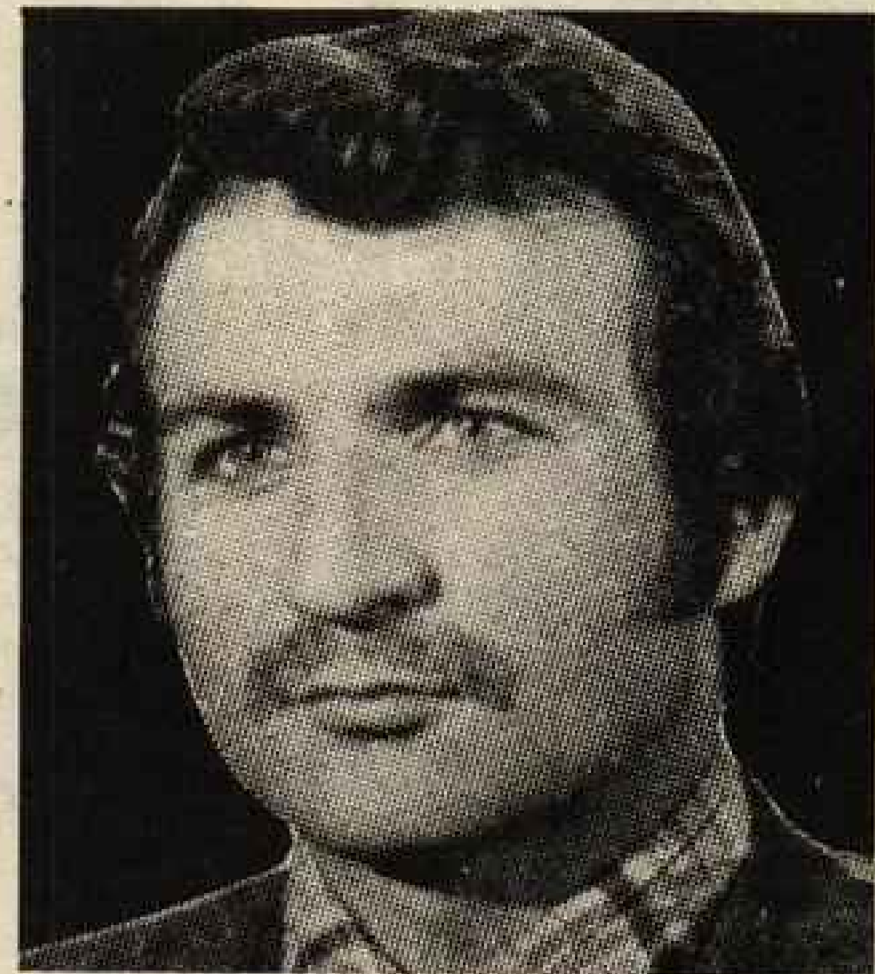
Bu takdirde ikinci istirahat lüzumu belirten - belgelerin muteber olabilmesi, bunların kurumun veya sağlık sosyal-yardım müdürlüğünün tayin edeceği hastane sağlık kuruluşunca incelenip onanmış olmuş olması gerekir" hükmü yeralmaktadır.

Devlet memurlarının - tedavi yardımı ve cenaze giderleri yönetmeliğinin 8. ve 9. maddelerinde ise memurun görevde bulunduğu mahalde ve görevinin bulunduğu yer dışında hastalanması halinde hangi mercilere baş vuracağı ve bu mercilerin memuru hangi mercilere sevk edeceği ayrıntılarıyla açıklanmaktadır.

Dava konusu raporların incelenmesinden davacıya Geyve Hükümet Tabipliği'nden, Karasu Hükümet Tabipliği'nden ve Pamukova Hükümet Tabipliği'nden 20'şer gün istirahati gerektirir raporlar verildiği ve bu raporların yukarıda değinilen yönetmeliğin 8. ve 9. maddelerinde sevke yetkili bulunan merciler tarafından havale eşlemlerinin yapıldığı ve bu raporların değişik hastalıkları ihtiva ettiği anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan yönetmeliğin yukarıda açıklanan 4. maddesinin incelenmesinden tek tabibin 20 güne kadar istirahat raporu vermeye yetkili olduğu, davacıya ayrı ayrı hastalıklardan 20 günlük rapor verildiği sabit olduğundan bu istirahat raporlarının yönetmeliğin 8. ve 9. maddelerine uygun olarak verildiği kuşkusuz olduğu gibi, yönetmeliğin 5. maddesinin başlığından açıkça anlaşılacağı üzere aynı hastalığın devamı halinde de verilecek ikinci raporun hastane sağlık kurulunca onanması şart olduğundan, ayrı ayrı hastalıklardan verilen sağlık raporlarının sağlık kurulunca onanmasına gerek bulunmadığından, değişik hastalıklardan aldığı istirahat raporlarının Sakarya Devlet Hastanesi sağlık kurulunca usule aykırı bulunarak onaylanmaması sonucu davacının görevden çekilmiş sayılmasına ilişkin işlemde mevzuata uyarlık yoktur. Açıklanan nedenlerle işlemin iptaline, mahrum kaldığı maaş ve yan ödemelerinin ödenmesine, 2000 TL. avukatlık ücreti ile 147 TL. yargılama giderinin davalı idareden alınıp davacıya verilmesine 21.6.1979 tarihinde oy çokluğu ile karar verildi.

BİR CAN DAHA VERDİK!...

15 Mayıs günü saat 14.00'de Bursa'da Mehmet İDER'i vurdular.

Bir can daha verdik!...

Mehmet İDER, Demokrasi İçin Birlik grubunun yiğit neferi, Okul Defteri'nin temsilcisi idi. Yıldırım Lisesi öğretmeni olan Mehmet İDER'i, bu yiğit savaşçıyı demokrasi güçleri ve işçi sınıfı unutmayacak. Bu kalleş pusuların, bu cinayetlerin hesabı er geç sorulacak.

İDER'in hesabı emperyalizmin, tekelci burjuvazinin ve uşaklarının boynundadır!

Her an yeni bir halka ekleniyor faşist çetelerin cinayet zincirine. Bu zincir onu boynunda taşıyanları boğacak kadar ağırlaştı.

İDER'in anısı yaşatılacak, eylemi sürdürülecek!

"SİA"YA HAYIR!...

- Savaş kışkırtıcılığına, soğuk savaşa hayır!
- "SİA" kölelik anlaşmasıdır!...
- Ulusal demokratik güçler, parlamento içindeki ve dışındaki tüm yurtseverler "SİA"ya karşıdır!...
- "SİA" reddedilmelidir!...
- Yurdumuz atom harmanı olmamalıdır!...

